

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOSOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Bc. Aneta Balgová

Univerzita Pardubice
Fakulta filosofická
Katedra sociálních věd

Kubánská komunita v České republice:
integrace kubánských přistěhovalců v české společnosti

Bc. Aneta Balgová

Diplomová práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Aneta Balgová**
Osobní číslo: **H11025**
Studijní program: **N6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Kubánská komunita v České republice: integrace kubánských
přistěhovalců v české společnosti**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce pojednává o míře integrace kubánských přistěhovalců v české společnosti. V teoretické části se věnuji historickým trendům migrace kubánských občanů do ČR, současný statistický stav Kubánců v ČR. Dále se věnuji hlavnímu tématu a pojetí sociální integrace tak, jak je integrace zakotvená v českých institucích. V hlavní části práce se věnuji pohledu Kubánců na jejich život na území ČR. Na základě výpovědí respondentů pracuji s pojmem integrace tak, jak je zakotven v českých institucích. Srovnávám praktické zkušenosti respondentů s institucionální předlohou integrace. Cílem práce je podat objektivní popis možností integrace kubánského občana do české společnosti a případně popis jeho možných a faktických strategií integrace. Metodologie terénního výzkumu je založena na neformálních, polostrukturovaných a strukturovaných rozhovorech a zúčastněném pozorování.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

TRBOLA, Robert a Miroslava RÁKOCZYOVÁ (eds.). Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. I: Integrovaná politika. Brno: Barrister & Principal, 2011.

TRBOLA, Robert a Miroslava RÁKOCZYOVÁ (eds.). Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. II: Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace. Brno: Barrister & Principal, 2011.

TRBOLA, Robert, RÁKOCZYOVÁ (eds.). Sociální integrace přistěhovalců v České republice. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ (eds.). Etnické komunity v české společnosti. Praha: Ermat, 2006.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století. Praha: Portál, 2001.

SCHEU, Harald Christian. Migrace a kulturní konflikty. Praha: Auditorium, 2011.

BARŠOVÁ, Andrea, BARŠA, Pavel. Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.

Katedra sociálních věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

Mgr. Zbyněk Andrš, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 6. 2013

Bc. Aneta Balgová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat mému vedoucímu práce doc. PhDr. Oldřichu Kašparovi, CSc. za vstřícný přístup a čas, který mi věnoval při konzultacích.

Dále bych chtěla poděkovat všem informantům za ochotu promluvit o svých zážitcích, všem prostředníkům, kteří byli ochotní mi pomoci při hledání kontaktů a také prostředníkům, kteří byli ochotní pomoci mi s jazykem a zaujali úlohu tlumočnicka. Chtěla bych poděkovat také mé tetě, díky které se mi dostalo nápadu provádět výzkum mezi kubánskými přistěhovalci.

Anotace

Název: Kubánská komunita v České republice: integrace kubánských přistěhovalců v české společnosti

Práce pojednává o sociální integraci kubánských přistěhovalců v České republice. Práce se soustřeďuje na institucionální rámec integrace a na praktické zkušenosti informantů s českou společností a institucemi. Je zaměřená na popis života kubánského přistěhovalce v České republice a jeho možnostech integrace do české společnosti a institucí prostřednictvím výpovědí informantů. Popis sociální integrace kubánských přistěhovalců je členěn na strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační dimenzi integrace. Každá dimenze obsahuje určitý tematický okruh života kubánských přistěhovalců. V poslední části práce jsou uvedeny výsledky dílčího průzkumu internetových zpravodajských serverů a vyhledávačů, který provedla autorka.

Klíčová slova:

integrační politika v ČR, sociální integrace, dimenze sociální integrace, kubánští přistěhovalci

Annotation

Title: Cuban Community in the Czech Republic: Integration of Cuban Immigrants into the Czech Society

This diploma thesis is dealing with the social integration of Cuban immigrants in the Czech Republic. The thesis applies to institutional scope of integration and practical experience of the informants with Czech society and with our establishment. The research, based on immigrants statements, is focused on the delineation of the life of Cuban immigrant in the Czech Republic, on the possibility of integration into the Czech society and how much are the local institutions involved to this issue. Description of this social integration is divided into four dimensions: structural, cultural, interactive and identifying. Each dimension contains particular period of life of Cuban immigrants. The last section of the thesis is including results from the research which is focused on the internet news, articles and informations.

Keywords: integration policy in the Czech republic, social integration, dimension of social integration, Cuban immigrants

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Literární řešerše.....	12
3. Integrace.....	14
3.1. Definice a koncepty integrace.....	14
3.2. Integrace z antropologické perspektivy	18
3.3. Historický a politický kontext integrace – multikulturalismus, pluralismus, asimilace a integrace	20
3.4. Imigrace a integrace přistěhovalců v ČR z hlediska politiky.....	23
3.5. Klíčové dokumenty integrace	24
3.6. Kdo řídí imigraci a integraci?	25
3.7. Dimenze sociální integrace	26
3.7.1. Strukturální dimenze.....	26
3.7.2. Kulturní dimenze	27
3.7.3. Interaktivní dimenze	27
3.7.4. Identifikační dimenze	28
3.8. Strategie inkluze či distance přistěhovalců	29
3.9. Integrace přistěhovalců ze třetích zemí.....	30
3.9.1. Strukturální dimenze u přistěhovalců ze třetích zemí.....	31
3.9.2. Kulturní dimenze u přistěhovalců ze třetích zemí	32
3.9.3. Interaktivní dimenze u přistěhovalců ze třetích zemí	33
3.9.4. Identifikační dimenze u přistěhovalců ze třetích zemí	35
4. Metodologie	37
4.1. Představení a východiska terénního výzkumu	37
4.2. Výzkumné metody	38
4.2.1. Rozhovory	38
4.2.2. Zúčastněné pozorování	38
4.2.3. Průzkum internetu a médií.....	39
4.3. Výzkumné cíle	39
4.4. Koncepční hypotézy.....	40
4.5. Émické a étické hledisko terénního výzkumu.....	41
5. Sociální integrace kubánských přistěhovalců.....	42
5.1. Charakteristika informantů	42

5.2.	Strukturální dimenze integrace	44
5.2.1.	Institucionální začlenění	44
5.2.2.	Začlenění na trhu práce.....	46
5.2.3.	Bydlení.....	50
5.2.4.	Vzdělávání	51
5.2.5.	Dílčí shrnutí	52
5.3.	Kulturní dimenze integrace.....	53
5.3.1.	Český jazyk.....	53
5.3.2.	Zájem o společenské a kulturní dění, vyhledávání informací	57
5.3.3.	Politika.....	59
5.3.4.	Tradice a náboženství	60
5.3.5.	Dílčí shrnutí	62
5.4.	Interaktivní dimenze integrace.....	63
5.4.1.	Kontakt s majoritou a její hodnocení přistěhovalci	63
5.4.2.	Tvorba sociálních sítí.....	67
5.4.3.	Interakce s institucemi a úřady	70
5.4.4.	Dílčí shrnutí	72
5.5.	Identifikační dimenze integrace.....	73
6.	Kubánští přistěhovalci a Kuba na internetu	77
7.	Reflexe výzkumu.....	82
8.	Závěr.....	87
	Bibliografie.....	90
	Textové přílohy.....	93
	Tabulková příloha.....	99

1. Úvod

Dnešní společnost dospěla do stavu, kdy se musí vyrovnávat s náparem odlišností, nezvyklých úkazů a s přetvářením sebe sama pod náparem rozličných kulturních vlivů z celého světa. Vliv se nemusí projevovat jen prostřednictvím fyzické přítomnosti, ale pod taktovkou globalizace se kulturní prvky šíří do všech koutů Země. Fyzická přítomnost něčeho, na co nejsme zvyklí, nám bije do očí, proto se proti ní snažíme bránit. V posledních dekáдах vlivem modernity a rozšiřování technologických a jiných možností se lidé stále více emancipují, chytají se příležitostí, aby uspěli ve světě, ve kterém je tak velká konkurence. Jiní zase nelpí tolik na osobním prospěchu a úspěchu, chtějí žít poklidný život s dobrým zázemím v zemi, která jim zajistí základní lidská práva a bezpečí. Z těchto a jistě z mnohem více důvodů lidé migrují po celém světě. Migrace hraje v historii lidstva nezanedbatelnou roli. Právě díky migraci a rozšiřování působnosti společností vznikají v různých oblastech života třecí plochy, které se vlády snaží usměrňovat, řídit nebo zcela potlačit a vyhladit. V historii se tyto přístupy k „cizákům“ a cizím vlivům střídali, zejména podle toho, jak se to státním útvarům hodilo do krámku, jak se říká. Pro státu je potřeba zaujmout nějaký postoj k cizím prvkům a tím pádem i k cizincům, kteří vstupují na jejich území. Nejpálčivěji je vnímána islámská migrace a je interpretována jako hrozba. V lidech se tvoří rozpor postojů, kterými jsou intuitivní obrana toho svého a udržování obrazu tolerantní multikulturní společnosti. Nejráději by lidé požadovali úplnou asimilaci, ale víra v lidská práva jim v tom brání.

Lidský kontakt se nelze odehrávat bez nutných následků v podobě určité změny na obou stranách. Myšlenky spojené s tímto a také s migrací mě přinutily věnovat se tématu integrace. Integrace je v současné době univerzální, pojmem, požadovaným stavem a také nástrojem k tomu, aby si lidé na sebe jednoduše dokázali zvyknout a žít vedle sebe na jednom území. Pro mě integrace reprezentuje právě kompromis mezi rozporem o obranu svých zájmů a na druhé straně otevření se novým příležitostem a kultuře, které imigranti nabízí. Během mého studia antropologie jsem zjistila, že toto je oblast, ke které tíhnu nejvíce. Cizinci, migrace, integrace, vzájemné kontakty, všechny tyto pojmy jsou pro mne reálné a uchopitelné. V současnosti se na politické scéně slovo integrace přistěhovalců tolik neskloňuje, jakoby se politici snažili popírat skutečnost a vnucovat lidem, že je naše země stále homogenní a bez vnějších vlivů. Zuby nehty se snaží, a nejen politici, ale veřejnost, držet tzv. toho svého a bránit si jej. V současnosti postrádám v naší společnosti tolik potřebnou toleranci, aby se mohla společnost dál rozvíjet. Z těchto důvodů jsem

chtěla práci zaměřit právě na integraci, protože když už jsme schopni akceptovat odlišnost, musíme ji za každou cenu nějak usměrnit a požadujeme alespoň institucionální integraci, začlenění tam, kde je to technicky nejpraktičtější a rozdíly se smazávají alespoň na formální úrovni. K tomuto slouží migrační a integrační politika a tvorba koncepcí integrace, tedy předloh, jak by měla vypadat.

Tuto práci věnuji skupině přistěhovalců, která není v České republice nijak výrazná, jsou kubánští přistěhovalci. Za prvé se tímto tématem snažím profilovat do profesně budoucna a za druhé jsem se nechtěla soustředit na „profláknuté“ skupiny přistěhovalců, o kterých bylo napsáno hromady studií a monografií. Také mi připadá nesmírně zajímavá jejich kultura, politická situace, se kterou se musí vyrovnávat, a jejich přístup k životu a otevřenost. Mezi Kubou a ČR najdeme také společný znak, tím je politický režim, a jeho přítomnost provází také v pozadí také moji práci, jelikož informanti jsou jím velmi ovlivněni. Touto prací bych chtěla taktéž přiblížit čtenářům život kubánských přistěhovalců v České republice a ukázat, že ne všichni přistěhovalci se musí vymykat ze společenských standardů, ať už si to osobně představujeme nebo je to fakt. Chtěla bych, aby bylo z práce také cítit to, jak je pro psychiku člověka nelehké začít nový život někde v cizí zemi, navíc která není zcela otevřená přistěhovalcům jak se stejnou fyziognomií, tak s odlišnou.

Práce je stavěná do několika částí. Nejprve čtenáře seznamuji s problematikou integrace a literaturou, která mi byla zdrojem i inspirací. V této teoretické části rozebírám pojem integrace tak, jak se s ní zacházelo v antropologii a zacházelo a zachází v politice a představuji výzkum prováděný mezi přistěhovalci ze třetích zemí v České republice. Dále přechází do části praktické, kterou uvádím metodologií výzkumu. Hlavní část praktické části tvoří rozbor rozhovorů s informanty. Tento rozbor je koncipován podle tematických okruhů integrace. V teoretické části uvádím, jak jsem přišla k tomuto řešení. Jako takový dodatek v praktické části práce funguje rozbor médií v tom smyslu, jaké má obyčejný nezaujatý čtenář možnosti vyhledání článků a informací o Kubě a Kubáncích. Nakonec figuruje kapitola s názvem Reflexe výzkumu, kde se zpětně obracím a zamýšlím se nad problematickými a zajímavými aspekty výzkumu. Vše je zakončeno závěrem, kde shrnuji nasbírané poznatky, neuchyluji se však k hodnocení integrace informantů.

2. Literární rešerše

Pro svůj terénní výzkum jsem vyhledávala literaturu zaměřenou na migraci, integraci, cizince a etnické komunity. Také jsem se zajímala o politické pojmání migrace a integrace, protože ta přímo ovlivňuje možnosti, které mají imigranti v cizí zemi. Proto je také práce zaměřena velkou měrou politickým směrem. Dále jsem spíše vyhledávala monografie a jinou literaturu z českého prostředí, jelikož se mi zdá nepraktické používat výzkumy prováděné v zahraničí, protože se politické a společenské podmínky liší stát od státu. Pro ucelený přehled jsem se také zajímala o historii a politiku Kuby. K tomuto mi sloužili monografie *Kuba* (2002) od Josefa Opatrného a *Fidel Castro* (2009) od Albrechta Hagemanna.

Pro přehled o etnických komunitách a národnostních menšinách mi posloužily knihy *Etnické komunity v české společnosti* (2006) a *Etnické komunity v kulturním kontextu* (2008), která se soustřeďuje na kulturní pluralitu, zabývá se také kulturním ovlivňováním a mezietským kontaktem, od editorek Dany Bittnerové a Mirjam Moravcové. Tatjana Šišková je editorkou knihy *Menšiny a migranti v ČR. My a oni v multikulturní společnosti 21. století* (2001), kde podává v úvodní části knihy multikulturalitou, migrací a jejím právním rámcem, ve druhé části knihy se věnuje vybraným migračním skupinám obyvatelstva v České republice.

Zamyšlení filosofického rozměru mi poskytla monografie od Petra Štici . *Migrace a státní suverenity: Oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky* (2010). V knize se zabývá úlohou státu k migraci a integraci, také nám podává stručný historický přehled migračních vln a imigračních politik v Evropě. V další části knihy se zabývá filosofickou úvahou nad státní suverenitou a přijetím cizinců tak, jak se objevuje v novodobé sociální filosofii a jejími normativními východisky. Radim Marada v monografii *Etnická různost a občanská jednota* (2006) podává rozbor esejí Jeffereyho C. Alexandera o začlenění etnických a okrajových skupin.

Dále jsem se pro práci zajímala klasická díla, jako je monografie Giovanniho Sartoriho *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti* (2005), a od Csaba Szaló *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich* (2006).

Hlavní blok tvoří literatura věnující migrační a imigrační politice a integraci. Jednou z publikací věnující se politickému ukotvení migrace a integrace je *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a*

Česku (2005) od Pavla Barši a Andrey Baršové. Historický přehled politik imigrace a integrace a také trendů migrace podává kniha *Migrace a kulturní konflikty* (2011) od Hanse Christiana Scheue. Dušan Drbohlav a kolektiv se také věnuje ve své knize *Migrace a (i)migranti v Česku: Kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme?* (2010) historii migrační a integrační politiky v Československu a České republice, dále pak indikátorům míry integrace a dopadům migrace v České republice.

Imigračním skupinám a antropologické perspektivě cizineckých komunit se věnuje kniha Zdeňka Uherka, Zuzany, Korecké a Terezy Pojarové *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: Vybrané případy významných českých imigračních skupin v České republice* (2008).

Primárními literárními zdroji mi byly knihy autorů Miroslavy Rákoczyové a Roberta Trboly *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I.: Integrační politika* (2011a) a *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR II.: Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace* (2011b). Tyto knihy se věnují institucionálnímu zakotvení integrace v České republice, v druhém díle se věnuje zejména integraci na pracovním trhu a roli zaměstnání v integraci, kterou pokládají za zvlášť důležitou pro začlenění přistěhovalce. Integraci přistěhovalců na všech úrovních života, tedy dimenzím integrace se věnují stejní autoři v knize *Sociální integrace přistěhovalců v České republice* (2009).

Zajímalo mě také, jaké postoje k přistěhovalcům zaujímá veřejnost a také média. Těmto tématům se věnuje publikace Yany Leontiyevy a Martina Vávry *Postoje k imigrantům* (2009) a médiím se věnuje publikace Petry Klvačové a Tomáše Briticha *Ja se (ne)píše o cizincích* (2003).

Dalším výrazným zdrojem informací mi byl Sociologický časopis, jehož články jsem vyhledávala v elektronické podobě.

3. Integrace

Dostávám se k teoretické části práce a to je téma integrace. V této části se nejprve zabývám teoriemi a definicemi integrace, představuji její antropologickou perspektivu a shrnuji její historický a politický kontext. Uvádím strategie přistěhovalců. Dále uvedu dimenze integrace, kterými se v praktické práci zabývám a kterými jsem se během mého výzkumu řídila v případě rozhovorů. Dimenze integrace, kterým se věnuji, uvedu na příkladech přistěhovalců ze třetích zemí tak, jak je zaznamenali mnou citovaní autoři. Pomocí těchto příkladů ilustruji pro lepší představu o stavu integrace přistěhovalců rozdíly nebo případné shody s jinými přistěhovalci z třetích zemí. Tak chci dotvořit určitý obraz kubánského přistěhovalectví.

V následujících řádcích se věnuji tématu integrace detailněji, ale pro nezainteresovaného čtenáře, který by se chtěl dozvědět základní fakta ohledně integrace, doporučuji brožuru „Kdo chce žít v Česku. Komunity cizinců, integrace, vzdělávání, státní občanství ...“ vydanou člověkem v tísni ve spolupráci s Open Fund Society Praha (2004). V této brožuře najdeme základní informace o cizincích v ČR, o státním občanství, také o politice vlády v oblasti integrace přistěhovalců, dále seznamuje s problémovými rysy chování vůči cizincům a informuje o multikulturní společnosti a interkulturním vzdělávání. Nakonec podává informace o národnostních menšinách v České republice a charakteristikách jejich imigrace. Publikace není politickým ani vědeckým dokumentem, můžeme to označit jako prostředek osvěty pro českou společnost i pro přistěhovalce.

V dalším textu se věnuji odborné literatuře a shrnuji poznatky a zjištění, které jsem jejich prostřednictvím shromáždila. Jako hlavní zdroje mi posloužily publikace Rákoczyové a Trboly (2011a,b, 2009, 2008), Boswicka a Heckmanna (2006), dále pak publikace od H. C. Scheu (2010) a Barši a Baršové (2005). V neposlední řadě musím také zmínit publikace a články Uherka (2008, 2003) a Drbohlava (2010).

3.1. Definice a koncepty integrace

Najdeme několik různých interpretací slova integrace, které se liší jednotlivě od autora či od výzkumu, přesto však můžeme najít shodné body ve všech interpretacích, které nakonec shrnuji a vyvozují definici integrace tak, jak ji chápu já a podle které jsem se při výzkumu řídila.

Od momentu, kdy vzrostla globální migrace, národní státy jsou donuceny hledat prostředky a mechanismy ke spolužití s odlišností. Soužití může probíhat různými způsoby, které vyplývají z přístupů majority a přistěhovalců. Škála těchto způsobů se pohybuje od marginalizačních mechanismů po úplné splynutí s majoritou pomocí asimilace. Asimilace ve smyslu úplného potlačení původní identity není nezbytnou podmínkou pro zachování sociálního smíru a solidarity, pro maximalizaci přínosů a zároveň minimalizaci rizik. Zde přichází na scénu sociální integrace, která zahrnuje prostor pro zachování různorodosti. Zde se zakládá na tom, že ani přijímající společnost není homogenní. Každá evropská společnost nebo jiná uplatňuje rozdílný přístup s důrazem na jednotu v oblasti, na které si společnost jako celek zakládá (Rákoczyová, Pořízková, In: Rákoczyová, Trbola, 2009: 23-24).

Koncepty integrace migrantů musí vzít v potaz široké spektrum kategorií migrantů (od pracovníků po uprchlíky). Integrace se nemusí soustřeďovat jen na první generaci přistěhovalců, ale také na druhou generaci přistěhovalců, v neposlední řadě se může soustředit také na naturalizované cizince, kteří získali občanství dané země, avšak se stále liší etnicky, kulturně, nábožensky nebo jazykově a jsou stále bráni jako minorita. Integrovační strategie mohou být používány také na navrátilivší krajany. Integrace jako termín sám o sobě znamená připojování části k entitě/do entity. Je to také sociální proces zahrnující obě strany (majoritu i přistěhovalce). Existují faktory, které ovlivňují snahu přistěhovalců se integrovat, sem můžeme zahrnout zejména názory, vzory chování a postoje aktérů na obou stranách procesu.¹

Tollarová uvádí dvě základní interpretace pojmu integrace od Reinera Bauböcka. Jedna z interpretací charakterizuje stav nějakého systému a vztahuje se k jeho vnitřní soudržnosti. Systém v tomto případě znamená jak společnost, tak menší celek, které dále zahrnují osobité prvky a jednotky. Druhou interpretací je změna stavu. Interpretace zahrnuje vstup jednotky do systému, nebo rozšíření systému, přičemž se inkorporují externí prvky nebo jednotky. Je to tedy začlenění nových jednotek, které přispějí k sebeudržovacím operacím rozšířeného systému. Integrace má také podle něj pozitivní konotaci v tom smyslu, že odkazuje k tomu, že integrovaná společnost je dobře uspořádaná, také předpokládá, že vstup nových skupin systém neohrozí. Vše se opět zakončí integrací. Pojem integrace také zahrnuje jisté normativní předpoklady o tom, jaký je a jaký by měl být sociální řád. Sociální řád zahrnuje hodnoty sdílené přijímající

¹ Dokument Measurement and Indicators of Integration. Council of Europe, s. 7-10.

společností. Tyto hodnoty určují podobu a podmínky vnitřní soudržnosti a způsoby, které jsou legitimní pro její změnu. Od jistých předpokladů a normativních standardů se formují strategie vůči přistěhovalcům. Ze strategií dále vychází definice integrace přistěhovalců a tyto strategie se promítají do procesů a nástrojů práva a sociální politiky k udržení sociálního řádu. Tollarová dále uvádí, že tyto komplexní nástroje Heckmann uvádí pod termínem „způsob integrace“ nebo „způsob národní integrace“. „Způsobem integrace“ se myslím podoba a způsob zajišťování soudržnosti společnosti. Způsoby nemusí být jen v pozitivním slova smyslu, ale také v tom negativním, pod kterým se míní asimilační či vylučující způsoby těch, kteří se chtějí zapojit do života společnosti. Způsoby integrace se liší od typu společnosti. Tollarová opět používá Bauböckovo dělení. To říká, že existují dva typy společností – monolitické a pluralitní společnosti. První z nich tíhne k důrazu na jednostrannou akceptaci dané sociální struktury, druhá podporuje adaptaci obou stran. Tato integrace vede k vytvoření nové formy občanství i sociální a kulturní integrace.²

Boswick a Heckmann uvádějí několik významů integrace. Jedná se o integraci jako o stabilitě vztahu mezi částmi uvnitř systému jako celku. Celek (stát) má hranice, které ho separují od okolního prostředí, tomuto systému se pak říká, že je integrovaný. Další významy odkazují na procesy integrace a výsledný stupeň propojenosti nebo kvality vztahů uvnitř celku. V tomto smyslu se jedná o propojování jednotlivých elementů s jinými a formování nové struktury, dále se jedná o přidávání jednotlivých elementů nebo dílčích struktur do existující struktury tak, aby se formoval propojený celek a udržování nebo zlepšování vztahů uvnitř struktury nebo systému. Integrace v sociologickém kontextu odkazuje na stabilní, kooperativní vztahy uvnitř zřetelně definovaného sociálního systému. Integrace jako proces znamená posilování vztahů uvnitř sociálního systému a uvádění nových aktérů a skupin do systému a jeho institucí. Boswick a Heckmann také citují Lockwooda (1964), který rozlišuje koncepty systémové integrace a sociální integrace. U systémové integrace se jedná o výsledek anonymního fungování institucí, organizací a mechanismů, sem patří stát, právní systém, trhy, podnikoví aktéři nebo finance. Sociální integrace znamená začlenění individuí do systému, tvoření vztahu mezi individuí a jejich postojů ke společnosti, je to výsledek vědomé a motivované interakce a kooperace jednotlivců a skupin. Dále odkazují na

² TOLLAROVÁ, Blanka. Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?. *Biograf*[online]. 2006, č. 39 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/members/clanek.php?clanek=v3902>

Essera (2000), který rozeznává 4 základní formy sociální integrace. Je to akulturace, neboli socializace, a znamená získávání znalostí a kulturních kompetencí potřebných k interakci ve společnosti. Druhou formou je umístění, což znamená individuální získávání pozice ve společnosti zahrnující nabývání práv, získávání sociálního, kulturního a ekonomického kapitálu. Třetí formou integrace je interakce umožňující formování vztahů a sítí. Poslední formou je identifikace, která znamená mít pocit součásti sociálního systému a kolektivního uskupení. Integrace přistěhovalců tudíž znamená aplikaci těchto čtyř forem integrace (Boswick, Heckmann, 2006: 2-3).

Koncepty integrace se mohou lišit s ohledem na jejich postoj k inkluzivně-exkluzivnímu kontinuu právně-politických práv a s ohledem na nabízení přístupu k různým stupňům jazykového vzdělávání, bydlení, k pracovnímu trhu a soc. systému zabezpečení. Liší se také v roli připisované vládám nebo přistěhovalcům v procesu integrace. V konceptech integrace můžeme rozlišit 3 elementy. Prvním je vztah mezi kulturními aspekty veřejné a soukromé oblasti. V tomto případě se koncepty integrace liší v rozsahu a požadovaném stupni kulturní adaptace imigrantů, ale všechny se zabývají veřejnou oblastí. Druhým elementem je stupeň inkluze/exkluze imigrantů v nekulturních aspektech veřejné oblasti, tj. právně-politická, socioekonomická. Třetím elementem je imigrantova role v integračním procesu, tzn. jaké jsou jeho povinnosti vzhledem k veřejné sféře.³ Všechny elementy konceptů integrace se promítají také do politik států, tyto politiky se uplatňují podle kulturní a hodnotové tradice konkrétní země.

Rákoczyová a Pořízková shrnují integraci jako proces včleňování, který probíhá v různých oblastech, tedy že jeho znakem je multidimenzionálnost, a také že probíhá na obou stranách (přijímající společnosti a přistěhovalci), znakem je oboustrannost. Dále poukazují na Asselina a spol. (2006) a na jejich názor, že proces integrace má mikro-, mezo- a makrosociální kontext. Na mikrosociální úrovni probíhá interakce mezi jednotlivci a vyjadřují se vzájemné postoje a postoje k institucím uvnitř skupin. Mezoúroveň znamená rozvoj vztahu mezi skupinami a institucemi v důsledku vzájemné závislosti mezi přistěhovalci a domácími. Na mikroúrovni působí neosobní mechanismy a nejsou spojeny přímo s akcemi jednotlivců nebo skupin v lokalitě (Rákoczyová, Pořízková, In: Rákoczyová, Trbola, 2009: 24-25).

Ke shrnutí bych použila takovou definici integrace: je to proces včlenění do již existujícího společenského celku, který má vytvořenou strukturu, vykazuje určitou míru

³ Muus, P.: Concepts of migrants' integration: a comparison of national policies. In: Measurement and Indicators of Integration. Council of Europe, s. 32-33.

koherence a chování a chování členů se řídí stanovenými pravidly. Integrace je podmíněna přístupem společnosti a podmínkami, které vytváří pro přijetí přistěhovalců a pro jejich začlenění. Dynamický, obousměrný proces vzájemného přizpůsobování všech přistěhovalců a obyvatel států. Účinky integračního procesu se projevují na straně přistěhovalců i hostitelské společnosti, integrace se promítá do kvality života přistěhovalců i majority a přispívá k zachování soudržnosti (Rákoczyová, Trbola, 2008: 9). Dále bych dodala, že integrace zahrnuje všechny oblasti společenského i institucionálního života.

3.2. Integrace z antropologické perspektivy

Zatím jsem se věnovala integraci spíše z institucionálního a politického hlediska. Nyní se soustředím na to, jak se integrace vyvíjela v přístupech antropologů.

Již od 19. st. se pod vlivem evolucionismu vytvářely různé teorie ohledně soužití a střetu dvou různých světů – světa přistěhovalce a světa domácího. Interakce dvou skupin byla vnímána v termínech rasy, náboženství a národa a byla opomíjena kultura. Téma kultury se do antropologického diskursu v souvislosti s koexistencí a kulturním konfliktem dostává na přelomu 19. a 20. st. V této době definuje S. E. Simonsová asimilační zákony, kde dává důraz na kulturu, ale vidíme stále rozlišení na nižší a vyšší, sleduje také jistou absorpčnost vyšší kultury (Uherek, In: Scheu, 2011: 259). Simons dále tvrdí, že jednota ne krve, ale hodnot a ideálů vytváří jednotný národní celek. První polovina 20. st. byla poznamenána důrazem na definování asimilačních stádií a rozvíjel se předpoklad, že každá další generace oslabuje svůj vztah k zemi původu. Panovala též představa existence měřitelných stupňů přizpůsobení, které by sloužily jako fáze překonávání kulturního šoku (Uherek, In: Uherek, Korecká, Pojarová, 2008: 79).

Chicagská škola a koncept akulturace znamenaly jistý průlom. Chicagská sociologická škola ve 20. - 40. letech se soustředila na urbánní výzkum, kdy prováděli komplexní a holistický výzkum života lidských populací v kontextu různých typů městských sídel. Předmětem výzkumů bylo město diferencované na přirozené oblasti – čtvrti, to zahrnuje také kromě dělnických čtvrtí i multikulturní a přistěhovalecké čtvrti. Při výzkumech zdůrazňovali ekologické modely, právě rozvoj čtvrtí závisí na schopnosti adaptovat se na dané podmínky. Preferovaným objektem výzkumů se staly rasově, etnicky, profesně nebo kulturně odlišné městské minority. Problematika akulturace

vystoupila do popředí již v difuzionistické antropologii, akulturace se analyzovala jako proces kulturní změny, které dochází prostřednictvím kontaktů dvou odlišných kultur, jež na sebe vyvíjejí nestejný tlak (Soukup, 2011: 384-385, 417). Akulturaci se postupně věnovaly pozdější směry antropologie. Představitelé Chicagské školy si byli také vědomí toho, že výsledky procesu akulturace mohou být různorodé (Uherek, In: Uherek, Korecká, Pojarová, 2008: 79).

Tři varianty akulturace rozpracovávají vědci Robert Redfield, Ralph Linton a Melville Herskovits. (1) to může být akceptace, což znamená přijetí nových kulturních vzorců a hodnot. Další (2) je adaptace, při které jsou cizí prvky kombinovány s původními, a tak vzniká nová varianta kultury. Poslední variantou (3) je negativní odezva ústící v kontra-akulturaci. Další dělení představuje Emory Bogardus. Akulturaci dělí na slepou, vnučenou a dobrovolnou. U slepé se jedná o vzájemné neuvědomované hodnotové působení, naproti tomu dobrovolná akulturace se značí uvědomovaným přejímáním hodnot, svou roli tu hraje také vzájemný respekt a ocenění, tento typ akulturace ústí do kulturního pluralismu. George Devereux a Erwin Loeb představují koncept „anagonistic acculturation“, znamená to, že společnost není ochotná kulturní hodnoty přijímat ani se o ně dělit. Panuje tu přesvědčení, že nové hodnoty mohou narušovat dosavadní sociální strukturu (Uherek, In: Uherek, Korecká, Pojarová, 2008: 80).

Melford E. Spiro označuje jako jeden z indikátorů akulturace sociální mobilitu. Sociální mobilita narušuje kohezi a solidaritu etnické skupiny, proto se uplatňují často obranářské postoje ze strany majority. Protikladem etnické komunity je třídní společnost, což je společnost sociální mobility. Stát se subjektem sociální mobility znamená naučit se zacházet s třídními symboly. Akulturační proces tak probíhá na dvou stranách, na straně etnické skupiny a na straně stratifikované společnosti (Uherek, In: Scheu, 2011: 261).

Od 60. let 20. st. se rozvíjí asimilační představy ústící do různých typů konformismu migrační skupiny vůči majoritní společnosti. Představy o „melting pot“ nahrazovány modely, kde se předpokládá zesílení pocitu sounáležitosti s krajanskými skupinami v postmigračním období v cílové zemi a přežívající sentimenty etnické sounáležitosti. Tak vznikají multikulturní a situacionistické modely, které zastávají názor, že postavení členů migračních skupin je vyjednávané a na základě vyjednávání jsou jim přisouzeny nebo odebrány atributy kolektivní sounáležitosti (Uherek, In: Uherek, Korecká, Pojarová, 2008: 81).

Paralelně se rozvíjel také koncept integrace a Werner S. Landecker říká, že sociální integrace může mít řadu podob jako například kulturní, normativní, komunikativní nebo funkční. Zároveň vznikající koncept adaptace zase zohledňuje biologické spojnice, adaptace také nevystihuje kvalitu procesu a přizpůsobení nemusí znamenat kooperaci s majoritou, v tomto smyslu pojem integrace obsahuje určitý hodnotící aspekt. Koncepty integrace na přelomu tisíciletí přináší respekt k individuálním právům člověka, rezignaci na podchycení procesu ovlivňování etnokulturního profilu jednotlivce nebo skupiny při koexistenci s jinými, zastávají názor, že není vyšší a nižší kultura a tento nadužívaný koncept kultury se snaží odsunout do pozadí. Koncept integrace je tak degroupizován, na rozdíl od konceptu kultury (Uherek, In: Scheu, 2011: 262).

3.3. Historický a politický kontext integrace – multikulturalismus, pluralismus, asimilace a integrace

V této kapitole se věnuji integraci z pohledu historických trendů, které utvářely politiku integrace v Evropě. Jedná se o přístupy k integraci spojené s multikulturalismem, asimilací a pluralismem. Na základě rozdílného historického a kulturního vývoje můžeme rozlišit několik exemplárních zemí Evropy, které uplatňují obecné modely integrace či integrační politiky.

Politice a historii přistěhovaleckých politik se podrobně věnuje Barša, Baršová (2005). Pod vlivem nejrůznějších událostí (války, kolonizace) v historii se formovaly nejprve národní státy a také jejich imigrační a integrační politiky a postupem času státy procházely redefinicí národní identity. Jak už bylo řečeno, koncem 19. století nastalo rozšíření asimilacionismu a domněnky nadřazenosti určité kultury nad jinou. Prosazoval se ideál anglokonformity, který hlásal kompletní asimilaci přistěhovalců do kulturních vzorců amerického středního proudu, ty měly představovat „kulturní jádro“, jehož přijetí bylo bezpodmínečně nutné pro integraci přistěhovalců do americké společnosti. V případě evropských států si příslušníci menšin museli vybrat. Když se nestali členy daného národa, neměli možnost na společenský a kariérní vzestup, to také vedlo ke konverzi ke křesťanství. Požadavek asimilace tu fungoval jako skrytá forma etnického vylučování, navíc se asimilační požadavky mohly zvedat, aby nemohly být překročeny. Vrcholem asimilacionismu bylo období válek a genocid v první polovině 20. století (Barša, Baršová, 2005: 38).

Od 60. let nastává celkové uvolnění společnosti a spolu s tím vznikají nové životní styly a zvyšuje se standard lidských práv. Asimilace je nahrazována integrací, kde se nepředpokládá přijetí jedné závazné kultury, ale vychází z koexistence různých životních forem v liberální společnosti a z předpokladu občanského národa, k němuž patří lidé s různými životními styly. S narůstající kulturní pluralitou se může po přistěhovalcích chtít pouze asimilace do občanského národa, ne do způsobu života. Jádrem kultury jsou hodnoty svobody, nediskriminace a rovných příležitostí, demokracie a předpokladem úspěšné integrace je zvládnutí jazyka. Postupně od přelomu 60. a 70. let začíná být pluralita skupinových identit a kultur považována za cílené veřejné dobro (Barša, Baršová, 2005: 39-40).

Evropská zkušenost s asimilací nastala po nárůstu nacionalismu. Prostřednictvím asimilace a asimilačních politik se státy pokoušely vytvořit homogenní národy, mechanismy politik byly spojeny s egocentrismem, kulturním potlačením, násilím a tlakem na přizpůsobení. Postupem času začaly hrát roli lidská práva, sebevědomí a kulturní hrdost a asimilace se stala tabuizovaným konceptem. Dnes je nahrazována termínem úspěšná integrace. Asimilace nutně neznamená potlačení etnické kultury, ale zmenšování rozdílů mezi skupinami, proto je vhodnější používat termín integrace, který je adekvátní pro vědecké účely, stejně tak pro komunikaci s „policymakers“ a s veřejností. Evropa se potýká s rostoucím povědomím, že formování identit etnických minorit mezi migranty vede k posílení etnické stratifikace a etnokulturnímu konfliktu, z toho plyne tíhnutí politik k asimilacionismu (Boswick, Heckmann, 2006: 4-6).

V souvislosti s narůstajícím počtem imigrantů, teroristickými útoky v roce 2001 a hospodářskou krizí dochází ke změně imigrační politiky, k posunu k větší restrikcii imigrační politiky a k asimilacionistickému pojetí integrační politiky (Štica, 2010: 73).

Integrace je dlouhodobě spojená také s multikulturalismem, již od 70. let. Multikulturalismus integračních politik Velké Británie, Švédska a Nizozemí usiluje o inkorporaci přistěhovalců jako etnicko-kulturních skupin či komunit spíše než jednotlivců. Přistěhovalec primárně chápán jako člen skupiny a má být proto zapojován do širšího občanského celku prostřednictvím této skupiny (Barša, Baršová, 2005: 41). Odlišnost a jedinečnost se stává hodnotou identifikace mezi skupinami, tak „narůstá možnost sdílení prožitků v rámci jednotlivých společenství, z nichž se skládá občanská společnost“ (Marada, 2006: 65).

Sartori staví multikulturalismus proti pluralismu a kritizuje jej. Sartori je zastáncem pluralismu, jeho předpokladem je tolerance. „Pluralismus tvrdí, že rozmanitost

a nesouhlasné názory patří k hodnotám, jež obohacují jedince i jeho politickou moc.“ Multikulturalismus podle Sartoriho popírá pluralismus. Obhájci multikulturalismu zdůrazňují politiku uznání, ale pluralitní kontext vyžaduje vzájemné uznání. V pluralitní společnosti nemůžou být skupiny vnucovány, ale musí být tradiční. Přistěhovalci musí postoupit výměnu za to, co dostávají a netrvat na vymezujícím postavení cizince vůči komunitě, do které chtějí vstoupit, tito vyvolávají nevraživost a strach, nemůže existovat občanství zadarmo. Integrace probíhá tehdy, pokud ji přijmou ti, co mají být integrováni, občanství udělené neintegrovatelnému není integrací a stává se dezintegrací. Rozdíl mezi pluralismem a multikulturalismem podle Sartoriho spočívá v tom, že pluralismus pozitivně hodnotí odlišnosti, zatímco multikulturalismus je vytváří, zasazuje se o jejich zviditelnění a posílení. Pluralismus se věnuje dobrovolným sdružením, multikulturalismus nedobrovolným založených na pohlaví a rase, ze kterých nejde vystoupit, protože jsou dány narozením. Pluralismus pracuje s křížícími se sociálními a kulturními dělicími liniemi, které se navzájem neutralizují či minimalizují, multikulturalismus tyto linie posiluje a sčítá. Pluralismus tlumí identity, které potkává, multikulturalismus vytváří posílené identity, „nese s sebou rozpad pluralitní komunity do podcelků uzavřených a homogenních komunit“ (Sartori, 2005). Jinými slovy pluralismus je založen na dobrovolném vymezení vůči někomu, tím pádem nevyvolává konflikty, zatímco multikulturalismus rozdíly podporuje a vytváří. V tomto případě můžeme vyvodit situaci, kdy by multikulturní model společnosti mohl integraci určitým způsobem znesnadňovat.

Každý stát si vytváří vlastní přístup a model integrace vzhledem ke své tradici, ale můžeme identifikovat 3 základní modely evropských imigračních zemí. Příklady těchto evropských zemí můžeme dělit také na občanské či revolučně-demokratické (Francie, Velká Británie) a na etnické či nacionalistické (Německo). Jiné dělení nám toto rozdělení konkretizuje. Tři modely imigračních zemí podle občanství jsou: (1) exkluzivistický či etnický model občanství a je založen na etnickém kritériu národa, na kulturních a jazykových vazbách, občanství se získává narozením, takovým příkladem je již zmíněné Německo. Druhý (2) model uznává národ jako politickou komunitu svobodných a rovných občanů, nazýván také asimilační, zde se občanská práva získávají pobytem na určitém území bez ohledu na etnický původ, důležitou roli hraje rozhodnutí svobodného přiřazení k politickému a sociálnímu uskupení procesem integrace a asimilace, který je vyžadován, příkladem je Francie. Poslední (3) model je multikulturní model, u tohoto modelu se nepožaduje asimilační proces, přistěhovalci si mohou zachovat odlišnosti

v mezích zákona, multikulturalismus je zde zakotvený v právním systému jako formativní a konstitutivní princip, příkladem je Velká Británie (Štica, 2010: 74-75).⁴

3.4. Imigrace a integrace přistěhovalců v ČR z hlediska politiky

V současné době není imigrace a integrace přistěhovalců aktuálním politickým tématem v českém politickém spektru. Odlišný přístup lze zaznamenat napříč politickými stranami podle jejich orientace na spektru levice-pravice. Zatímco ČSSD formuluje spíše pro-imigrační a pro-integrační programy, stále však preferuje kulturně blízké migranty, ODS naproti tomu uplatňuje restriktivnější přístup, zmínky také v souvislosti s kriminalitou, koncept multikulturalismu považuje za mrtvý a má výhrady proti společné evropské migrační politice (Leontiyeva, In: Rákoczyová, Trbola, 2011a: 19-22). Tento trend „nezájmu“ či pocitu „nepotřebnosti“ integrační politiky se projevuje již od doby po revoluci a od vzniku samostatné České republiky.

Od roku 1990 se Česká republika inspiruje evropskými zeměmi a rychle přijímá legislativní úpravy migrace a imigrace. Integrace byla z počátku směřována na uprchlíky a přesídlené krajany. Po vzniku samostatné ČR politika pokračovala v soustředění na uprchlíky a v roce 1994 vznikl Státní asistenční program pro integraci, jehož cílem bylo nabídnout nájemní bydlení pro uprchlíky, dále sociální a zdravotní poradenství a bezplatné kurzy češtiny. Od roku 1999 se politika začíná zpříšňovat i pro uprchlíky. V této době přichází ekonomické problémy, růst nezaměstnanosti a problém nelegální migrace. V roce 1999 vzniká první dokument věnující se integraci – Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky, a již o rok později Koncepce integrace cizinců na území ČR. Integrační politika byla zaměřena na přibližování postavení legálně dlouhodobě usazených cizinců k postavení českých občanů a na ochranu politických, ekonomických, sociálních a kulturních práv migrantů. Od roku 2003 se začíná česká politika ohledně migrace a integrace více konceptualizovat. Vytváří se novely v azylovém zákoně, taktéž v zákoně o pobytu cizinců a vnika také projekt zelených karet. Koncepce byla shledána jako málo efektivní, proto v roce 2005 vznikla Aktualizovaná koncepce integrace. Hlavní cíl integrační politiky je předcházet vytváření uzavřených komunit migrantů a zároveň předcházet jejich sociální exkluzi. Nástrojem na lokální úrovni mají

⁴ Více informací o těchto modelech v publikacích Barša, P., Baršová, A., 2005; Štica, P., 2010; Cagiano de Azevedo, R., Sannino, B.: A european research project on migrants integration. In: Measurement and Indicators of Integration. Council of Europe, s. 38-55.

být integrační centra, jejichž náplní mají být informační a poradenské služby a jazykové a sociokulturní kurzy. Nabývání českého občanství je z hlediska legislativy završením integračního procesu. Celkově není integrace komplexně sledována a neexistují pravidelné roční zprávy o stavu integrace (Drbohlav, 2010: 70, 72-82, 83-85).⁵ Tolik krátce k vývoji české integrační politiky.

3.5. Klíčové dokumenty integrace

První dokumentem formulující integraci přistěhovalců na území ČR byl již zmíněný Zásady integrace cizinců na území ČR. Ty byly záhy vystřídány Konceptí integrace cizinců na území ČR a v roce 2005 vznikla Aktualizovaná koncepce integrace. Prvně jmenovaný dokument obsahoval 15 zásad integrace, mezi nimiž patřil např. důraz na sociální integraci cizinců, jejich ochranu před diskriminací a podporu rovného přístupu a příležitostí na trhu práce, ve vztahu k bydlení, ke vzdělání, zdravotní a sociální péči a náboženství. Aktuální znění Koncepce je inspirováno materiálem Rady EU o společných principech integrační politiky (Leontiyeva, In: Rákoczyová, Trbola, 2011a: 17-19).⁶

Klvaňová podává analýzu Zásad integrace cizinců a aktuální Koncepce integrace cizinců. Na tomto místě poukazuji na největší rozdíly mezi těmito dvěma dokumenty. Jeden z hlavních rozdílů spočívá v definování subjektu integrace. Koncepce individualizuje tento subjekt, jedná se tedy o integraci jednotlivce, jež vstupuje do vztahu s hostitelskou společností a státem sami za sebe a klade se důraz na jeho úsilí. Subjektem Zásad jsou kulturně odlišné komunity. Jedná se o přechod od komunitaristického multikulturalismu k občanské integraci. Dále se liší v míře specifčnosti odlišností. Zásady odlišnost předpokládají, zatímco Koncepce odlišnost konkretizuje. Konkrétně se jedná o zaměření na přistěhovalce z třetích zemí, jelikož přistěhovalci z EU jsou považovány na integrované vzhledem ke svému statusu. Postupně se také institucionalizují nástroje integrace zaměřených výhradně na migranty oproti zahrnování přistěhovalců mezi ostatní znevýhodněné skupiny. Zásady zdůrazňují odpovědnost státu za zajištění rovného přístupu a rovných příležitostí přistěhovalcům jako členům společnosti, integrace je brána jako vlastnost systému. V Koncepci je přenesen důraz ze státu na jednotlivce a jeho integraci. Posun důrazu z integrace jako transformace společenského systému směrem k integraci jako proměně jedince. Koncepce se odvrací

⁵ Více o české integrační politice Barša, P., Baršová, A., 2005, s. 232-237.

⁶ Koncepcím a zásadám se taktéž věnuje Barša, P., Baršová, A., 2005, s. 233-236.

od multikulturní společnosti k sociální kohezi, obrací se k minulosti k zachování hodnot a norem dosud soudržné společnosti a k preventivnímu působení proti vzniku ekonomicky, sociálně a kulturně rozdělené společnosti. V Zásadách má člen kulturně odlišné komunity směřovat k integraci s potenciálem obohatit českou společnost. V Koncepci je klíčovým tématem participace na trhu práce a ekonomický příspěvek společnosti. Koncepce se také minimálně zmiňuje o politických právech přistěhovalce (Klvaňová, In: Scheu, 2011: 268-272).

3.6. Kdo řídí imigraci a integraci?

V případě, že se vytváří imigrační a integrační politiky, musí tyto politiky někdo řídit a koordinovat. K této problematice se vyjadřuje Yana Leontiyeva. V průběhu doby se odpovědnost za řízení migrace a integrace přesouvala z jednoho ministerstva na druhé. V roce 2004 byla odpovědnost za realizaci a koordinaci převedena z Ministerstva vnitra ČR na Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. V rámci MPSV ČR bylo v roce 2002 založeno Oddělení integrace cizinců a Odbor migrace a integrace cizinců. V roce 2008 se pravomoci vrátili zpět resortu vnitra (Leontiyeva. In: Rákoczyová, Trbola, 2011a: 17-19). Pod MV ČR byl založen Odbor imigrační a azylové politiky, který má na starosti formulování a realizaci migrační a integrační politiky. Svoji roli sehrávají také Správa uprchlických zařízení, MPSV ČR v oblasti pracovní migrace, úřady práce, Správy sociálního zabezpečení, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR v oblasti podnikání přistěhovalců, také řídí živnostenské úřady a do procesu vstupuje také Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Jednotlivé rezorty rozdělují prostředky ze státního rozpočtu a z nich se financují aktivity zaměřené na poskytování sociálně právního poradenství, vzdělávání a začlenění zranitelných skupin (Leontiyeva. In: Rákoczyová, Trbola, 2011a: 22-23). Svoji roli sehrává také Cizinecká policie ČR, nestátní neziskové organizace a krajská Integrační centra pro cizince. Roli cizinecké policie a neziskových organizací se věnuje Mirka Nečasová a Robert Trbola v publikaci od Rákoczyové a Trboly (2011b). V současné době se klade důraz na integraci v regionech a na práci samospráv. Tématu lokálních strategií integrace se věnuje ve speciální publikaci Rákoczyová a Trbola (2008).

3.7. Dimenze sociální integrace

Jak už jsem naznačila výše, integrace zahrnuje nespočet dimenzí protínající všechny oblasti života jedince či skupiny. V praktické části práce používám níže zmíněné dimenze k ilustraci integrace kubánských přistěhovalců, nebo jinými slovy, k ilustraci jejich života v české společnosti. Dále používám sousloví sociální integrace, aby bylo také jasné, že se nejedná například o evropskou integraci do EU, která je momentálně aktuálnější. Sociální integrace znamená inkluzi a akceptaci imigrantů v jádrových institucích, vztazích a v pozicích hostitelské společnosti (Boswick, Heckmann, 2006: 11). Tato definice nám dokazuje multidimenziálnost integrace. Boswick a Heckmann uvádějí typologizaci dimenzí sociální integrace – strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační, Rákoczyová a Trbola (2009) se inspirovaly těmito dimenzemi a používají je k ilustraci rysů integrace přistěhovalců v České republice.

3.7.1. Strukturální dimenze

Strukturální dimenze zahrnuje přidělení práv a přístup k pozici a statusu v jádrových institucích hostitelské společnosti. Pod jádrovými institucemi si můžeme představit ekonomiku, trh práce, bydlení, vzdělávání, sociální podporu nebo dokonce politické občanství. Všechny tyto instituce ovlivňují také socioekonomický status přistěhovalce. Pozice ve společnosti je podmíněna získáním kognitivních, kulturních a sociálních kompetencí. Jen tak může přistěhovalec hrát roli v socioekonomických institucích a systémech. Alternativou k participaci v jádrových institucích se může stát participace v etnické komunitě a/nebo participace v transnacionálních systémech (Boswick, Heckmann, 2006: 9). Rákoczyová a Pořízková věnují pozornost na začlenění v ekonomické oblasti. Trh práce pokládají za významný integrující společenský mechanismus. Účast na pracovním trhu předpokládá pozitivní účinky na integrační proces, ale mohou nastat procesy indikující problémy spojené se sociální integrací prostřednictvím participace na trhu práce, jedná se o vyčleňování zahraničních pracovníků do marginálních pozic na sekundárním pracovním trhu, zaměstnání má poté nízkou kvalitu a určitým způsobem stigmatizuje. S příjmy a výdaji také souvisí remittance, kdy přistěhovalec posílá část financí do své země původu. Přistěhovalci jsou také, více než jiné skupiny, ohroženi prostorovou koncentrací, která integračnímu procesu příliš neprospívá. Integraci nebo alespoň pocit sounáležitosti s okolím ovlivňuje pobytový status. I přesto nemusí být občanství nebo trvalý pobyt zárukou přijetí do společnosti (Rákoczyová, Pořízková, In: Rákoczyová, Trbola, 2009: 26-29).

3.7.2. Kulturní dimenze

Druhou dimenzí sociální integrace je kulturní dimenze. V této dimenzi přistěhovalec uplatňuje svá práva a přisvojuje si pozice ve společnosti. Zahrnuje změnu individua v chování a kognitivní a přístupové změny. Integrace v její kulturní dimenzi je interaktivní a vzájemný proces, mění hostitelskou společnost tak, že se musí snažit najít spojení s migranty a adaptovat se na jejich potřeby. V každém případě neznamena vzdání se své vlastní kultury a naopak kulturní kompetence přistěhovalce by měly fungovat jako obohacení pro společnost (Boswick, Heckmann, 2006: 10). Rákoczyová a Pořízková citují Essera (2000), když píše, že integrace probíhá prostřednictvím procesů akulturace. Citují také Martikainena (2003), který říká, že se jedná o poznání a určité přizpůsobení místním hodnotám, normám a vzorcům chování. Kulturní integrace závisí z velké části na tom, jak je přistěhovalec schopen si osvojit místní jazyk, a to zase závisí na dostupnosti jazykového vzdělávání, které souvisí zpětně s institucionálními podmínkami. Z institucionálního a právního hlediska se klade důraz na zvládnutí jazyka na určité úrovni, jelikož je podmínkou pro udělení pobytu pro přistěhovalce ze třetích zemí, kteří si o něj zažádají. Ke sblížení majoritní společnosti s přistěhovalci mohou také sloužit krajanské spolky a jiné organizace sdružující přistěhovalce a domácí (Rákoczyová, Pořízková, In: Rákoczyová, Trbola, 2009: 30-31).

3.7.3. Interaktivní dimenze

Dostáváme se k interaktivní dimenzi integrace. Spočívá v akceptaci a začlenění přistěhovalců do primárních vztahů a sociálních sítí, přátelství, vztahů, manželství nebo členství ve spolcích. V první fázi se může stát, že přistěhovalec se nejprve integruje do etnické kolonie, která poskytuje pomoc a podporu nově příchozím, přináší jim potřebnou solidaritu a sdílí s ním informace a zkušenosti. Na druhou stranu se tento typ začlenění může stát pastí a může bránit v utváření spojení s hostitelskou společností a získávání kulturního a sociálního kapitálu (Boswick, Heckmann, 2006: 10). V této oblasti je tedy důležité budovat sociální kapitál. Rákoczyová a Pořízková používají dělení na 3 typy sociálního kapitálu od Aldridge (2002). Jedná se (1) o vnitroskupinový, tzv. bonding, jedná se o silná pouta uvnitř etnických, rodinných a jiných skupin. (2) můžeme rozeznat přemostňující kapitál, tzv. bridging, zahrnuje relativně méně silné vztahy, které překračují hranice jedné skupiny. (3) je to spojovací kapitál, tzv. linking, a to jsou kontakty mezi osobami na různých pozicích v mocenské a sociální struktuře. V prvních fázích se dá sledovat snaha vytvářet první typ sociálního kapitálu, přistěhovalec není sociálně

izolovaný, na druhou stranu tento sociální kapitál brání kontaktům s domácí populací. Tím se omezuje získávání kulturních a jazykových kompetencí. Můžeme se setkat ale i s uzavřeností a negativním postojem a předsudečným jednáním ze strany majority, které omezují možnosti vzniku a rozvoje sociálních sítí a návazně přemostujícího sociálního kapitálu (Rákoczyová, Pořízková, In: Rákoczyová, Trbola, 2009: 32-33).

3.7.4. Identifikační dimenze

Poslední jmenovanou dimenzí je dimenze identifikační. Tato dimenze souvisí s pocitem přináležitosti ke společnosti. Boswick a Heckmann tvrdí, že je možné participovat ve společnosti a jejích institucích, aniž by se člověk identifikoval s cíly těchto institucí a vyvinul pocit přináležení ke společnosti. Pocit přináležitosti se pak vyvine jako výsledek participace a akceptace. Pro přistěhovalce může také nastat složitá situace v případě, že na jedné straně přetrhne vazby se zemí původu a na druhé straně ani částečně neparticipuje na společnosti v hostitelské zemi. Důsledkem může být marginalita (Boswick, Heckmann, 2006: 10-11). V tomto procesu integrace se pracuje s identitou přistěhovalce, která se proměňuje v návaznosti na emigraci a usazování. Identita nemusí být dána příslušností k jedné skupině, je výslednicí souběžné příslušnosti k řadě sociálních skupin, tedy příslušnosti ke společnosti země původu i k hostitelské společnosti. Tak se nám v mnoha případech vyjevuje koncept transnacionální migrace. Identifikace je opět spojena s procesy na straně majority, která definuje kritéria členství a vymezuje hranice mezi „in-group“ a „out-group“ (Rákoczyová, Pořízková, In: Rákoczyová, Trbola, 2009: 34).

V českém prostředí je kladen důraz zejména na integraci na pracovním trhu, od kterého by se měl odvíjet potenciální úspěch integrace v dalších dimenzích. Problematice ekonomické integrace se věnuje Rákoczyová a Trbola (2011b). Na závěr bych chtěla poznamenat, že i přesto, že jsou dimenze popisovány samostatně, jsou zcela jistě v mnoha případech přistěhovalců propojeny a jedna závisí na druhé. V praktické části práce používám tyto dimenze k charakteristické kubánského přistěhovalectví. Jinými slovy srovnávám teorii s praxí života přistěhovalce.

3.8. Strategie inkluze či distance přistěhovalců

Stejně jak státy volí imigrační a integrační politiky, tak i přistěhovalci volí strategie života ve společnosti podle svých možností a schopností. Tomuto tématu se věnuje Uherek (2003) v souvislosti s migrací a městským prostorem. Uherek cituje Hannerze, který „ukazuje, že jedinec nebo komunita se může stavět ke kulturním podnětům několika způsoby. Jednak tyto podněty může zapouzdřit do svého stávajícího systému hodnot a norem a v jejich rámci s nimi pracovat. Může dále zaujmout segregaci přístup a od nových podnětů se distancovat, nebo být naopak integrativní, snažit se včlenit do nových systémů, které jsou jednotlivci nebo skupině zprostředkovávány.“ Dalším přístupem, který Hannerz definoval, je „solitude“ – samota, který vyjadřuje nereagování a mlčení. Uherek si myslí, že jednotlivci jednají odlišně i uvnitř skupin, vytváří si osobní přístup ke kulturním hodnotám a podle toho volí své vlastní strategie přežití. Strategie inkluze a distance mají ale z části kolektivní charakter. Uherek uvádí tři převládající strategie, které lze rozpoznat i v českém prostředí – pracovně-migrační, multikulturní (menšinové) a asimilační (Uherek, 2003: 211).

První z nich můžeme říci, že se vyznačují Ukrajinci, jejichž primárním důvodem pro vstup do ČR je práce a finanční podpora rodiny v zemi původu, migrace je také charakterizována jako přechodná (Uherek, 2003: 202-203). Asimilační strategie uplatňují přistěhovalci, kteří mají úmysl dlouhodobě setrvat v zemi. Zpravidla tvoří enklávy, jsou obtížněji mapovatelní a ani jejich ekonomické aktivity nevykazují jasné znaky. Tito přistěhovalci se soustředí hlavně do měst, které jim zaručuje anonymitu a přistěhovalci přestávají být reflektováni jako cizorodý prvek. Multikulturní strategie je zaznamenána například u čínských přistěhovalců. První generace se zpravidla adaptuje na tu oblast života, která je pro ně nezbytná. Komunita se celkově jeví jako uzavřená, avšak jejich ekonomické aktivity směřují ke komunikaci s majoritou. Autor vyslovuje „hypotézu, že právě neexistence jasně formulované migrační politiky státu v 90. letech 20. století dala relativně velký prostor samotným cizineckým komunitám k vytvoření a aplikování vlastních migračních strategií“ (Uherek, 2003: 211-212).

3.9. Integrace přistěhovalců ze třetích zemí

Jelikož moje cílová skupina kubánských přistěhovalců spadá do kategorie cizinců ze třetích zemí⁷, je podle toho s nimi zacházeno v legislativní oblasti. Jejich možnosti integrovat se jsou komplikovanější, striktnější a celkově je jim kladeno více překážek než přistěhovalcům z členských zemí EU a EHS, i azylanti a žadatelé o azyl mají výhodnější pozici a alespoň jisté výhody ze strany státu. V následujících řádcích uvádím charakteristiky integrace přistěhovalců ze třetích zemí. Podle těchto údajů se dále řídím v praktické části práce, když zpracovávám informace od informantů. Řídila jsem se podle nich také v případě, kdy jsem sestavovala oblasti zájmu v rozhovorech s informanty.

Tomuto tématu se obsáhleji věnují Rákoczyová a Trbola v publikaci *Sociální integrace přistěhovalců v České republice* (2009), dalším cizincům ze třetích zemí a jejich integraci, konkrétně přesídleným uprchlíkům z Barmy, se věnuje stať Terezy Blahoutové v publikaci *Institucionální podmínky sociální integrace v České republice I. Integrační politika* (2011a) a podává nám typologii ukazatelů a prostředků integrace. Miroslava Rákoczyová se ve své stati v publikaci *Institucionální podmínky sociální integrace v České republice II.: Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace* zaměřuje na přistěhovalce z třetích zemí a jejich integraci na trhu práce a v ekonomické sféře života. Záměrně jsem se zaměřila na české autory z toho důvodu, že každý stát má specifické prostředí, do kterého by se měl přistěhovalec určitým způsobem začlenit, proto shledávám nepraktické používat charakteristiky integrace přistěhovalců ze třetích zemí v Německu, Velké Británii a Francii nebo jiné evropské zemi.

Rákoczyová a Trbola ve svém textu skupinu cizinců ze třetích zemí ještě zužují tím, že do ní nezahrnují vietnamské přistěhovalce, přistěhovalce z bývalých sovětských zemí a ekonomicky a sociálně vyspělé země. Jedná se tak o 8,7% cizinců s pobytem v České republice. Přistěhovalci z Dálného východu (Mongolsko, Čína) tvoří asi 42%, evropského původu je 31% přistěhovalců z bývalé Jugoslávie, asi čtvrtinový podíl tvoří přistěhovalci z Blízkého východu a Latinské Ameriky a Subsaharské Afriky. Autoři realizovali výzkum mezi přistěhovalci ze třetích zemí a jejich výzkumný vzorek čítal přistěhovalce z Blízkého východu - 18 osob, Dálného východu - 15 osob, Latinské Ameriky - 13 osob, Subsaharské Afriky - 6 osob a 7 informantů z evropských zemí.

⁷ „třetí země“ = skupina zahrnující státy velmi odlišného ekonomického a politického uspořádání, od vyspělých západních demokracií (mimo EU) až po totalitní režimy rozvojového světa, státy ve válečných konfliktech a nepokojích, méně ek. vyspělé než ČR, avšak kulturně blízké (Ukrajina, Chorvatsko), vyspělé ekonomiky s kulturní odlišností (Japonsko) – Rákoczyová, Trbola, 2009: 198

Informanti přijeli do ČR z nejrůznějších důvodů – studium, práce i uprchlíci (Rákoczyová, Trbola, 2009: 199-201).

3.9.1. Strukturální dimenze u přistěhovalců ze třetích zemí

Autoři se též řídí dimenzemi sociální integrace. Do strukturální dimenze zahrnují problematiku trhu práce, vzdělávání a bydlení. Pro ulehčení orientace na trhu práce aktivovali a využívali přistěhovalci často sociální sítě. Registraci na úřadech práce považovali za ne zcela účinné a úřady práce působili pasivně i v případě azylantů a žadatelů o azyl. Pro nalezení zaměstnání využívali své schopnosti aktivního přímého hledání, tedy sledovali tisk, internet, případně nějaké agentury, tato možnost se týkala hlavně přistěhovalců s určitou znalostí češtiny a předchozími zkušenostmi s prací v ČR. Při hledání na ráželi na různé bariéry. Avšak bariéry, které jsou časté i v případě českého občana, jako péče o děti, kvalifikace neodpovídající lokální nabídce práce nebo nedostatek praxe, mají pro přistěhovalce závažnější důsledky. Samostatnou bariéru tvoří češtiny, kdy i po letech života v ČR a obstojné znalosti češtiny narážel přistěhovalec na diskriminaci z hlediska jazyka. Administrativní bariéra je též nezanedbatelná, zejména se to týká žadatelů o azyl a mezinárodní ochranu⁸. Pracovní uplatnění je potom hlavně v neatraktivních oborech nebo oborech, které neodpovídají kvalifikaci, nebo ji také nevyžaduje. Kariéru v oboru se podaří udělat přistěhovalcům, kteří studovali v ČR, nebo přišli do ČR díky mezinárodní firmě, ve které pracují (Rákoczyová, Trbola, 2009: 203-205, 207-209).

U tohoto vzorku respondentů fungovalo studium jako významný faktor migrace⁹, tedy působí jako pull faktor. Studium na vysoké škole působí jako pro-integrační faktor, studenti se učí jazyk a získávají sociální kapitál. Ještě více pro integraci působí studium na středních školách, zde se integrace může projevit už i v identifikační dimenzi. Přistěhovalci, kteří neměli možnost studovat v ČR, se jazyk učí prostřednictvím jazykových škol, kurzů v rámci NNO nebo samostudiem a odposlechem. Podle motivace učít se jazyk můžeme rozdělit přistěhovalce do dvou skupin: (1) ti, co přijeli do ČR s úmyslem se usadit, (2) ti, co zahájili podnikání a potřebují komunikovat s českými zákazníky (Rákoczyová, Trbola, 2009: 212-215).

⁸ Legislativní znemožnění pracovního uplatnění žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR po dobu prvních 12 měsíců od podání žádosti o udělení azylu. Po 12 měsících a po udělení azylu není zaměstnanost regulována. Potýkají se se stigmatizací a stereotypizací. Rozvíjí se i neregulérní praktiky zaměstnávání.

⁹ Studenti z arabských a latinskoamerických zemí, kteří do ČR přišli ještě za Československa.

Hodnocením životní úrovně souvisí se subjektivním hodnocením v oblasti práce, motivace a jak moc se už sžili s českým prostředím. Přistěhovalci jsou také ve zvýšené míře vystaveni riziku chudoby. Ekonomické problémy interpretují v kontextu jiných hodnot, které považují za významnější – bezpečí, ochrana dětí, životní šance. Často se v takových situacích uplatňuje „strategie přežití“, tak např. přijmou jakékoliv zaměstnání (Rákoczyová, Trbola, 2009: 215-216). Hodnocení životní úrovně ovlivňuje také bydlení a přístup k vlastnickému bydlení je právně regulován¹⁰ a žadatelé o azyl využívají po dobu čekací lhůty bydlení v azylovém středisku, také z důvodů nejistotu a malé šance získat někde jiné bydlení. Po získání azylu je možnost získat bydlení v rámci Státního integračního programu, ale to není možné pro přistěhovalce s doplňkovou ochranou (Rákoczyová, Trbola, 2009: 219-220).

3.9.2. Kulturní dimenze u přistěhovalců ze třetích zemí

Kulturní dimenze integrace se projevuje zejména ve zvládnutí češtiny, v přístupu k informacím, možnosti využití volného času a v náboženství. Češtinu neovládají zejména přistěhovalci pracující v nadnárodních společnostech. Neschopnost komunikovat v češtině se váže na schopnost tvořit sociální síť. Jazykové integrace může zamezovat také zaměstnání v případě, že komunikace probíhá jen na nutné úrovni. Obtížnou situaci musí řešit pracovníci využívající agenturní zprostředkovatele zaměstnání, nemají přístup k výuce češtiny a jejich sociální síť nezahrnují majoritu. Rozvoj jazykových dovedností nad pracovní rámec podporuje kontakty s majoritou na úrovni přátelských vazeb. Můžeme vysledovat problém, když vnímání difference v důsledku jazykové bariéry a působení společenských mechanismů sociálního vyloučení se vzájemně výrazně posilují a mohou vést až k celkové izolaci a redukci sociálních vazeb na nejbližší rodinu. Následná izolace pak vede k nespokojenosti s vlastním životem. Jazyková bariéra se projevuje v komunikaci s úřady a sociálními institucemi, z toho následně plyne nedostatečná informovanost nebo nedorozumění. K překonání bariéry jsou nápomocní přátelé, neziskové organizace. Stojí za zmínku jev, se kterým se informací setkali, a to je požadavek úplného potlačení mateřského jazyka při komunikaci na veřejnosti. To bylo vnímáno jako zjevný projev netolerance vůči odlišné kultuře, lze sledovat i u některých pracovníků cizinecké policie (Rákoczyová, Trbola, 2009: 221-223)

¹⁰ Je potřeba trvalý pobyt, manželství s Čechem/Českou, bariéra může být překonána nákupem bydlení právnickou osobou se sídlem v ČR.

Přístup k informacím a schopnost s nimi pracovat ovlivňuje míru kulturní informace. Na základě informací si přistěhovalec vytváří hlubší obraz každodenního života, hodnot, kulturních zvyků, morálních norem atd. Od toho se formuje očekávání a strategie pro život. Pro přenos informací jsou k dispozici informační příručky prostřednictvím NNO, jsou však málo dostupné a cizinecká policie o nich neinformuje. Samozřejmě v moderní době je nejaktuálnější internet i informace získané jeho prostřednictvím. Setkáme se také s případy, kdy informace jsou předávány skrz různé spolky a televizi. Média mají však velkou moc a skrz je často šíří negativní obraz či zkreslené informace o určité komunitě přistěhovalců. Informanti se také setkali s nevstřícným a předsudečným chováním u institucí ziskových, neziskových, státních i soukromých. Zdroj informací tkví také ve využívání krajanských sítí (Rákoczyová, Trbola, 2009: 223-226)

V současné době působí prezentace náboženství, zvláště islámu, negativním dojmem na hostitelskou společnost, ale také přistěhovalec skrz možnosti praktikovat své náboženství hodnotí hostitelskou společnost. Přistěhovalci si často všímají nezájmu Čechů o náboženské hodnoty. Aktivním a účinným aktérem v integraci může být křesťanská církev poskytující pomoc s hledáním práce, s volnočasovými aktivitami či navazováním sociálních kontaktů (Rákoczyová, Trbola, 2009: 227-228).

3.9.3. Interaktivní dimenze u přistěhovalců ze třetích zemí

Interaktivní dimenzi integrace jsem nakousla již v předchozích řádcích. Přistěhovalci vstupují do interakce s různými lidmi ve všech oblastech života. Indikátory úspěšné sociální integrace v interaktivní dimenzi jsou tvorba sociálních sítí a vztahu k členům majority a jejím institucím, přičemž hostitelská společnost navozuje podmínky pro přístup přistěhovalce do vzájemných vazeb s jejími členy. Ve vzájemném kontaktu si jak přistěhovalci tak domácí vytváří obraz o sobě navzájem. Lze sledovat přístup majority k přistěhovalcům vzhledem k jejich národnosti a k jejich četnosti, zde se dá vysledovat větší zájem. Informanti vypovídali o celkové uzavřené společnosti, kdy je majorita úzce orientovaná na vlastní potřeby a zájmy v rámci nejužších sociálních vazeb. Po překonání uzavřenosti hodnotí Čechy pozitivně a kontakty s nimi jsou zpravidla trvalejšího rázu. Názor, že je společnost chladná, panuje mezi přistěhovalci z Latinské Ameriky, zároveň oceňují atmosféru bezpečí v ČR ve srovnání se zemí původu. Společnost není popisována jako xenofobně a rasisticky založená, jisté rasistické projevy se dají vysledovat vůči

přistěhovalcům s odlišnou fyziognomií. Někteří vypovídali, že se reakce majority dá pochopit, když si je pletou s Romy. Postoje majority vůči přistěhovalcům jsou tak částečně omlouvány, také s odkazem na komunistickou minulost. Přistěhovalci vidí pozitivní vývoj během doby (Rákoczyová, Trbola, 2009: 228-230).

Interakce s majoritou vytváří sociální síť, jak už jsem zmínila, možnost chodit do školy je významným pro-integračním faktorem. Dalším faktorem jsou rodinné vztahy. Autoři uvádějí tři typy rodinných vazeb ovlivňující integraci. (1) smíšené nebo manželské nebo partnerské vztahy navázané v zahraničí podněcují migraci, pro-integrační funkci mají také ty, které byly navázány během studia v ČR. (2) vztahy, kdy ani jeden není Čech, fungují k aktivaci migrace, např. z ekonomických, politických nebo válečných důvodů. Takové páry zprvu nevyhledávají kontakty a interakci v širších sociálních sítích. (3) etnicky smíšené vztahy vzniklé v rámci interakcí v hostitelské společnosti, avšak ani jeden není Čech, zde je největší pravděpodobnost segmentované integrace či exkluze. Musíme také rozlišovat věk přistěhovalců, u mladých lidí rodinné vazby nehrají tak velkou roli v procesu integrace. Přítomnost dětí však integraci pozitivně ovlivňuje. Rodina může také působit jako pro-migrační faktor. Dalším typem vazeb jsou vazby na pracovišti v kolektivu spolupracovníků. Nebyly zde zaznamenány výraznější negativní postoje v multikulturních vztazích na pracovišti. Jistá zmínka proběhla v případě podnikání s Čechy ohledně nečestného a nepřímého jednání ze strany českých spolupracovníků¹¹. Mezinárodní kolektiv umožňuje větší přesah do mimopracovní oblasti, může za to jisté homogenní prostředí (používání angličtiny), které není poznamenáno jazykovou bariérou. Krajanské sítě jako další typ vztahů jsou výhodné z hlediska získání informací, mohou ale brzdit proces integrace (Rákoczyová, Trbola, 2009: 232-235).

Přistěhovalci také musí přicházet do interakce s institucemi a úřady. Jedním z hlavních aktérů je cizinecká policie. Nejvýraznější komunikační bariérou je jazyková, u úředníků lze vidět neschopnost komunikovat i ve světovém jazyce. Přistěhovalci vidí chybu v systémových opatřeních nebo nekompetentnosti a neprofesionálním přístupu zaměstnanců, je patrné také mocensky nerovné jednání projevující se v neochotě, nevěřivosti a pohrdání, ale informaci vidí pracovní přetíženost, psychické vypětí, a náročnost pracovního prostředí. Z prostředí cizinecké policie se může vytvořit také pocit

¹¹ Zde informaci zmiňovali působení komunismu.

frustrace¹². Mohou se setkat neochotou zaměstnanců podávat informace o dalších možných službách pro imigranty, které poskytují jiné organizace a instituce, z toho plyne nepružnost jednání s NNO. Situace se mění v případě pracovníka v mezinárodní společnosti, kde pracovníci využívají prostředníka ke kontaktu s cizineckou policií, hodnocení je pak odlišné. I na jiných úřadech se přistěhovalci se tkali s jazykovou nekompetentností. Pozitivně hodnotili služby místních samospráv ohledně sociálního a právního či legislativního poradenství. O nestátních neziskových organizacích mají přistěhovalci malé povědomí a málo z nich jejich služby využili. (Rákoczyová, Trbola, 2009: 235-236, 238).

3.9.4. Identifikační dimenze u přistěhovalců ze třetích zemí

Identifikační dimenze je indikátorem příslušnosti ke společnosti. U přistěhovalců se projevuje „domov“ ve vztahu k ČR spíše funkčně, racionálně, vyjadřuje realitu dlouhodobého usazení, je to místo, kde probíhá každodenní život. Přítomnost primárních vazeb¹³ ovlivňuje vnímání ČR jak domova. Emocionální význam „domova“ přikládají své zemi původu, na této úrovni se vyjadřuje vztah k vlasti a místu narození. Přítomnost dvou domovů je pro přistěhovalce ze třetích zemí charakteristická, ovšem jeden má vždy větší význam. O české občanství příliš neusiluje, bylo by to hlavně z pragmatických důvodů, odrazuje je ale legislativní bariéra v podobě pozbytí současného občanství. Svou roli při identifikaci hrají také postoje majority vůči přistěhovalci a přistěhovalce vůči majority. Lze sledovat trend ze strany majority, a to je identifikace cizince jako cizince i přes strukturální, kulturní i interaktivní dimenzi. Je tu stále stigmatizace a pocit nepřijetí. Svou roli sehrává také status dlouhodobého pobytu, který více přetrhává vazby k zemi původu a postoje blízkých ze země původu se také mění. Charakter identifikační dimenze je subjektivní, přistěhovalec se může cítit doma v obou zemích nebo může být cizí v obou zemích. Identifikační dimenze se formuje s přístupem přistěhovalce k myšlence dlouhodobého pobytu či přechodného. Může nastat případ, kdy přistěhovalec stále žije v „mýtu návratu“. Motivace návratu se odvíjí od ekonomických, sociálních a psychických faktorů, přistěhovalec zvažuje svůj životní standard (Rákoczyová, Trbola, 2009: 239-243).

¹² Moc lidí, byrokratický systém určování pořadí, dlouhé čekání, nutnost opakovaných návštěv.

¹³ Vazby neformální, přátelského či rodinného typu.

Integrace a vůbec motivace přistěhovalce se odvíjí od pobytového statusu, je to nezanedbatelný faktor, který se musí zvážit. V příloze podávám charakteristiku pobytových stupňů a náležitostí, které musí splňovat občan třetích zemí.

4. Metodologie

4.1. Představení a východiska terénního výzkumu

Téma integrace kubánských přistěhovalců jsem si vybrala z několika důvodů. Integrace přistěhovalců je oblastí, které bych se chtěla v budoucnu věnovat, protože si myslím, že je v českém veřejném a politickém diskursu opomíjená a s postupující imigrací a také globalizací bude mít stále větší vliv na společnost. Pod zvýšenou imigrací stoupne požadavek na definování integrace, nejen na poli politiky, ale také veřejnosti. Veřejnost by se měla seznamovat s procesem migrace i integrace a tím tak eliminovat bariéry, které společnost vytváří přistěhovalcům. Co se týká vymezení národnosti, Kubánce jsem si vybrala z důvodu toho, že v českém prostředí není příliš publikací zabývajících se touto skupinou přistěhovalců. Důvod je jasný, jejich počet nedosahuje takových hodnot jako u ukrajinských či vietnamských přistěhovalců. Ovšem s Kubou nás pojí společná minulost v podobě politického režimu. Česká republika a Kuba udržovala do revolučního roku přátelské vztahy a mnoho jejich pracovníků se uplatnilo v České republice. Česká republika s její komunistickou minulostí není zcela neznámá lidem na Kubě. Kubánci jsou zároveň lidé s celkem výraznou kulturní a vzhledovou (ve velkém množství případů) odlišností, proto si myslím, že je zajímavé sledovat jejich strategie žití a (ne)integrace v české společnosti. Na základě odlišného vzhledu také mohu sledovat postoje českých občanů k takovým lidem. Navíc jejich kulturní specifika, jako je způsob zábavy v podobě tance a muzikantství, jsou jistým exotickým lákadlem pro Čechy.

Výzkum a shromažďování materiálů probíhalo v období od podzimu 2012 do jara 2013. Přičemž sběr materiálů a získání určitého přehledu možných informantů probíhal v podzimní a částečně v zimní části výzkumu. Od února 2013 jsem se soustředila na kontaktování informantů. V pozdější kapitole uvádím reflexi výzkumu a překážky, se kterými jsem se v průběhu setkala. S tím souvisí také úzké zaměření práce na malý počet informantů. Práce není vůbec pojata z kvantitativního hlediska. Jedná se o spíše o několik „případových studií“ v podobě informantů. Tímto nastiňuji možné charakteristiky kubánského přistěhovalectví. Již výběr informantů něco demonstruje. Výběr jsem se snažila provádět tak, aby se jednalo o vzorek, jak se říká, „od každého něco“, tedy muž i žena, různé účely a důvody imigrace, různá zaměstnání a taky různý typ pobytového statusu.

4.2. Výzkumné metody

4.2.1. Rozhovory

Terénní výzkum byl z největší částí založen na hloubkových rozhovorech, spíše než na zúčastněném pozorování, které jsem ale také pro dotvoření obrazu praktikovala. Rozhovor jsem konstruovala tak, aby byl polo-strukturovaný, spíše než strukturovaný. Při neformálních rozhovorech, hlavně s prostředníky, jsem zjistila, že toto téma vyjadřuje spíše přátelštější přístup k informantů, tudíž jsem se nechtěla uchýlovat k přísnému řádu rozhovorů, aby nepůsobili sterilním a chladným dojmem. Při tvorbě polo-strukturovaných rozhovorů¹⁴ jsem si vytyčila okruhy¹⁵, kterých jsem chtěla ve výpovědích dosáhnout. V tomto případě jsem se řídila již dříve v teorii zmíněnými dimenzemi integrace cizinců a napomohl mi také vzor strukturovaného rozhovoru, který publikují ve své knize Rákoczyová a Trbola (2009). Tento vzor zahrnuje veškeré dimenze integrace a různé varianty otázek na jedno téma. Rozděluje například otázky o trhu práce na zaměstnání, podnikání, nezaměstnaný, historie zaměstnání atd. Další otázky a tematické okruhy jsem doplňovala při studiu materiálů. Další otázky se také vyjevili až v průběhu samotného dotazování a při prepisech rozhovorů, ty jsem zahrnula při dalším rozhovoru. Metodu neformálních rozhovorů jsem uplatňovala především u lidí, kteří působili jako prostředníci. Tito informací mi poskytli spíše neformální informace a osobní názory a zkušenosti.

Rozhovory s informanty jsem si s jejich souhlasem nahrávala pro lepší zpracování. Asi u dvou informantů jsem zaregistrovala lehké zaváhání z důvodů, které později uvádím v reflexi výzkumu, avšak nestala se z toho výraznější překážka. Používala jsem k tomu mobilní telefon nebo diktafon.

4.2.2. Zúčastněné pozorování

Pozorování nehrálo v mém výzkumu velkou roli, praktikovalo by se také lépe při výzkumu, který by trval delší čas, vyžadoval by také, dle mého názoru, téměř dennodenní kontakt s informanty. K tomuto se také vyjadřuji v reflexi výzkumu. Pozorování jsem použila, abych si představila charakteristické prostředí pro Kubánce, ve kterém se také mohou setkat s českými občany. Prostředí, které jsem si vybrala, byl kubánský klub La Macumba, lekce salsy a Maracas (music bar/restaurant), kde jsem se také setkala

¹⁴ Příklad rozhovoru viz Příloha.

¹⁵ Okruhy otázek vysvětlují dále v praktické části textu, lze vidět také na příkladu rozhovoru.

s dalšími informanty. Vybrala jsem si je z toho důvodu, že právě v těchto prostředí se člověk s Kubánci potká nejsnáze, také plánovaně, a může je vidět v jiném světle než třeba v obchodě, na ulici nebo při náhodném setkání, protože je to pro ně téměř domácí prostředí, kde se setkávají se svými přáteli a krajany a vytvoří si tak malou Kubu přímo v centru Prahy. Tímto se také formuje postoj domácích ke kubánským přistěhovalcům a samozřejmě se liší od postojů veřejnosti, která jejich společnost nevyhledává.

4.2.3. Průzkum internetu a médií

Jelikož je integrace oboustranný proces, provedla jsem menší internetový průzkum. Nejprve jsem si stanovila hlavní nejčtenější internetové servery poskytující novinky a zprávy během celého dne a stanovila časové rozmezí, ze kterého chci získat informace, a nakonec zadala hesla „Kuba, Kubánci“. Cílem tohoto dílčího průzkumu bylo zjistit, v jakých souvislostech se píše o Kubě a Kubáncích v českých médiích a jak se podle těchto článků může formovat postoj české veřejnosti ke kubánským přistěhovalcům a také k samotné Kubě. Současně s články jsem také sledovala diskuze pod nimi. Dále jsem hesla „Kuba, Kubánci“ zadala do internetového vyhledávače a zjišťovala, jaké webové stránky se zobrazí běžnému uživateli internetu a který by si chtěl najít právě informace o Kubě a Kubáncích. Tak jsem získala jistou představu možných názorů a postojů ke Kubáncům a Kubě a také obraz českých médií, jaké informace poskytují a v jakém kontextu, diskuze mi pak ilustrovali názory uživatelů internetu a čtenářů internetových médií. Analýzu zjištění podávám v kapitole dále v textu.

4.3. Výzkumné cíle

Před započítím samotného výzkumu jsem si stanovila cíle výzkumu, které jsem si formulovala spíše obecněji. Důvodem je právě provádění výzkumu v praxi, kdy často vyplynou na povrch jiné možné témata a samozřejmě překážky, se kterými výzkumník nemusí vždy počítat. Tímto jsem předešla nečekané situaci, která by mohla zkomplikovat celé snažení, a zároveň jsem byla flexibilní v úpravě výzkumných cílů. Musím však dodat, že se neprojeví významné bariéry, které by mě donutili zcela jinak orientovat výzkum, jednalo se spíše o dílčí změny, které se provedly hlavně během studia materiálů.

Následující výzkumné otázky se snažím v textu zodpovědět:

1. Jak probíhá proces integrace do české společnosti a v jakých oblastech života je nejúspěšnější?
2. Koresponduje institucionální integrace kubánských přistěhovalců s integrací v praxi, tedy zaručuje jim získání zaměstnání a určitý pobytový status integraci do společnosti?

4.4. Koncepční hypotézy

Jisté hypotézy jsem si utvářela postupně. Nejdříve jsem měla určitou představu, jak by mohl výzkum probíhat, co bych chtěla zjistit a co si myslím, že zjistím. Po rozboru literatury a jiných materiálů a po získání neformálních informací jsem si je upravila. Mé hypotézy se vlastně odvíjeli od toho, co jsem si představovala, že z výzkumu zjistím.

U otázky číslo 1) jsem chtěla zjistit, jakým způsobem a na jakých úrovních života probíhá integrace do společnosti, tudíž jsem očekávala popis příchodu a života v České republice, důvody jejich příchodu a bariéry či překážky, se kterými se během pobytu v Česku setkávají. Co se týká oblasti kulturní integrace, moje hypotéza byla založená na předpokladu určité uzavřenosti, tedy že pro společenský život vyhledávají společnost svých krajanů a omezují se na nutný kontakt s Čechy kvůli práci, a že si tolik nevytvářejí sociální sítě mezi českými občany. Ve znalosti jazyka jsem nepředpokládala velkou znalost, ani snahu učit se česky, to také koresponduje s hypotézou o uzavřenosti. Nepředpokládala jsem také vyjádření nějakého pocitu sounáležitosti s českou společností a identifikaci s českým stylem života. Mé názory byly založené hlavně na informacích získaných neformálně, při obyčejném povídání se známými, kteří mají zkušenosti s Kubánci.

Při četbě literatury a materiálů k práci jsem se rozhodla více věnovat také institucionálnímu zakotvení integrace. Jak uvádím v předešlých kapitolách, pobytový status je zakotven v legislativě a řídí se přísnými pravidly, tudíž je nějak institucionalizován. Také jisté pravidla a zásady integrace stanovují Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky (1999) a Koncepce integrace cizinců (2005). Moje hypotéza spočívá v názoru, že ani určitý stupeň institucionálního začlenění (pobytový status, zaměstnání atd.) nezaručuje integraci do společnosti. Přistěhovalec se stále může setkávat s přáteli mimo okruh české společnosti, i když má práci i trvalý pobyt, stále se může izolovat v rámci své komunity. Máme tu však i druhý faktor, a to je

neochota přijmout přistěhovalce z české strany, jelikož je integrace oboustranný proces, jak jsem již zdůraznila výše. Takže i přes snahu začlenit se do české společnosti, může přistěhovalec narazit na překážku v podobě nevstřícného přístupu k němu samému. Nabízí se tu také dílčí otázka a to, zda je tolik vyžadovaná integrace nutná k tomu, aby přistěhovalec mohl žít spokojený život v České republice? Opravdu se ve velkém městě neobejde bez znalosti češtiny? Tento aspekt bych neviděla tolik černobíle, naopak si myslím, že v kosmopolitním městě jako je Praha a kde jsem dělala výzkum, není neznalost češtiny tak velkou překážkou, někdy může být naopak výhodou mateřský jazyk přistěhovalce. Zkrátka nejde integraci omezovat na zaměstnání, pobytový status a znalost češtiny a říct, že v tomto a v tomto případě se integrace zdařila a v tomto zase ne.

4.5.Émické a étické hledisko terénního výzkumu

Při provádění výzkumu jsem se snažila tato dvě uchopení částečně kombinovat a jedno doplňovat druhým, ovšem primární pro mě byl pohled émický, tedy uchopit problematiku z pohledu výzkumného subjektu. Tohoto jsem dosáhla rozhovory s informanty o jejich zkušenostech a zážitcích, předávali mi svůj vlastní pohled na život v Česku.

Étické uchopení tématu jsem příliš nevyužívala, protože to nebylo v mém hlavním okruhu zájmu. Dalo by se říci, že jsem jej záměrně nepoužívala. Byla to spíše přirozená součást výzkumu v té fázi, kdy jsem získávala obecné informace o Kubáncích od lidí, kteří se s nimi vídají častěji, nebo s nimi žijí či žili. Byl jeden okruh, kdy jsem se zajímala o veřejné mínění, ale ne také přímo, ale prostřednictvím médií a internetu, z čehož jsem nezískala faktické informace, ale spíše jsem analyzovala a utvářela jakýsi obraz Kubánců tak, jak si jej může utvořit veřejnost skrze internet a média.

5. Sociální integrace kubánských přistěhovalců

V této části práce se dostávám k analýze informací získaných z rozhovorů s informanty. Jak už jsem uvedla v teoretické části práce, informace používám k tomu, abych ilustrovala určitý stav sociální integrace kubánských přistěhovalců. Postupně se obracím na jednotlivé dimenze sociální integrace tak, abych popsala současný stav integrace Kubánců v České republice. Rozhodla jsem se kapitoly členit podle těchto dimenzí z důvodu přehlednosti celé situace, avšak musím podotknout, že dimenze jsou ve skutečnosti propojené a ovlivňující se navzájem. Dimenze sociální integrace jsou také tematickými okruhy otázek, které jsem použila v rozhovorech. Na konci sekce podávám shrnutí, kde dimenze sociální integrace propojují a dotvářím celkový obraz problematiky. V této části práce se ale nezmiňuji o problémech a překážkách, se kterými jsem se během výzkumu potýkala. Také zde podávám zamyšlení nad vybranými tématy.

5.1. Charakteristika informantů

Během terénního výzkumu jsem nashromáždila výpovědi od šesti informantů. Podrobněji se počtu informantů věnuji v kapitole Reflexe výzkumu, kde uvádím důvody pro tak nízký počet informantů. Z těchto šesti informantů je jedna žena a pět mužů. Jejich seznam a základní údaje o věku a zaměstnání podávám v příloze v Seznamu informantů. U všech informantů jsem využila možnost anonymity, jelikož se vyskytlo pár případů, kdy informaci tuto možnost uvítali spíše než uvedení jejich pravých jmen. Pro jejich označení používám tvar informant + první písmeno jejich křestního jména. U informantů, kterým by uvedení jejich pravého jména v práci nevadilo, uplatňuji také anonymní označení.

Průměrný věk informantů je 48 let, nejmladší je žena 34 let a nejstarší muži 56 a cca 55 let. Bohužel při svém výzkumu jsem neměla možnost hovořit s mladšími Kubánci, kteří pobývají v České republice krátkou dobu. Kromě jednoho případu (7 let), všichni informanti pobývají v ČR více než 10 let. Mým záměrem během výzkumu nebylo hledání respondentů, kteří zde pobývají relativně krátkou dobu (jeden nebo dva roky), jelikož jsem chtěla spíše zmapovat proces, kterým během života v ČR procházejí a procházeli. Uvědomuji si však, že jisté zajímavé informace by se objevili i u informantů pobývajících v ČR kratší dobu, ale musela jsem se řídit podle podmínek a možností výzkumu.

Rozhovory probíhali ve 3 případech španělštině s třetí osobou jako tlumočníkem, další 3 rozhovory jsem vedla v češtině, v těchto případech byli informanti schopni komunikovat v češtině. Pět informantů ze šesti bydlí v Praze, poslední informant A1 se nedávno přestěhoval se svou přítelkyní do anglického resortu nedaleko Kralup nad Vltavou. Můj výběr informantů směřoval také podle typu pobytů, kterými zde disponují. Jednomu informantu byla udělena mezinárodní doplňková ochrana, zbývající informanti disponují trvalým pobytem na území ČR. Dále v jednom případě se informant I dostal k trvalému pobytu až po uplynutí povinné čekací doby 5 let dlouhodobého pobytu na území ČR, do které se ovšem dostal na základě pozvání do Ruska od jeho kamaráda, následně přijel do ČR. V ostatních případech získali informanti trvalý pobyt prostřednictvím sňatku s Čechem/Češkou.

Informanti se mezi sebou také lišili důvodem příjezdu do ČR. V případě informanta A1 s doplňkovou ochranou byl důvod primárně politický, tedy emigrace z důvodu režimu na Kubě, jednalo se o účelovou emigraci. Tento informant A1 je muzikant a využil možnosti, kdy česká produkční zařídila celé kapele zvací dopis do České republiky z důvodu pracovních, tedy nahrávání CD, tehdy se jednalo o skupinu s názvem Son caliente. Po příjezdu do ČR požádali o udělení azylu, byla jim však udělena jen mezinárodní doplňková ochrana¹⁶. Dalším důvodem (2 informanti) pro odchod z Kuby byl sňatek s občanem České republiky. Nejprve proběhla procedura s krátkodobým vízem, pro jehož získání byl potřeba zvací dopis. Po příjezdu do ČR se informant A2 oženil a informantka Y vdala, poté jim byl umožněn trvalý pobyt. Dalším typem informantů z hlediska důvodů příjezdu byli pracovní migranti. Informanti I a P přijeli do ČR na základě pracovních pobytů kubánských pracovníků v roce 1978 (informant I) a v roce 1987 (informant P). Z toho informant I pobýval v Ústí nad Orlicí 4 roky, během nichž studoval na průmyslové textilní škole a také pracoval v textilním podniku, po 4 letech byl vyhoštěn¹⁷ a vrátil se znovu v roce 1997 poté, co tehdejší prezident Václav Havel uděloval amnestie¹⁸. Informant P pracoval na stavebních konstrukcích a zůstal zde až do revolučního roku 1989, čehož využil k podnikání a sňatku s Češkou. Poslední informant L přijel tehdy ještě do Československa také v rámci pracovních pobytů, kdy hledali technické odborníky pro firmu ČKD Praha, po čase ale odjel a znovu se vrátil

¹⁶ Přehled pobytových statusů viz Příloha.

¹⁷ Informant mi nesdělil důvod vyhoštění.

¹⁸ Informant I říká, že mu byla udělena milost, ale myslím, že tato možnost je nepravděpodobná.

v roce 1994 nebo 1995, poté poznal jeho ženu, kterou si následně vzal a získal trvalý pobyt.

Tady můžeme vidět, že oficiální důvodu pro migraci se liší, avšak za každým příchodem lze sledovat politické pohnutky, nebo alespoň nespokojenost s životem na Kubě a motivaci pomoci rodině, i když za cenu toho, že ji třeba i roky neuvidí.

Informanti se také liší dosaženým vzděláním. Informant L má vysokoškolskou technickou kvalifikaci, dále informant A2 studoval ekonomii na školním stupni zvaném pre-universitario¹⁹ na Kubě. U informantů I, P a informantky Y lze předpokládat, že vystudovali střední stupeň studia jako předchozí informant²⁰, byli to však technické obory a obor zabývající se medicínskou technikou²¹. Poslední informant A1 vystudoval hudební konzervatoř. Pracovnímu uplatnění jednotlivých informantů se věnuji v kapitole zabývající se strukturální integrací a přístupem na trh práce.

5.2. Strukturální dimenze integrace

Nyní se dostávám k samotné analýze získaných dat a pohledu na jednotlivé dimenze sociální integrace kubánských přistěhovalců.

5.2.1. Institucionální začlenění

Jestliže strukturální dimenze zahrnuje v první řadě přidělení práv a přístup k pozici a statusu v jádrových institucích hostitelské společnosti, tak můžeme podle předchozí charakteristiky vzorku informantů říct, že do institucí v podobě bytových stupňů jsou Kubánci začlenění maximální možnou měrou, kromě občanství. To znamená, že všichni disponují takovým statusem, který jim umožňuje téměř rovný přístup k veřejným institucím a službám, které využívají čeští občané, kromě volebního práva, zastávání veřejných funkcí a služby v ozbrojených složkách ČR. Trvalý pobyt a mezinárodní ochrana umožňují také svobodný pohyb na trhu práce a podnikání jako u

¹⁹ Popisoval to jako pre-univerzitní studium, lze chápat jako přípravné ročníky před studiem na univerzitě, vzhledem k našemu systému by to bylo studium na střední ekonomické škole.

²⁰ V jejich případě to z rozhovoru spíše vyplynulo, nesdělili mi, že mají vysokou školu. Vedle pre-univerzitního studia je možné studovat školy technické a profesně zaměřené („technical or professional training“). Vzhledem k českému systému se může také jednat o praktické střední školy (A Look at the Education System of Cuba. In: *KnowAboutCuba.com* [online]. (c) 2012 [cit. 2013-06-18]. Dostupné z: <http://knowaboutcuba.com/2012/06/a-look-at-the-education-system-of-cuba/>)

²¹ Informantka Y říkala, že studovala EKG a EEG, poté pak pracovala v nemocnici na Kubě, takže předpokládám, že studovala školu podobnou zdravotnickým školám v Česku.

českých občanů. Od druhu pobytu se tak odvíjí integrace na trhu práce i individuální spokojenost se svým životem na území České republiky. Opět tu lze vidět propojení dimenzí strukturální a identifikační, ke které se dostanu v následujících řádcích.

Z pohledu mých informantů je trvalý pobyt dostatečným statusem k tomu, aby nebyli omezováni ve svých aktivitách, jak pracovních tak soukromých. Při otázce, jestli by si dokázali představit, že by disponovali českým občanstvím, nebo chtěli postoupit na stupeň českého občanství, informant I ve svých výpovědích nepřikládal občanství důležitost, jelikož nemá zájem se podílet na politice nebo veřejných funkcích. Jiný přístup k tomuto tématu zaujal informant L:

„No tak jako já vymyslí, myslím dělat občanství Česká republika, no. Já bych chtěl to dělat, ale to potřebuje hodně čas, no a taky finance, protože to se musí zaplatit, právě no.“

Tento postoj můžeme chápat z hlediska identifikační dimenze jako vysokou míru sžití s českým stylem života, ale jak později uvádím v kapitole o identifikační dimenzi, v tomto případě se nejedná tolik o proměnění identity, jako spíše o praktické důvody. Jelikož je informant L nezaměstnaný, již delší dobu nemůže získat žádné zaměstnání a má špatné zkušenosti s pracovními pohovory, získáním občanství by mohl nabýt větší sebedůvěry a dát znamení potenciálním zaměstnavatelům, že není nijak právně omezen.

Taktéž mě zajímala spokojenost informantů s jejich pobytovým statusem a názory se silně odráželi také v identifikační dimenzi integrace, ale panuje u nich všeobecná spokojenost s jejich pobytovým statusem. Informantka Y popisuje spokojenost nejvýrazněji, také v důsledku dobrého zaměstnání, které se odráží na spokojenosti s celkovým životním standardem:

„Jo, jsem spokojená a... jo, jsem spokojená, jsem, jak se řekne, pyšná? Pyšná na Česká republika jak mi pomáhala a na ty vízum českou, ale na druhou stranu taky tady se ztratí, ztratí hodně věcí taky, co měla na Kubě. Tady jako smutno. Taky nemáš tolik kamarádi jako. Tady není jako my, tady je to trochu komplikovaný. Já nemluvit česky taky, těch prvních 5 let.“

Odlišnou situaci lze sledovat na informantovi A1, kterému byla udělena doplňková ochrana. Vzhledem k tomuto se nemůže vrátit na Kubu, na rozdíl od ostatních

informantů, kteří emigrovali oficiálně z jiných důvodů. Informant A1 odešel z Kuby nejen kvůli politické situaci, ale také proto, aby mohl pomoci své rodině finančně, proto, jak říká, „*obětoval svou rodinu*“, aby jim mohl pomoci zvenčí.

5.2.2. Začlenění na trhu práce

Participace na trhu práce je jedním z nejvýznamnějších faktorů sociálního začlenění, je zároveň také největší prioritou kubánských přistěhovalců. Práce a zaměstnání je alfou a omegou, velice se jí považují a jsou za ni rádi. Možnost chodit do zaměstnání je také významným faktorem, který ovlivňuje sebevědomí přistěhovalce a zabraňuje stavům podhodnocení sebe sama a pocitu zmaření a bezvýslednosti snažení.

Informanti v mém výzkumu mají širokou škálu zaměstnání a neprojevuje se zde nějak významný trend ohledně druhu zaměstnání. Mohlo by se zdát, že kubánští přistěhovalci směřují své pracovní aktivity obecně na zábavní služby typu práce v baru, tanečník, či muzikant, ovšem i v mém vzorku se našli informanti pracující v druzích zaměstnání, které nijak nevybočují a nejsou dány jejich původem. Momentálně jsou ale dva informanti L a I nezaměstnaní, přičemž informant I pobírá invalidní důchod. Informant L je vysokoškolsky vzdělaný a má bohatou pracovní historii a již na Kubě pracoval v dopravním podniku a do České republiky přijel jako technický odborník do ČKD Praha. Tento informant byl vždycky zaměstnaný ve své oblasti kvalifikace:

„(...) Potom začal pracovat ve firma, tady co je automobilový průmysl. Dycky sem pracoval na průmyslová firma. No, potom odjel do Španělsku, sem dělal jeden technický kurz, na stroje. Tam byl jeden rok, no a potom sem vrátil sem Česká republika a začal pracovat na firma (...), no a to byl podnika, Amerika podnika, spolu s Česká republika a Španělska, no a tam sem byl 4 roky. Sem pracoval tam, taky sem pracoval, no a v některých firmách sem pracoval na hotelu jako technik, 4 roky taky. A potom sem pracoval v některá firma, APP taky, to bylo Letňany, a potom sem průmyslová firma taky hodně... No a teďko momentálně nemám práce no.“

Informant L nyní příležitostně pracuje v klubu La Macumba jako šatnář a vyhazovač, je to výpomoc pro kamarády. Jedná se tedy o aktivování sociálních sítí mezi svými krajany, proto jsem se ptala, zda si takto pomáhají často, jeden druhému, Kubánci Kubánci. Tento dojem mi informant potvrdil s tím, že si občas pomůžou tímto způsobem.

Tento jev lze zaznamenat také u informanta P, který je nezaměstnaný. Jeho pracovní historie v České republice se započala již v roce 1978, kdy sem přijel jako student textilní průmyslové školy a pracovník v textilním podniku již ve 20 letech. Tehdejší pracovní dohoda mu zajistila práci v oboru a celkově zde pobyl 4 roky, než musel území ČR opustit. Tuto dobu hodnotí celkově kladně, i přes tehdejší režim. Domnívám se, že to vyplývá z jeho současné situace, kdy je nezaměstnaný. Sám také popisuje:

„Velký rozdíl, protože tenkrát nebylo rozdíl... Tenkrát ty děláš, pracuješ, máš práce a konec. Tenkrát sem to neviděl tak špatně, myslím tenkrát bylo lepší jak teď.“

„Je práce, je klid. Tenkrát si pamatuju, pokud chodit pravidelně do práce, ty si dobrý, nemáš problém, nechodit do práce, dostat pokutu (...) a tak do konce roku neměl prémie, neměl nic. Tenkrát sem byl spokojený, práci sem si dělal. Tady, teďka je úplně jinak. To není pravidlo, možná chodit do práce (...) a nikoho to nezajímá, jestli ty si dobrý nebo ne. Záleží na to ten prst, ta ruka, co máš tady...“ (ukazuje na rameno ve smyslu, že člověka něco vede)

Tento informant se zpátky do České republiky vrátil v roce 1997 na turistické vízum. Po nějakém čase a po obdržení povolení k práci mu jeho známý doporučil pracovat na živnostenský list (pro cizince výhodnější, než být zaměstnaný). Toto období hodnotí hůře, jelikož už nebyla možnost pracovat v jeho oboru kvalifikace, proto pracoval převážně ve skladech a na postech, které se vyznačovaly vysokou koncentrací cizinců. Popisuje dlouhou dobu, než jeho postavení na trhu práce zlepšilo, zde můžeme vidět již vysledovaný trend (který jsem také zmínila v teoretické části), že přistěhovalci v České republice zastávají spíše podřadnější práce na sekundárním trhu práce. Se získáním trvalého pobytu se informantovi I podařilo zařadit již na lepší pozice. V podobné situaci se další informanti neocitli, ale lze předpokládat, že čím vyšší či „hodnotnější“ pobytový status přistěhovalec má, tím se stává důvěryhodnějším pro potenciální zaměstnavatele.

Jiným příkladem je informant P, který do České republiky přijel také jako kubánský pracovník na dohodu o práci mezi státy. Přijel však v roce 1987 a po samotové revoluci se situace změnila. Využil příležitosti, že na území může zůstat kvůli rodině, kterou si zde založil a v roce 1989 založil jazykovou školu španělštiny v Praze. V tomto případě se hodnocení doby mění a závidí také na úspěšnosti a možnosti podnikání. Informant P při svém uplatnění na trhu práce jednoznačně využívá, přestože sám

nevyučuje. Jeho původ mu napomohl k tomu, aby se jeho podnik udržel a získal jistý ohlas a stabilitu. Ale ani v tomto případě bych jeho podnikání nezařadila do skupiny zaměstnání typicky obsazované cizinci. Jedná se typicky o příklad využití původu přistěhovalce při podnikání.

Před započítím mého výzkumu a vůbec před ideou se věnovat práce kubánským přistěhovalcům jsem byla seznámena prostřednictvím okolí mých známých, že „Kubánci jsou hodně muzikanti a tanečníci“. Jedná se aktivity, které jsou přístupné široké veřejnosti a stávají se oblíbenými. Jsou také účelově vyhledávané a tím pádem přijde člověk do kontaktu s Kubáncem v České republice. I pro Kubánce je tato aktivní komunikace s lidmi možností, jak přijít do styku se širší veřejností a rozšířit si sociální kapitál, ať už účelově nebo nahodile např. při vystoupení a koncertech. Z těchto důvodů jsem chtěla mít ve výzkumném vzorku zástupce těchto zaměstnání. Informanti A1 a A2 jsou muzikant a učitel salsy. Ovšem tyto ekonomické aktivity jsou přímo závislé ekonomické situaci obyvatel, což se odráží na zájmu veřejnosti. Informant A1 pracuje jako profesionální muzikant v kapele Santy y su marabú a oficiálně funguje jako osoba samostatně výdělečně činná. Při rozhovoru popisoval, že po ekonomické krizi se sice zájem lidí nezmenšil, ale poklesl zájem např. firem, které si kapely zvalí na firemní večírky apod. Informant A2 pracuje jako lektor salsy od roku 2003 a momentálně učí pod pražskou taneční školou a své kurzy vede společně s Češkou, se kterou spolupracuje od roku 2005. Vede také soukromé kurzy a říká, že je momentálně velmi časově vytížený a o kurzy je velký zájem i po krizi. Informant A2 je ovšem v komunitě i mezi lidmi známý a oblíbený, proto zájem o jeho lekce výrazně nepolevuje. Jeho partnerka však říká:

J: „(...) ekonomicky je to takový nahoru dolů, jo... Dřív to byl takovej boom, dneska je to takovej střed, který se drží. Když vezmu ten náš vývoj, pouze náš, tak od 2005 to šlo nahoru, tak poslední 3 roky to stagnuje, ale ještě v dobrým slova smyslu.“

Tento informant ale ze začátku svého pobytu v ČR prožíval období, kdy i přes své ekonomické vzdělání nemohl najít práci a pracoval na stavebních konstrukcích v interiérech, tyto pracovní místa zastávali spíše méně kvalifikovaní pracovníci z Ukrajiny a Ruska. Svůj dvouroční pobyt s nejistou prací hodnotí jako nešťastný, v té době k nespokojenosti přidala neznalost češtiny. Navzdory tomu, že se zde oženil a s manželkou žil, neshledal v tom žádnou výhodu, manželka mluvila česky a byla pracovně zaneprázdněná, že mu nemohla tolik pomáhat. V této době procházel

příležitostnými brigádami. K výuce tance se dostal prostřednictvím kontaktů mezi Kubánci, kdy mu kamarád nabídl spolupráci.

V obou případech umělecké činnosti, která je soustavně ohrožená ekonomickou krizí a která přímo závisí na zájmu veřejnosti, se však nevyskytl případ ohrožení chudobou, ke které jsou přistěhovalci, zejména ze třetích zemí, náchylní. Opět se tu také projevil trend, kdy přistěhovalci těží ze svého původu a pomáhá jim se uživit. Zdůraznila bych taktéž výhodou krajanské sítě.

Poslední informantka Y také nepracuje v oboru, který vystudovala, ale i v jejím případě se opět projevil původ. Po příjezdu do ČR informantka neuměla česky, proto se snažila najít práci, kde by mohla využít svůj mateřský jazyk a naskytl se jí práce v restauraci La Bodeguita v Praze, kde se pohybovala mezi jinými Kubánci. Popisuje, že při hledání práce využila služeb nestátní organizace, ta jí ovšem nedokázala pomoci a musela najít jiný způsob nalezení práce. Poté si s manželem založili internetový obchod na prodej kubánských doutníků, které také prodávala na letišti. I v případě, že informantka byla vdaná, manžel jí zezáčátku nedokázal pomoci, jak by se mohlo očekávat. Po rozpadu manželství podnikání skončilo a podařilo se jí najít práci na recepci v mezinárodním hotelu v Praze, kde pracuje s mnoha jinými cizinci a myslí si, že i její původ a jazyk jí pomohl najít tuto práci. Tato informantka má také vedlejší práci v umělecké oblasti:

„(...) Jak začala pracovat na té kubánský restaurace, tam sme byli ne jako servírka a tak jako, spíš hosteska. No a pak musíme občas tancovat, ty kubánský lidi co sme pracovali tam a tam mi přišlo práce jako tanečník na soukromý akce nebo pracovní akce nebo něco a tancuju taky, jako profesionální.“

Zaměstnanost kubánských přistěhovalců se nevyznačuje výraznými charakteristikami, alespoň co se mého vzorku týče. Spíše se jedná o využití svého původu při podnikání nebo hledání práce. Díky svému pobytovému statusu využili přistěhovalci také služby úřadů práce, ale nesetkali se s úspěchem, pouze v případě informanta L, který je vysoce kvalifikovaný, úřad práce pomohl, momentálně dochází na úřad práce pravidelně a aktivně sám hledá práci, momentálně bezúspěšně. Informant I měl možnost využít také rekvalifikační kurzy, ovšem ani ty nevedli k získání zaměstnání. Proto museli aktivovat alternativní možnosti při nalezení zaměstnání, jednalo o zapojení krajanské a celkově sociální sítě, jinými slovy využili známosti, které si vytvořili za svého pobytu

tady, což můžeme vidět i na výzkumu, který provedli Rákoczyová a Trbola, kterému se věnuji v teoretické části:

Informant I: „To platí do teď, pokud nemáte známé, se netrefíte nikam. Můžu říkat, že pokud jsem dostal něco, furt byla nějaký, nějaká ruka, (...).“

Zaměstnání slouží také pro podporu rodiny. Mezi důvody, které informanty donutily opustit Kubu, patří také schopnost finančně podporovat své rodiny. Když mají příležitost, posílají na Kubu svým rodinám finanční obnos, aby si v jejich těžké situaci přilepšili. Informantka Y by také chtěla pomoci svému mladšímu bratrovi emigrovat za ní do Prahy. Podmiňuje to ovšem dostatečnými financemi a příhodnou situací. Informantka už ví, co obnáší začít život v cizí zemi, proto by chtěla pro bratra vytvořit dobré podmínky, aby se mohl co nejdříve začlenit do pracovního procesu a aby měl dobré podmínky pro sžití s Českou republikou.

5.2.3. Bydlení

Informanti se za dobu svého pobytu na území České republiky nesetkali s výraznějšími problémy v oblasti hledání bydlení a s tím souvisejícími překážkami. Nejodlišnější situací si musel projít informant A1, kterému byla udělena doplňková ochrana. Po příjezdu do České republiky pobýval po dobu vyřizování žádost o politický azyl v uprchlickém táboře, ale jelikož mu nebyl politický azyl udělen, neměl nárok na integrační bydlení, které má možnost azylant využít. Ano tak se informant A1 nesetkal s významným problémem, jelikož zde měli dohodnuté bydlení v pronájmu prostřednictvím české produkční, která se o celou kapelu starala.

U ostatních informantů nebyl taktéž žádný velký problém. Informant A2 a informantka Y měli zajištěné ubytování u svých nastávajících. Odlišnou procedurou psi prošli informanti I, P a L, kteří svůj pobyt zahájili jako zahraniční pracovníci v českých firmách. Ubytování měli zajištěné v ubytovnách pro pracovníky. V tomto případě mě zajímalo rozložení ubytovny, zda byli úplně odděleni od ostatních českých pracovníků. Informant I mi pověděl, že ubytovny byly rozděleny podle pater a zahraniční pracovníci měli samostatné patro, ale v celé budově bydleli společně také s českými pracovníky a rodinami, stejně tak v zaměstnání, pracovali společně a docházelo ke kontaktu s majoritou. Po druhém příchodu využili již dříve získaných kontaktů (žena), nebo

v případě informanta L, využili již znalost prostředí a získali přechodně ubytování v předchozí ubytovně. Informant L i po zpětném příchodu do ČR pracoval ve stejné firmě, která tuto ubytovnu nabízela, po sňatku s Češkou začal bydlet s ní.

Problém nadešel ve chvíli, kdy se manželství rozpadla, a informanti si museli hledat vlastní bydlení. Toto období popisují jako těžké, ale ne natolik, aby to ovlivnilo rozhodnutí o dalším setrvání v ČR. Informantka Y ze začátku využila známosti a možnosti přespání v její tehdejší práci, mimo jiné poznamenala, že zde bydleli i jiní Kubánci, tuto možnost využila hlavně proto, že potřebovala ohlásit adresu bydliště. Nové bydlení našla během měsíce spolu s kamarádkou Kubánkou. Tato informantka také využila jedné z výhod, kterou trvalý pobyt nabízí. Díky němu si mohla vyřídit hypotéku a koupit garsonku, kterou vlastnil její bývalý manžel. Moje otázka ohledně bydlení směřovala samozřejmě také na složitost hledání a možné překážky, např. fakt, že zájemce o byt je cizinec. Tento pocit zaznamenal informantka Y:

„Já myslím, že jo, protože... Já si myslím jo, chápu, ale oni se bojí taky no... Ona mě nezná, cizinka... Nevím jako. Protože já teď koukám, moje kolegy našli nové bydlení, nebo něco, našli to rychle nebo žádný problém, no ale tentokrát taky já nevěděla, co mám najít a když sem našla, dycky bylo nějaký problém... Ale dokonce sem našla.“

Situaci s bydlením po rozvodu museli řešit informanti A2 a L také. Informant L si našel bydlení s kamarádem v podnájmu s tím, že adresu trvalého bydliště má ještě v místě, kde bydlel se svou ženou. Informant A2 využil možnosti bydlet s bývalou ženou po dobu, co si najde své bydlení. Opět se tu projevuje nenahraditelnost sociálních sítí, protože mu pomohl kamarád z Kolumbie, u kterého nějaký čas spal v obýváku na gauči, poté si našel své bydlení.

Jako u hledání práce, tak i ohledně bydlení pomáhají vytvořené sociální sítě a určitě i jiné faktory, jako je například znalost prostředí a systému. Informantka Y popisovala jisté těžkosti v tom smyslu, že nevěděla, kam se nejprve obrátit, potřebovala čas na zorientování.

5.2.4. Vzdělávání

V mém vzorku se nevyskytují informanti využívající možnosti vzdělávání, proto nemůžu posoudit, nakolik vzdělávání působí na proces sociální integrace. Jistou formu

vzdělání tady podstoupil informant I, jednalo se však pouze o rok a půl, poté se přešlo k pracovní činnosti. Jako určitou formu vzdělání bych zde mohla zmínit účast na rekvalifikačních kurzech, kterých se zúčastnil informant I. Popisuje zajímavou zkušenost s kurzem, který probíhal prostřednictvím cestovní kanceláře, kde se učili plánovat zájezdy. Byl zde jako jediný student/cizinec a s jistou hrdostí mi říkal, jak byl v tom dobrý a jak ho to bavilo. Bohužel mu ani tento kurz neposkytl výhodu nalezení zaměstnání.

Za další typ vzdělání by se mohl pokládat malířský kurz, který absolvuje na umělecké škole informant L. Malování je jeho velký koníček, který provozuje již od 8 let, vrátil se k němu poté, co se stal nezaměstnaný.

Tato prostředí můžou také sloužit jako pro-integrační místa, i když se plně nejedná o regulérní studium např. na vysoké škole. Je důležité, že na těchto místech dochází ke kontaktu s majoritní populací, k možnosti tvořit další a další sociální sítě a tzv. „neusnout na vavřínech“. Člověk je prostřednictvím těchto aktivit stále v pohybu, ve smyslu kontaktu s lidmi.

5.2.5. Dílčí shrnutí

Jelikož se v České republice nenachází větší počet kubánských přistěhovalců, nevznikají takové problémy jako v případě např. ukrajinské nebo vietnamské menšiny. Neevidují se tolik případné kriminální činy ani jiné aktivity této skupiny přistěhovalců. V oblasti pobytu Kubánci, alespoň dle mého vzorku, jsou nositelé trvalého pobytu a jednoho z typů mezinárodní ochrany – azyl nebo doplňková ochrana. Možnost trvalého pobytu byla často využita prostřednictvím sňatku a trvalý pobyt se přistěhovalci udělil. V oblasti trhu práce zastávají nejrůznější profese, při kterých využívají svého původu. Nedá se říct, že by se jednalo o skupinu přistěhovalců, kteří se soustředí na tzv. etnické podnikání. Jako u přistěhovalců ze třetích zemí obecně můžeme vidět nesnadné nalezení práce oficiální cestou, tedy přes úřad práce, ve všech případech, kromě informanta A1, který je muzikant, se projevila výhoda vytváření známostí. Tyto známosti nehrají roli nejen v oblasti práce, ale také v oblasti bydlení, kde lze spatřit solidaritu jako významný faktor v hledání bydlení či pomoci v nouzi.

5.3. Kulturní dimenze integrace

V kulturní dimenzi integrace je asi nejvíce vidět rozdíl mezi kubánskými přistěhovalci a českou populací. Projevuje se rozdíl v mentalitě lidí a náhledu na život a na dění kolem člověka. Nejvýznamněji se kulturní rozdíly projevují na úrovni jazyka. Zde si pokládám otázku, zda je v dnešní globalizující se společnosti nutností mluvit jazykem hostitelské společnosti? Nestačí jen základy na to, aby se mohl člověk zorientovat ve společnosti na základní úrovni a dále používat světový jazyk? Tato otázka v případě mých respondentů jde částečně zodpovědět. Částečně proto, že tak jako u všech informantů, tak i tady, se projevuje subjektivní stránka hodnocení života v hostitelské společnosti. Míra kulturních znalostí také ovlivňuje úspěšnost v hledání informací a schopnost se postarat o vyřízení záležitostí na úrovni úřadů sama za sebe bez zastoupení nějakého asistenta v podobě tlumočnicka. Kulturní dimenze integrace se také odráží ve schopnosti sledovat aktuální dění v České republice, nebo i ve své zemi. Proto do této dimenze zařazuji problematiku politiky. Do této tematické části zařazuji také případné udržování tradic, kulturních i náboženských, na území České republiky, nebo také jaké byly první dojmy po příchodu do České republiky a zda již o ČR věděli něco i před příchodem.

5.3.1. Český jazyk

Český jazyk je bezesporu jednou z největších bariér, se kterou se přistěhovalci setkávají. Zajímalo mě, jak se informanti vyrovnávají s (ne)znalostí českého jazyka a v jaké míře je ovlivňuje v případě neznalosti či zvýhodňuje v případě schopnosti komunikovat v češtině. Každých z mých informantů se česky nějaký čas učil, buď prostřednictvím jazykových kurzů, nebo samostudiem, ovšem jen 3 z nich dokážou vést konverzaci v češtině na dobré úrovni, dalo by říci, že minimálně na takové, která je podmínkou pro udělení občanství. Všichni shodně prohlašovali, že čeština je pro ně těžký jazyk. Ovšem ani u jednoho informanta není znalost natolik nízká, že by nemohl zastat tak obyčejné úkony jako nákup apod.

S informanti A1, A2 a P jsem prováděla rozhovory ve španělštině s pomocí třetí osoby jako tlumočnicka. Mnou pokládané otázky jim byly částečně srozumitelné, stejně tak já jsem rozuměla částečně odpovědi, záleželo na tom, jak se informant snažil artikulovat a mluvit pomaleji. Nejlépe jsem rozuměla španělštině informanta P. Domnívám se, že to bylo z toho důvodu, že vlastní jazykovou školu a ví, jak mluvit s lidmi, kteří španělštinu neovládají tak dobře. Tohoto informanta jsem se ptala na to, proč nemá motivaci hovořit česky nebo se naučit více než umí teď. Motivace vážne na

faktu, že jeho manželka, jeho kamarádi, všichni španělsky rozumí a mluví. Se svojí češtinou si vystačí natolik, aby rozuměl základním věcem, které potřebuje k životu. Dalším faktorem bránícím znalosti češtiny je, že se převážně stýká s jinými Kubánci. Jeho neznalost češtiny jej nijak nelimituje ani při vyřizování oficiálních záležitostí na úřadech, protože umí říct, co potřebuje, nebo jej zastoupí někdo jiný.

O českém jazyce jsem hovořila i s dalšími informanty. Informant A1 při svém zaměstnání nepotřebuje používat český jazyk, jelikož hraje v kapele, která je napůl kubánská a „nekubánští“ členové kapely španělštinu ovládají. Ptala jsem se, jak probíhají kontakty s lidmi bez znalosti češtiny. Sám říká, že česky mluví, ale nemluví dobře, protože je to pro něj příliš těžké. Říká také, že jisté problémy se vyskytnou, ale záleží to všechno na přístupu lidí, pokud je člověk tolerantní a trpělivý, rozumí mu a pochopí, co potřebuje, pokud je člověk méně tolerantní, komunikace vážně, jeho přítelkyně popisuje situace, které nastávají:

„(...) Právě ten přístup Čechů je takový... Jeden se snaží rozumět, sice mluví špatně, ale jeden řekne... ‚Á, to říká asi tohle‘ a jako pochopí, na co se ptá nebo co říká, ale pak druhý, když třeba dané slovíčko nevyskloňuje tak, jak má..., ‚Já ti nerozumím‘.“

Důležité je také poznamenat, že informant A1 měl vždycky kolem sebe Čechy, kteří uměli španělsky, jakési sympatizanty, kteří mu pomohli. Dalším pomocníkem je Kubánc, který pracuje jako profesionální tlumočnick pro ministerstvo vnitra. Tento Kubánc také pomáhá ostatním krajanům v případě, když potřebují k doktorovi nebo na úřady, kde jim tlumočí vše potřebné. Ptala jsem se také, zda se dá žít v České republice i bez znalosti českého jazyka. Říká, že to nemůže posoudit, jelikož se pohybuje v úzké skupině lidí, mezi dalšími Kubánci muzikanty. Při těchto situacích řeč nepotřebuje, ale myslí si, že v případě, kdyby se musel najít práci jinou, tak se bude muset naučit česky, donutilo by ho to a pohled na tuhle věc by měl jinou.

Obdobným případem je informant A2, který se český jazyk neučil nijak intenzivně, hlavně pro praktické účely. Po příjezdu do Česka česky vůbec neuměl, žena, kterou si zde vzal, španělsky uměla plynule, byla však zaneprázdněná prací natolik, aby věnovala ještě nějaký část informantovi A2, aby ho učila česky. Ukázala mu knížky, ze kterých se měl naučit základní věci. Hlavní prioritou v té době bylo nalezení zaměstnání, které mu s komunikací v češtině také pomůže. Dále zkoušel chodit na jazykovou školu, kde probíhali výuky jazyka pro cizince. Sám říká, že tam dlouho nevydržel, prý není na to

studijní typ, proto se také spíše učil z praxe, např. když sledoval televizi. Rozhovor probíhal s jeho taneční partnerkou, která má na to také jiný pohled:

„Co já ho znám, tak rozumí velmi dobře. Spoléhá na to, že všichni kolem něj se naučí španělsky. Tak to má trošku těžší, protože nemá s kým mluvit, když všichni mluví španělsky, tak moc netrénuje. Rozumí určitě.“

Můžeme tu sledovat stejnou situaci jako u předchozího informanta. Informant A2 se vždy obklopoval lidmi, kteří španělsky uměli, jak rodilými mluvčími, tak Čechy. Ve vztahu s Češkou, která se za dobu vztahu španělsky naučila, navázal kontakty s dalšími Čechy, ale opět neměl žádnou motivaci pro to, aby se zlepšil v češtině. Informant A2 říká, že ho nejvíc brzdilo to, že nemusel mluvit česky, naopak všichni kolem něj se učili španělsky. Také potvrzuje, že v běžné komunikaci v obchodě a v podobných situacích, se česky domluví, potřebuje na to však čas. Informant A2 má také jistou znalost angličtiny, ve které by se raději zlepšil.

Ostatní tři informanti měli větší motivaci naučit se český jazyk. Jejich profese český jazyk vyžadovala nebo je k tomu donutily jiné okolnosti. Informant L rozvíjel svou znalost češtiny již při prvním příjezdu do Prahy:

„No já sem sem přijel, vůbec sem nemluvil česky, jenom anglicky, no. No a začal poprvní mluvit česky, ale mluvit technický věci. Jsme byli ve fabrika, sme měli tlumočník, ale sme byli plno lidí a měl dva tlumočník pro 50 kluci, je to, je to hodně práce pro ně, no, ale sem začalo mluvit, víc komunikovat ve fabrika a taky ve fabrika bylo kolega kamarád Kubánců, občas nám pomáhali tak no.“

Po počáteční snaze komunikovat svou znalost rozvíjel pomocí učebnic a knížek na výuku češtiny. Informant L nikdy nechodil do jazykové školy, svoji znalost tedy dokázal rozvinout samostudiem a jak říká, jeho bývalá manželka jej naučila něco málo česky. Při získání zaměstnání považuje znalost češtiny za výhodu, v současné době si také sám všechno obstará a zařídí.

Informantka Y neměla ze začátku pobytu motivaci učit se česky, jelikož její bývalý manžel španělsky uměl. Sice absolvovala jazykový kurz, ze kterého si ale nevezala žádné větší znalosti a říká: *„Já jsem takový člověk, že se naučí vždycky z praktika, no.“* Větší motivace naučit se česky přišla s rozvodem. Za doby manželství podnikala, ale

manžel jí špatně vyřídil úřední náležitosti, a když při rozvodu podnikání rušili, musela se potýkat s různými právními problémy. V této těžké době byla na všechno sama, a proto se musela aktivněji zajímat o českou administrativu a český jazyk, aby dostatečně všemu porozuměla a mohla se dostat z problémů. Ke znalosti češtiny jí tedy pomohlo zaměstnání a praktická komunikace. Také říká, že od schopnosti mluvit česky se odvíjí další věci jako schopnost nalézt více kamarádů. Ke své práci potřebuje také anglický jazyk. Ptala jsem se jí také, zda by zvolila k emigraci třeba USA nebo Španělsko, kdyby se nezamínila do Čech a neodjela s ním. Říká, že přemýšlela, že by jela do USA, ale jen krátce za prací a kvůli jazyku a do Španělska nemá potřebu jet, ani když by situaci měla o něco lehčí kvůli jazyku, také říkala, že je problematické získat povolení k pobytu ve Španělsku. Dalším důvodem je také to, že by musela znovu začínat někde jinde a bylo by to pro ni náročné.

Informant I při prvním příjezdu do ČR v rámci pracovních dohod mezi Kubou a Československem česky neuměl. Při komunikaci těmto pracovníkům pomáhal překladatel, kterého měli k dispozici. Pobýval tu 4 roky a za této doby se naučil něco málo česky při kontaktu s českými pracovníky. Při druhém příjezdu se situace změnila a podle jeho slov se musel začít učit česky:

„Nemusel se snažit. Tenkrát sem se učil trošinku, ahoj, kolik to stojí. Ale pak po dlouhá doba sem zapomněl, tak sem přijel sem, sem se rozhodl, že zůstanu tady, takže musel se zlepšit trochu, studoval trochu česky. Nemám to perfektní, ale mně to stačí. Pro můj život, všechno vyřídím sám, pokud chodím do práce, všechno úřady, co mám dělat, co nemám dělat.“

V současné době informant I má velmi dobrou znalost češtiny, ovšem tvrdí, že i po několika letech mu dělá potíže mluvit česky, je to pro něj stále namáhavé. Po druhém příjezdu mu také pomáhala s češtinou dcera a její matka, která je ale Slovenka. Sám říká, že rozumí slovensky, česky a i rusky.

V mém vzorku informantů se celkově neprojevuje výrazná bariéra v podobě jazyka. Vždy všichni měli možnost buď tlumočníka, nebo kamaráda, který mluvil španělsky a mohl mu pomoci se vším potřebným. Co se týče jazyka jako výhody při hledání zaměstnání, můžeme sledovat, že se projevuje v případech zaměstnání mezi jinými cizinci nebo které tolik nezávisí na původu přistěhovalce. Ovšem i tak není jazyk podmiňující vlastností přistěhovalce. Závisí hlavně na prostředí, ve kterém je zaměstnání vyhledávané. Také musím vzít v úvahu místo, kde informanti bydlí. Je to Praha, zde se

projevuje kosmopolitismus a tudíž více možností, kdy mohou informanti nalézt lidi, kteří ovládají jejich jazyk, je tu také více mezinárodních pracovních prostředí. Dalo by se říci, že život s nejmenší možnou znalostí češtiny není v Praze nijak složitým. Je určitě výhodou, ne však nejnütnější schopností, kterou musí přistěhovalec oplývat, aby se začlenil do českého systému, i přesto že nebude mít přistěhovalec více českých známých než kubánských či jiných známých cizinců. Funguje tu také jakási sebereflexe, kdy např. informant A1 dokáže odhadnout, kam si může vzhledem ke svým znalostem dovolit jít a vyřídit si potřebné náležitosti sám, nebo kde potřebuje tlumočnicka. Lze se tu vždycky najít cesta, kterou se může přistěhovalec vydat, aniž by se izoloval od majoritní společnosti a plně spoléhal na krajany, kteří mu pomůžou. Zde se také projevuje oboustrannost integračního procesu, ve všech dimenzích záleží na přístupu majoritní společnosti, který také není jednotný, ale tvořen individuálními přístupy jednotlivců. O tomto tématu se dále zmiňuji v interaktivní dimenzi integrace.

5.3.2. Zájem o společenské a kulturní dění, vyhledávání informací

Všichni informanti shodně prohlašují, že jisté společenské a kulturní zákonitosti v české společnosti poznávají, znají je, už ví jak reagovat, ale cíleně informace nevyhledávají. Samozřejmě sledují denní média jako například televizní zprávy, ale nezaznamenala jsem nijak výraznou snahu. Za roky, které v ČR již strávili se ze společenského života a z kontaktů s lidmi naučili kulturním a společenským kompetencím, které jim umožňují fungovat dále, např. ve formální komunikaci. Podobný proces funguje i při získávání informací potřebných k vyřízení oficiálních záležitostí na úřadech a v jiných institucích. Informantka Y si musela projít nepříjemnou zkušeností při rozvodu s manželem, který ji dostal do svízelné situace s úřady. Všechny potřebné informace si musela najít, protože ji zoufalá situace donutila se rychle postavit na vlastní nohy i přes malou znalost českého jazyka. Jistou pomocí při získávání informací byli také krajané, nepomáhají si mezi sebou jen v případech práce a bydlení, ale v oblasti získávání informací. Informant L vidí také určitý pozitivní posun v získávání informací na úřadech nebo na cizinecké policii:

„No, těžko se hledalo, na cizinecká policia ted'ko dobrý, na úřad práce tady ted'ko. Ale jeden problém mám tady na podnikatel.“

Problém ohledně podávání informací vidí v nedostatečné odezvě ohledně zaměstnání. Nevidí žádnou zodpovědnost, kterou by měli mít firmy, kam se hlásí na výběrové řízení. Nepodávají informace o volných místech úřadu práce a ani nepodávají rozhodnutí o výběrovém řízení.

Česká republika nebyla pro informanty až tak zcela neznámá. Tuto znalost přisuzuji spřáteleným režimům před rokem 1989. Nejenže 3 z mých informantů věděli, kam jdou pracovat, když je sem vyslala Kuba, ale i ostatní informanti měli jisté povědomí o Československu nebo České republice. Informantka Y říká, že i v současné době, po 20 letech od vzniku samostatné České republiky, Kubánci pořád nerozdělují Českou republiku a Slovensko. Informantka Y o České republice před příjezdem něco věděla. Znala ČR, respektive Československo z fotografií. Její příbuzný byl voják, který často cestoval do východní Evropy, ze svých cest vozil fotografie, ze kterých poznávala Prahu, na které se jí nejvíce líbili střechy domů, také vozil i různé dárky, informantka popisuje, jak byla nadšená ze rtěnek. Informant I o Československu také věděl, nejenže sem jel také jako pracovník, ale jeho otec vlastnil motorku značky Jawa z Československa.

Dalšími zajímavými informacemi byly první dojmy informantů po příchodu do Čech. Pro všechny to byl velký kulturní šok, nejen co se týká lidí a jiné komunikace, ale také ohledně vzhledu ČR. Informant A1 popisuje šok ze světla ve městech v noci spíše než ze zimy (přijel v prosinci), o které již slyšel. Prý mezi Kubánci kolují vtipy o tom, že kdyby přijel do České republiky Fidel Castro, tak tu zavře všechny do vězení za utrácení peněz kvůli elektřině. Také se mu líbilo, jak je Praha čistá a hezká. Informant A1 ale již měl nějakou zkušenost s evropskými zeměmi, když byl v rámci studia na konzervatoři v Berlíně a v roce 1998 v Itálii, proto nebyl tolik překvapen. Informant A2 popisuje také velký šok, ale který se váže spíše k lidem, než k prostředí, zarazila ho úplně jiná mentalita, se kterou se musel vyrovnat. Informantka popisuje největší šok v souvislosti s hustou dopravou a také pozitivní šok z hezkého prostředí a samozřejmě ohledně jazyka, který jí přišel absolutně cizí:

„Jo, protože sem byla mezi lidmi, tohle, centrum a pro mě to bylo jazyk jako takový jako nelehký, pro mě to bylo jako moc silné, nevím jako, mě to přišlo jako japonský, nevím jako. Ale hezký, hezká Praha, já miluju Praha jako, nebo Česká republika, Slovensko taky, jaký je země jako hezký, ty lesy. Miluju.“

5.3.3. Politika

Moje otázky směřovaly v oblasti společenského a kulturního dění na politiku, jelikož mě zajímal vztah informantů k tomuto tématu už kvůli politické situaci v jejich zemi. Shodně jsem se setkala s názorem, že politika není důležitá pro to, aby žil člověk spokojný život. Celkově se o ni nezajímají, znají pouze fakta, která se prezentují v médiích, které sledují jako každý jiný občan, ale sami si je aktivně nevyhledávají, necítí také ani potřebu participovat na politickém životě, jejich pobytový status jim to ani neumožňuje. Musím se ale zmínit o debatě, kterou jsem vedla s informantem I. V rozhovoru se téma politiky svedlo také na nedávné prezidentské volby, o kterých měl informant I velmi dobré znalosti, protože se pohybuje nejvíce mezi českými známými a toto téma bylo nedávno na denním pořádku snad ve všech koutech ČR. Dokázal si i vytvořit svůj vlastní názor na kandidáty. Bylo zajímavé sledovat, v čem se lišil názor informanta I na prezidentské kandidáty od názoru jeho přátel. U informanta I zcela odpadlo rozlišování kandidátů podle vzhledu a národnosti. Podle něj tato charakteristika není důležitá a záleží na člověku samotném, jaký je a co dělá pro svou zemi. Informant I také v rozhovoru často zdůrazňoval svůj respekt k ČR:

„Já to respektuju, já to respektuju, protože, já za prvé, nejsu český občan, já nemůžu tady nic měnit.“

V rozhovorech jsem se nezaměřovala tolik na povědomí o české politice, jako na postoj k politice v jejich zemi. Důvodem bylo to, že jsem si již předem utvořila jistou hypotézu, že informanti a vůbec přistěhovalci celkově se nijak vážně nezajímají o české politické dění. Tato hypotéza se mi potvrdila v případě kubánských přistěhovalců. U nich jsem také zaregistrovala velmi zajímavý přístup k tomuto tématu. Předem jsem neočekávala podrobné výpovědi, ale přesto mě překvapilo náhlé zakřiknutí a uzavření se do sebe, když jsem na toto téma zavedla rozhovor. Všichni informanti samozřejmě sledují dění ve své zemi, ale aktivně se o politiku nezajímají, jelikož je to jeden z důvodů (ne-li nejdůležitější), proč svou zemi opustili. Nad různými důvody se zamýšlím později v kapitole Reflexe výzkumu.

I přes neúplnou otevřenost ohledně politických otázek jsem zaznamenala několik zajímavých názorů zejména od informanta I a informantky Y. Informace o Kubě dostávají hlavně od svých příbuzných, se kterými jsou v kontaktu. Informantka Y tvrdí:

„Politika se moc nechce starat, kvůli tomu sem byla pryč z Kuby, ale politika normálně, my, kubánský lidi, se moc nechce starat. Pro nás je to (...), my milujeme lidi jaký sou a (...) Ale se starám, co se děje no, takový jako malinko no.“

Stejně informantky jsem se také ptala, čím si myslím, že to je, když Kubánci nechtějí mluvit tolik o politice, jestli je to jako v jejím případě, že politika ji nebaví, přiznala se mi také, že ji rozčiluje. Myslí si, že Kubánci se celkově nechtějí starat o politiku. Záleží jim na zajištění jejich budoucnosti a práce. Pocit strachu konkrétně u této informantky nepanuje, řekne, co si myslí a ví, že může říct. Informant I na toto téma má také svůj názor. Říká, že by mělo být důležité to, co člověk pro svou zemi udělá, nezáleží na tom, kdo ji vede, musí dělat to nejlepší:

„Já jako Kubánec, já sem emigroval, protože byly nějaký věci, který mně se nelíbily, ale já říkám furt, co říkal moje táta, kdo to udělal, kdo to bude vyměnit. Já sem to nedělal, já to nebudu vyměnit. (...) Kdo to dělá, je jedno, jestli to dělá Raúl nebo Fidel, ale hlavně, aby to dělali dobrý. Lidi se měli dobrý, spokojený, v klidu, to je důležitý. Ne že já přijdu jako prezident (...) a lidi nebudou mít nic. Já si myslím, kdo má na svoji ruka takový moc, velká moc, který má stát pro sebe, musí dělat co nejlíp. To je jedno jestli Česká republika, Kuba, aby dělal nejlíp pro lidi, kdo nemysleli na lidi, na ty který sou, který tebe volili, který tebe mají rád. Já si myslím, to je jak v kostele, to je stejný, do kostela chodí lidi, se modlí, věří a kostel má jeden pán – bůh. A bůh jsou všechny. Ve státě je to stejný, jeden pán, prezident, a ten musí dělat pro všechny stejný. A malý stát a malý kostel je doma. Je jak doma, táta, hlava rodiny, nedělá dobrý, rodina nefunguje. Tak to je můj názor. O života, o politika. A je to stát, doma a kostel.“

5.3.4. Tradice a náboženství

Do kulturní dimenze integrace patří také způsob udržování tradic a náboženství, jestli přistěhovalci mají či nemají možnost udržovat tradiční zvyky své země, nebo jestli tyto zvyky podstupují také integraci a pomalu se vytrácí, nebo stále udržují. Při otázkách, zda informanti udržují nějaké tradice, které si s sebou přinesli z Kuby, jsem se nesetkala s ničím výjimečným. Informanti potvrzují spojení s jinými Kubánci prostřednictvím společných večeří, narozenin a zábavy v klubech, jisté kulturní tradice se dají najít ve

spojení s jejich náboženstvím. Např. informant A2 si doma udržuje malou svatyňkou, kde má malou sošku bůžka, se kterou mluví, jedná se o afrokubánskou tradiční víru. Sám říká, že není fanatik, ale pomáhá mu, když si může promluvit se svým bůžkem. Informant L mi potvrdil, že takovou malou svatyňku mají i v klubu La Macumba, kde se často jeho krajané schází. Informant L také vysvětlovat, že kubánské svátky, např. založení republiky, pořádá kubánská ambasáda, ale nejedná se o propagovanou akci. Také mi řekl, že ambasáda se zdejšími Kubánci příliš nekomunikuje a sám informant L se také těchto akcí nezúčastňuje často. Dále mi sděluje, že se pořádají latino festivaly s hudbou a tencem, které ale nepořádá ambasáda, ale soukromá firma. Informant A1 na druhou stranu říká, že tradice neudržuje, snaží se soustředit hlavně na práci, aby byl schopný zaopatřit svou rodinu na Kubě. Informant A1 není věřící a říká, že na Kubě neslaví ani vánoce, ale Nový rok ano. Informant A1 se s ostatními krajany stýká jednak prostřednictvím své práce a také na večeřích, o kterých jsem se zmínila výše. Informantka Y popisuje slavení svátků:

„My máme tam naše Santos. Jako my sme katolícky, ale my máme, jak to řeknu, to kořeny od Afrika a ty sou to jako, ne čary, jako čarymáry naše. Nevim, Barbora například, slavíme den Barbora, scházíme, uděláme nějaký večeri nebo něco.“

Odlisný přístup jsem zaznamenal u informanta I, který se mi svěřil, že je katolík a do kostela chodí rád kvůli klidu, který tam panuje. V této spojitosti se také zmiňuje o tom, že kostel je místem pro všechny bez rozdílu, záleží na tom, jak člověk vede svůj život, záleží mu na tom, aby se člověk řídil podle morálních pravidel, aby nedělal to, co by neměl.

Na první pohled by se mohlo zdát, že Kubánci nejsou nábožensky ani tradičně založení, ale v této oblasti víc než v jiné se projevuje silný individualismus a subjektivita, alespoň jsem se s tím setkala při mém výzkumu. Jeden informant mi odpoví záporně, neslaví žádné svátky, a druhý mi naopak potvrdí, že se schází se svými krajany a oslavují jejich tradiční svátky. Informant I mi ke kubánské kultuře a tradicím řekl toto:

„Co je naše kultura, to mám tady (ukazuje na srdce). Nenechal jsem to tam, to je tady (ukazuje zase na srdce).“

5.3.5. Dílčí shrnutí

Kubánští přistěhovalci se zvládnutím českého jazyka tzv. bojují. Ti, kteří se obklopují známými a přáteli, se kterými komunikují španělsky, nemají motivaci učit se španělsky. Ovšem neprojevuje se tu neschopnost tvořit sociální sítě, jak se to stává u přistěhovalců ze třetích. V případě informantů jsem se nesečkala ani s omezeným přístupem k možným jazykovým kurzům, spíše s nepopularitou jejich využívání a hodnocení jako ne zcela účinných. S rozvíjením dovedností souvisí tvoření sociálních sítí, pokud jsou sociální sítě orientované na majoritní společnost, jazyk informanta se rozvíjí lépe, než toho, který udržuje kontakty se svými krajany a s lidmi, kteří španělštinu ovládají. U mých informantů jsem se nesečkala s působením mechanismů sociálního vyloučení ani s posilováním diferencí skrz jazyk, tudíž v žádném případě jazyk nevedl k sociální izolaci. Jazyková bariéra se může projevovat na úřadech a v jiných institucích, avšak i s tímto problémem se informanti vyrovnávají velmi dobře, každý podle svých možností, tuto situaci také hodnotí odlišně s uplynutou dobou. Tuto bariéru navíc pomáhají překonat přátelé informantů, konkrétně v současné době ani jeden z mých informantů nemá povinnost docházet často na úřady ohledně jejich pobytu, jelikož mají všichni trvalý pobyt nebo doplňkovou ochranu, které to nevyžadují. Rákoczyová a Trbola se ve svém výzkumu přistěhovalců ze třetích zemí setkali s potlačováním mateřského jazyka při komunikaci na veřejnosti. S tímto jevem jsem se při mém výzkumu nesečkala. Jednalo se spíše o nekorektní reakce a neochota bavit se člověkem, který neumí česky. Z pohledu Koncepce integrace cizinců by informanti nemluvící českým jazykem nebyli integrováni do české společnosti (když to zjednoduším), ovšem zastávám názor, že toto měřítko je příliš úzké a nepočítá s jinými kontakty a na jiných úrovních, např. na úrovni španělského jazyka²². Co se týká získávání informací, nezaznamenal jsem problémy v přístupu k informacím. Pro jejich získání informantům slouží klasická média jako televize a internet, také známí a přátelé. Informanti se nezmínili ani o tom, že by média nějakým způsobem přenášela negativní obraz o Kubáncích jako skupině, jak se to může stávat v případě jiných skupin. V prožívání tradic a náboženské víry nejsou informanti tolik odlišní od české populace. Je známo, že režim panující na Kubě, a který byl také v Československu, náboženské projevy potlačuje, z toho usuzuji, že je to právě tento důvod pro neprožívání náboženských a jiných svátků.

²² Situace, kdy i čeští občané jsou schopni komunikovat ve španělštině.

5.4. Interaktivní dimenze integrace

Tato dimenze zahrnuje kontakty mezi lidmi na nejrůznějších úrovních, tedy soukromé neformální kontakty mezi přáteli a známými, formální kontakty s úřady a institucemi a navazování nových kontaktů mezi neznámými lidmi. Při těchto kontaktech vznikají různé situace, někdy mohou být bezproblémové, jindy se však mohou vyhroutit v konflikt nebo být jinak nepříjemné. Vztahy mezi majoritou a přistěhovalci závisí na míře tolerantnosti každého jednotlivce, přesto informanti popisují určitý trend v chování českých občanů vůči nim. Všichni informanti se shodují na jedné charakteristice české populace, a to je uzavřenost a chladný přístup k cizím lidem. V následujících řádcích rozebírám podrobněji zkušenosti informantů tak, jak mi je popsali spolu s jejich pocity ohledně české společnosti. Také jak probíhají kontakty, zda se vyskytují nějaké bariéry nebo problémy. V další části se soustředím na to, jak a kde navazují informanti kontakty, jinými slovy, jak a kde tvoří sociální síť. Nesmím opomenout ani zmapovat interakci informantů s úřady a institucemi, která je nevyhnutelná.

5.4.1. Kontakt s majoritou a její hodnocení přistěhovalci

Mé otázky směřovaly také na oblast postojů přistěhovalců k majoritě a naopak. Ptal jsem se na to, jak by informanti obecně charakterizovali české občany. Otázka se na první pohled zdála jasná, avšak při jejím kladení jsem se nesečkávala s jasnými odpověďmi ze strany informantů. Z tohoto důvodu jsem se také nesečkávala s nijak předsudečnými názory a stereotypy, které tradičně panují ve společnostech vůči jiným skupinám populace nebo vůči národům. Lze však najít jednu charakteristiku, kterou mi potvrdili všichni informanti, je to uzavřenost a chladnost Čechů vůči cizím lidem, nejen cizincům, ale i jen vůči neznámým lidem. Toto zjištění také potvrzuje všeobecně rozšířený názor o horkokrevnosti a temperamentu Latinoameričanů. Informant L to vidí takto:

„Já vám něco povím, to nezáleží národ, český národ to je, to je národ, to jsou trošku uzavřeno, ale podle mě ta nová generace je úplně jiná než minule. Je to trošku víc otevřená. Třeba co kluci chodí tady, jsou víc komunikativní, ale já pamatuju asi, lidi moc ve fabrika nebyli komunikativní.“

„(...) kouká na mě jako já nevím, že já sem z jiný planeta nebo, víš právě... Ale ted'ko je to trošku jiné, ale ještě sou lidi, sou lidi taková, ještě tam sou... To já myslím, to bude potřebovat čas asi.“

Informanti v tomto viděli také největší rozdíl mezi naší a jejich společnostmi. Při příjezdu to na informanty působilo jako kulturní šok, museli naučit, jaké chování je na veřejnosti přípustné a jak mluvit s Čechem/Češkou. Hodně se zmiňovali o tom, jak jsou na Kubě lidé k sobě přátelští, i když se neznají, ale pak se rychle stanou kamarády. Dalo by se říci, že tato vlastnost jim u českých občanů chybí, může se stát, že jim chybí na tolik, že se s tímto faktem těžko vyrovnávají a trvá delší dobu, než najdou někoho, kdo by byl stejně otevřený jako oni. Informanti také zmiňovali to, jak jim chybí zábava, která je na Kubě typická, tedy že jde slyšet všude hudba a lidi se baví a tancují. Museli si zvykat na pravidlo po desáté hodině noční klid. Všechny tyto rozdíly mohou působit jako jistý blok v navazování kontaktů a vytváření si okruhu přátel. Z otevřeného člověka se může stát uzavřený, ale ve smyslu ještě větší nepřístupnosti než jakou shledává u majority. Tato psychická (ne)pohoda se může odrazit také ve schopnosti nalézt kvalitní zaměstnání a tím pádem v hodnocení kvality života. Navzdory tomu, že se musí přistěhovalci vyrovnávat s odstupem majority vůči nim, informanti shodně prohlašovali, že i v tomto případě záleží na individualitě osoby, se kterou přichází do kontaktu. Každý z informantů si vytvořil okruh českých přátel, mezi nimiž si našel svoje „spřízněné duše“. V tomto případě se informanti shodují na tom, že takové přátelství s Čechem je pevné a dlouhotrvající. Takže i když je po informantech vyžadováno přizpůsobení²³ se klidnější povaze, nevytváří to blok tak velký, se kterým se informant není schopen vyrovnat. Dokonce informant I vypovídal, že v současné době se schází více s českými přáteli, na druhou stranu nemá k žádnému opravdu silný vztah. Informant A2 mi v souvislosti s přístupem lidí svěřil své pocity, když osamotní a jde domů např. z práce:

„Když jsem na kurzu, v klubu, kde jsou známí, tak je to všechno fajn, milí lidi, ale jakmile najednou jdu domů nebo tak, tak už cítím od těch lidí ten chlad a není to ono, ale tady mám práci. Kdyby se stalo cokoli zdravotního a nemohl bych tancovat, tak bych jel domů. Odpočinout si doma.“

Jako další mě zajímalo, jestli se informanti setkali se zjevným nepřátelským chováním, jestli by se v některých situacích dalo hovořit o rasistickém nebo xenofobním chování. Z odpovědí jsem zaregistrovala u informantů pocit nepříjemnosti, když se mluví o tomto tématu. Řekla bych, že jsem z informantů cítila pocit nejistoty a podhodnocení.

²³ Není zjevné, spíše pocitové, není řečené nahlas, ani nikde předepsáno.

Na první pohled to tak nemusí vypadat, ale nepřátelské útoky, jak slovní tak fyzické povahy, působí na psychiku informantů více, než se zdá. Je to jev, se kterým se ve své zemi nesetkávají a musí se naučit, jak se s ním vyrovnat. Domnívám se, že tento odmítaví postoj jedinců²⁴ působí kontra-integračně mnohem více než třeba (ne)znalost českého jazyka informantů. Kdybych měla sledovat odpovědi informantů podle zabarvení jejich kůže²⁵, tři z informantů jsou tmavé barvy pleti, tito také měli nejhorší zkušenosti s nepřátelským chování. Další tři nemají tak tmavou barvu pleti, ale na první pohled lidé poznají, že se jedná o cizince, např. informantka Y se setkala s tím, že ji lidé pokládali za Romku. Názor informantů na barvu pleti je ovlivněn jejich původem, nerozlišují lidi podle fyzických charakteristik, dokonce nemají ani tendence rozdělovat skupiny lidí podle národnosti.

Informanti A1 a A2 se setkali s případy, kdy došlo k provokování informantů pomocí slovních útoků tak, aby došlo k fyzickému střetu. Informant A1 mluví přímo o rasismus ze strany provokatérů, se kterým se setkal jak ve velkém, tak na malém městě. Říká, že takové případy se najdou všude a popisuje, jak dochází situacím, ze kterých se stává fyzická potyčka:

„Je to rozložený tak, že nějaký člověk je otevřený, nějaký člověk je dobrý, špatný, tak někdo se chová i docela otevřeně, „Ježíš to bylo super“, objímá mě, a nějaký prostě stojí, kouká a oni potom, ne že zaútočí úplně přímo, ale oni je chtějí vyprovokovat, aby oni začali útočit první. Třeba má tašku a bouchá do mě v tramvaji, abych se ohnal, prostě chtějí vyprovokovat. U někoho se jim to jako povede a pak samozřejmě je někde ještě někdo další a je to!“

S těmito nepříjemnými situacemi se vyrovnává tak, že se snaží co nejvíce nereagovat, dívá se jinam a nenechá se vyprovokovat. Zná i případ, kdy takto v tramvaji napadli výtržníci jeho kamarádka Kubánku, tudíž útoky se nesoustředují jen na muže, ale ženy se s nimi musí potýkat také. Informant A1 si také myslí, že kdyby se začal bránit a útočníka by zranil, problémy by měl právě on a šel do vězení, jelikož je cizinec a tmavé barvy pleti. Z toho mi vyplývá nedůvěra v právní systém, který může být zapříčiněn buď neznalostí, nebo nedůvěrou v úřady a systém, kterou si informant přinesl ze své země.

²⁴ Rozhodně nejde mluvit o české společnosti jako celku, informanti se pohybují i v okruhu českých známých, kteří jsou ve svých postojích tolerantní.

²⁵ Je mi jasné, že toto vyjádření a kategorizace podle barvy pleti není korektní, ale používám je k tomu, abych lépe ilustrovala možné myšlenkové pochody potenciálních nepřátelských útočníku.

Informant A1 se také zmínil o zajímavé situaci, která se stala jeho kapele. Kapela měla mít koncert v jednom hudebním baru, a když tam přišli, setkali se s nepříjemným chováním ze strany místního barmana, ale když zjistil, že informant a jeho kamarádi nejsou „černoši z Afriky“, ale že jsou to Kubánci, své chování změnil a vyjadřoval jim sympatie. Tento přístup mi přijde obzvláště zajímavý v tom smyslu, jak si člověk vytváří kategorie „dobrého a špatného černocha“, v závislosti na tom, pak mění své chování. Na tomto případě víc než na jakémkoli jiném můžeme vidět, jak funguje používání stereotypů a předsudků v praxi.

Informant A2 popisoval podobné situace, které se mu staly i v přítomnosti jeho české přítelkyně, kdy docházelo k provokaci a pokřikování v metru. Zvláště u tohoto informanta jsem zaregistrovala velkou citlivost ohledně tohoto tématu. Tyto situace, které se čas od času stávají, ho ze začátku pobytu velmi trápily a necítil se spokojený. Po tom, co našel svůj okruh přátel, se s tím umí lépe vyrovnat.

Jiným způsobem se vyrovnává s nepříjemným chováním informant L, snaží se zůstat v klidu. Má za to, že je naprosto stejný člověk jako agresor a nemá cenu se zapojovat do potyčky:

„(...) rasismo pro mě je... Protože já umím číst, umím číst, umím udělat hodně věcí, mám vysoká škola, (...), stejně jak u nás střední taky sou, jsem mechanik, jsem inženýr. Rozumíš? To, to... Ale sou některý lidi, koukaj na tebe, jako ses narodil na jiný planetě. Nevím, asi 70% sou takový no...“

Informantka spojuje rasistické chování s úřady, jelikož má s úřady mnoho zkušeností, nejen kvůli svému pobytu, ale i při rozvodu s manželem. Dále pak říká, že od lidí na veřejnosti nevyozorovala nějakou nevraživost, jedná se o starší občany, kteří jsou spíše nedůvěřivý než rasističtí. Také si myslí, že kdyby měla tmavou barvu pleti, tak jako žena nebude mít tolik problémů, jelikož je v dnešní době módní mít přítelkyni s tmavou barvou pleti.

Informanti se celkově nesnaží hodnotit českou společnost jako celek. Popisují, že mají špatné i dobré zkušenosti s lidmi. Záleží na každém jedinci a jeho přístupu, který si vůči přistěhovalcům vytváří. Kdybych měla něco takového zobecnit, řekla bych, že ti informanti, kteří jsou tmavé pleti, se setkávají s horšími reakcemi. Dále lze obecně říci, že kubánští přistěhovalci vnímají uzavřenost české populace a těžko se jim navazují

kontakty s lidmi, kteří o ně nejeví zájem, proto se obrací na společnost lidí, která je vůči nim otevřená.

5.4.2. Tvorba sociálních sítí

Schopnost tvorby sociálních sítí je důležitým pro-integračním faktorem. Sociální sítě se využívají pro přenos informací a pro pomoc v orientaci ve společnosti či hledání zaměstnání, jak se to prokázalo u informantů. Do sociálních sítí patří také rodinné vztahy, jedná o smíšené partnerské nebo manželské vztahy. Informant A2 a informantka Y navázaly smíšený vztahy s Češkou/Čechem na Kubě. Tento vztah podnítil emigraci. Informanti také vypovídali, že tento způsob je nejjednodušší cesta k emigraci, po příjezdu do České republiky přistoupily páry ke sňatku. Ostatní informanti taktéž navázali partnerský a manželský vztah s Češkou. Všichni informanti také žili společně s jejich partnerem v jedné domácnosti. Je však otázkou, nakolik tyto smíšené vztahy měly pro-integrační funkci. Všichni informanti, kromě informanta I, navázaly kontakt s Čechem/Češkou, kteří ovládali španělský jazyk, tudíž motivace pro integraci byla menší a její možnosti omezené. Partner mluvící španělsky umožňoval samozřejmě lepší kontakt se společností, ale s jistým okruhem lidí, který je otevřený vůči přistěhovalcům. Jedná o celkem úspěšnou integraci, avšak podmíněnou orientací a postojem české strany. Smíšený vztah v případě informanta L vedl k tomu, že jeho manželka pomáhala s doučováním češtiny. Toto je ale spíše ojedinělý případ. Informanti, kteří mluví česky, se naučili česky zejména z praxe, tedy ze zaměstnání a nutné komunikace s lidmi. Informant P zde založil rodinu, má dítě a žije s českou manželkou, přesto mluví česky jen částečně, jeho okruh známých zahrnuje české přátele a také kubánské přátele či jiné národnosti. Přestože informanti jsou vyššího věku, rodinné vazby nehrají tak velkou roli v procesu integrace. Jednalo se o hlavně o zorientování ve společnosti, jelikož manželství a partnerské vztahy, kromě jednoho u informanta P, se rozpadly. Informantka Y toto popisuje jako jinou mentalitu, otázkou je, nakolik a jakým způsobem je toto tvrzení možné potvrdit. Dalším pro-integračním faktorem se stává přítomnost dětí v rodině, ovšem většina informantů, kromě informanta I a P, neměla v manželství děti. U informantů P a I se nezdá, že by přítomnost dětí působilo jako výrazný pro-integrační faktor.

Dalším typem vztahů jsou vztahy v pracovním kolektivu. Ty jsou rozdílné u každého informanta. Informanti L a I jsou momentálně nezaměstnaní, ale v případě, že byli zaměstnaní, se pohybovali v českém kolektivu, hlavně informant L, který pracoval

jako odborník v průmyslových podnicích. Informant I potvrdil zvýšenou míru zahraničních pracovníků, vzhledem k tomu, že pracoval většinou na pozici vyžadující minimální kvalifikaci. Informant A1 je specifickým případem, jelikož jeho zaměstnáním je kapela složená z Kubánců, Slováků a Čechů. Prostřednictvím této kapely se také dostává do kontaktu s dalšími lidmi a může navazovat další vztahy. Jeho pracovní kolektiv je dále specifický tím, že komunikace probíhá ve španělštině a nedochází tu ke konfliktům, také z důvodu menšího počtu členů. Dalším netypickým případem je informant A2, jehož přímý pracovní kolektiv tvoří jeho taneční partnerka. Informant A2 tudíž nenavazuje vztahy s ostatními pracovníky, ale s jeho zákazníky, kteří si zakoupí taneční lekce. Tyto kontaktu probíhají v přátelském prostředí a dalo by se usuzovat, že lidé, kteří si jeho kurz zakoupí, jsou otevřené povahy vůči přistěhovalcům a cizincům celkově, proto nedochází ke konfliktu a vztahy s majoritou se prohlubují. Ze zúčastněného pozorování mohu potvrdit velkou přátelskost ze strany informanta A2 i ze strany jeho žáků na hodinách. Dokonce své třídy informant A2 nazývá rodinou. Z toho vyvozují, že během několik lekcí se naváží velmi dobré vztahy, které mohou vyplynout v přátelství. Informantka Y má jako jediná z informantů zaměstnání v mezinárodním kolektivu, pracuje s kolegy z Evropy, Ameriky, Afriky i Asie, také s Čechy. Je zajímavé, že na jejím pracovišti komunikačním jazykem není angličtina, ale čeština. Jedná se o otevřený a nekonfliktní kolektiv, nevznikají komunikační bariéry ani jiné konflikty. Usuzují, že právě proto hodnotí informantka svou práci velmi kladně. Vzhledem k tomuto mezinárodnímu kolektivu si nachází informantka přátele spíše mezi jinými přistěhovalci než mezi Čechy, navázala také kontakty, které přesahují pracovní prostředí. To mi také potvrdila tvrzením, že má více kubánských a jiných přátel než českých. Informantka hovořila o české kamarádce, která také emigrovala, tehdy ještě z Československa, a po několika letech se vrátila zpět. S touto kamarádkou sdílí podobné pocity ohledně uzavřenosti českého prostředí:

„ (...) bydlela Amerika, se vrátila, bydlí tady 10 let a teď byla na dovolené. (...) Tam lidi se smějou, komunikuje, ty deš na restaurace nebo někam (...) A oni super, jsou zvědaví a tohle a tady už ne, to není to ono a... Já nevím, co mám říct, ale jak bylo komunismo, lidi byli jiný, ona říkala, zlatý komunismo... (...)“

Usuzuji, že informantka Y vyhledává známé a přátele v okruhu lidí, kteří jsou tolerantní a mají zkušenosti ze zahraničí a jejich postoj vůči přistěhovalcům je otevřený, ať už z důvodu podobných zkušenosti nebo jiných.

Trošku odlišné vztahy popisuje informant L, který přichází v současné době do kontaktu hlavně s možnými zaměstnavateli. Jak jsem naznačila již výše, tento informant se setkává podle něj s nezodpovědným chováním ze strany zaměstnavatelů, kteří necítí žádnou povinnost informovat zájemce o zaměstnání o nepřijetí. Nezdá se mu toto chování férové a vhodné a myslí si, že by měla existovat nějaká kontrola od úřadů práce, která by zajistila, aby firmy dostatečně informovaly jak úřady práce o volných místech, tak také zájemce, kteří podstoupili přijímací pohovor. Tuto zkušenost bych ovšem nevztahovala jenom na přistěhovalce, protože si myslím, že podobné zkušenosti má i majoritní populace.

Všichni informanti mají samozřejmě sociální síť rozšířenou i na vlastní krajany, se kterými se pravidelně stýkají na již zmíněných večerech nebo zábavě v klubech. Nejedním informantem využito krajské sítě k pomoci při hledání zaměstnání či bydlení. Po příjezdu své krajany aktivně nevyhledávají, navštěvují však stejná místa, kde se potkávají. Informanti se často navzájem ve většině případů znají, nebo mají společného známého, usuzuji, že se tak děje z důvodu jejich nízkého počtu, přičemž většina jich žije v Praze. Navzdory jejich sdružování při určitých komunitních příležitostech, nedomnívám se, že tato setkání vedou k izolaci a ke ztíženému navazování kontaktů.

Nesmím opomenout také kontakty, které se udržují přes hranice, tedy transnacionální vazby s rodinou na Kubě. Nejenže informanti svoji rodinu podporují finančně, kdykoliv mohou, ale také ji navštěvují, někteří pravidelně každý rok, někteří nemají možnost je každý rok navštívit, ale alespoň občas rodině zavolají, aby neměla strach. Vzhledem k pobytovému statusu a oficiálnímu důvodu opuštění Kubu mohou informanti s trvalým pobytem Kubu navštívit bez problémů. Informant A1 s doplňkovou ochranou na Kubu nejezdí, nemůže, protože emigroval z politických důvodů. Ptala jsem se také na reakce na jejich osobu, se kterými se setkávají po příjezdu na Kubu, zda jim třeba nevyčítají jejich odchod. Informantka Y se po příjezdu na dovolenou do své země setkává s tím, že rodina pozná její jinou stránku ovlivněnou českým prostředím, např. si už musí zvykat opět na ruch na ulicích a všudypřítomnou hudbu. Informant I tvrdí, že v případě návratu se lidé nechovají nijak odsuzovačně ani nepříjemně, něco jiného je podle něj stát. Říká, že svobodou každého člověka je cestovat, může se také svobodně vrátit domů. Jiný názor má informant A1, který může být ovlivněn právě jeho pobytovým

statusem. Říká, že pokud by se chtěl vrátit na Kubu, potýkal by se s odmítáním jak lidmi, tak úřady, společnost by je nebrala za své, ale jako ty cizí, kteří odešli.

Celkově lze říci, že informanti nemají problém navazovat kontakty, okruh lidí, se kterými se setkávají, se řídí podle druhu zaměstnání. Usuzuji, že ve všech případech se však jedná o kolektiv lidí, kteří jsou tolerantní a otevření vůči přistěhovalcům. Informanti takový druh kolektivů vyhledávají více než jiný. Je to také logický předpoklad vzhledem, k tomu, že se informanti hůře vypořádávají s lidmi, kteří je nepřijímají otevřeně. V případě informantů bych jejich integraci neposuzovala z hlediska rodinných vazeb, které ve většině případů nevydržely kvůli rozvodu. Jednalo se také spíše o vztahy, kde vztahy neorientovaly přímo na majoritní společnost, už kvůli komunikačnímu jazyku. I přes tento fakt mohu říci, že informanti navazují kontakty na obou stranách společnosti, tedy s českou populací a i s populací přistěhovalců. Tuto schopnost spojuji s charakteristikou kubánských přistěhovalců jako otevřených a komunikativních lidí, kteří nerozlišují člověka podle příslušnosti k nějakému národu.

5.4.3. Interakce s institucemi a úřady

Interakce s majoritou neprobíhá pouze na úrovni osobních vztahů, ale také na oficiální úrovni, kterou reprezentují úřady a instituce. Byrokracie a legislativa zatěžuje nejen majoritní společnost, která je schopná rozumět dokonale kvůli jazyku, ale je pro ni mnohdy těžké se zorientovat v předpisech, nařízeních a zákonech. Tím víc zatěžuje přistěhovalce, kteří se musí potýkat na prvním místě s jazykovou bariérou a na druhém místě s možným předsudečným chováním ze strany úředníků. V současné době informanti nedochází tolik do kontaktu s úřady, jelikož mají trvalý pobyt nebo doplňkovou ochranu, která se jako jediná musí častěji prodlužovat, jinak jim tyto pobytové statusy zajišťují méně tzv. papírování. Žádný z informantů neměl také žádné vážnější problémy jak s úředníky, tak s vyřízením potřebných dokumentů.

Informantka Y hodnotí práci českých úřadů kladně s porovnáním se situací na Kubě:

„To je to tady... to nemáme na Kubě, to je to nejhorší. Na Kubě to jako nic nefunguje. A tady všechno funguje. Všecko je kontrola podle, papír musíš vzít, opatrná jako, nezaplatiš... protože tady je velký problém pro nás... Nevím, já hodně problémy měla na úřady.“

Problémy s úřady si informantka procházela kvůli rozvodu, v této době informantka nemluvila česky a musela se rychle sama zorientovat v systému, navíc se jí vyskytl problém s placením sociálního a zdravotního pojištění, který zavinil její bývalý manžel. Informantka procházela soudním procesem a sama říká, že to bylo hodně těžké období, nikdo se nezajímal, jak se do problémů dostala, nikdo se ani neohlížel na to, že je cizinka a neumí česky. Popisuje netrpělivost a neochotu úředníků, částečně to přičítá své vizáži, když říká, že si ji často pletou s Romkou, tento názor svědčí také o jistém omlouvání úředníků a pochopení. S odstupem času a s větší znalostí češtiny hodnotí zkušenosti s úředníky kladněji, říká, že může věci lépe vysvětlit. Z toho usuzují, že nejvýraznější bariérou v případě této informantky byl jazyk, dále pak netrpělivost, která může být jednou z příčin nepříjemného chování a nervozity úředníků.

Informant A2 se nesetkal se špatným chováním na úřadech, popisuje svoje zkušenosti spíše tak, že je celkově nepříjemné jít např. na cizineckou policii z toho důvodu, že je její návštěva unavující, všechno trvá dlouho a musí se vystát nekonečné fronty. Osobně se informant nesetkal s žádným problémem, ale ví, že se to stává a také zná jiné krajany, kteří na tomto místě narazili na nějaký problém. Informant A2 měl pro vyřízení správných náležitostí po příjezdu na pomoc svoji bývalou manželku, která mu všechno zařídila. Jako jeden faktor nedorozumění a možného špatného přístupu udává také jazykovou bariéru. Jeho taneční partnerka k tomu ještě dodává, že za to může i celková složitost systému, k tomu se navíc přičítá nervozita z náporu lidí, které musí úředník odbavit. Sami přistěhovalci jsou nervózní s dlouhých front a čekání, navíc tu u přistěhovalců panuje nejistota, zda mají vše správně vyplněné a mají všechny přílohy k dokumentům, které jsou povinni odevzdat. Stejně tak informant A1 neměl s úřady problémy s přístupem k němu. Informant nemluví česky, tudíž má povinnost mít při sobě tlumočníka, právě proto se nikdy nesetkal s nevstřícným chováním. Jeho přítelkyně si také myslí, že chování státních zaměstnanců za přepážkami se neřídí podle toho, s kým mluví, je to spíše plošný problém nepříjemnosti a neochoty státních úředníků, s čímž se může setkat každý člověk, ať je to cizinec nebo český občan.

Tlumočnických služeb využili také informanti L, I a P, kteří měli tlumočnické k dispozici v rámci pracovních pobytů v České republice. Tímto se také odbouraly problémy, které mohly vzniknout. Informanta L a I se po svém druhém příjezdu do ČR také nesetkali s vážnějšími překážkami ve vyřizování formalit. Okolnosti je také donutily, aby se začaly učit česky. Informant L ale popisuje těžké začátky, když musel docházet na cizineckou policii, ale v současné době nemá problém cokoli vyřídit. Informant spíše

zmiňuje problém přístupu podniků a firem, do kterých se hlásí o zaměstnání. Tuto tematiku spíše spojuje v rozhovoru hodně s obecným přístupem lidí. Srovnává zkušenosti s lidmi, které získal během pobytu ve Španělsku a v Berlíně a říká, že se zde setkal s lepším chováním a přístupem k přistěhovalcům. Hodně tento fakt přičítá době a pozoruje, že s ubíhajícím časem se situace zlepšuje.

Na otázku ochoty úředníků a jejich přístupu k němu jsem se ptala také informanta I. Podle něj záleží na jednotlivých lidech:

„To je komplikovaný, ale některý jsou normální, některý ne, to je život, třeba teďka vy ste Česka a sedíte tady, jiný lidi koukaj jinak.“

Nikdy nezažil situaci, kdy by na něj byl úředník nepříjemný, říká, že už si musí dávat pozor. Popisuje také kladnou zkušenost v případě, kdy mu propadlo vízum a měl jen asi 15 dní na obnovení. Měl štěstí a narazil na ochotného úředníka, který mu pomohl se všemi povinnými dokumenty. V tomto ohledu vidí velký progres od dob komunismu, kdy se stát o lidi nezajímal, jak říká, když se mu narodila dcera, musel odejít a nezáleželo na tom, jestli má rodinu.

Mezi nestátní instituce patří také neziskové organizace, kterých může přistěhovalec využít v rámci poradenství a pomoci v nouzi nebo v případě nutného zorientování ve společnosti. Ptala jsem se informantů, zda vědí, že mají možnost těchto služeb využít a jestli již nějaké využili. Všichni informanti jsou s touto možností obeznámeni, dokonce znají jiné Kubánce, kteří využili pomoc neziskové organizace, ale jenom jeden z nich má osobní zkušenosti s jejich službami. Je to informant I, který využil neziskovou organizaci hned několikrát kvůli nejrůznějším záležitostem, konkrétně se jednalo o Centrum integrace cizinců v Praze. Pochvaluje si milý a vstřícný přístup pracovníků.

5.4.4. Dílčí shrnutí

Informanti, od kterých jsem sbírala poznatky, jsou na úrovni interaktivní dimenze aktivní víc, než by se mohlo na první pohled zdát. Jejich přístup k české populaci neshledávám nijak problematický. Dle mého názoru se zde projevuje vysoká míra tolerance a nerozlišování lidí podle původu a fyziognomie, což přičítám prostředí, ze

kterého přišli. U všech informantů jsem se setkala s názorem, že záleží na individualitě osobnosti, se kterou přichází do kontaktu. Někteří lidé jsou jednoduše více otevření a tolerantnější než jiní. Pro informanty bylo ze začátku pobytu těžké se vyrovnat s chladným přístupem Čechů, a proto zažívali nelehké situace, což se odráželo na celkové spokojenosti informanta. Postupem času se však naučili, jak jednat s lidmi, kteří nejsou plně otevření vůči neznámému, proto si také vybírají místa interakce tak, kde naleznou tolerantní a přístupnou společnost. K takovým místům se řadí také pracoviště. Kromě nezaměstnaných informantů, všichni pracují v kolektivu nebo v prostředí, ze kterého se pracovní vztahy převádějí do soukromí. Tato skutečnost je důležitým pro-integračním faktorem, domnívám se, že v případě informantů větším než jejich manželství a vztahy.

Otázka přístupu majority k přistěhovalcům zahrnuje také téma rasismu či agresivního chování ze strany majority. Informanti se těžce vyrovnávají s určitými náznaky, se kterými se čas od času setkají, ale ani navzdory těmto zkušenostem nezobecňují a nepřičítají toto chování celé populaci. Je to stejná situace, jako když se seznamují a tvoří kontakty, někdo je otevřený a přístupný, jiný má problém s jinakostí a svůj postoj dává najevo agresivní formou.

Úřady, instituce a organizace mají fungovat jako prostředek pro integraci, jako pomocná ruka. Informanti neshledávají žádné větší překážky a bariéry v interakci s institucemi. Opět se opakují, ale důraz na individualitu lidí provázal všechny rozhovory na téma interakce s majoritní populací. Informanti mají jak kladné, tak záporné zkušenosti, vše je podle nich ovlivněno osobním přístupem a postojem k jejich práci.

Působení informantů na úrovni interaktivní dimenze bych shrnula²⁶ jako dobré a v každém případě dostačující, což vystihuje také názor informantů. Informanti jsou se svým sociálním kapitálem spokojeni. Informanti také možná využívají výhodu anonymity kosmopolitního města a nepůsobí na společnost tak překvapivým dojmem. Tento fakt, dle mého názoru, jim pomáhá v dobré interakci se svým okolím.

5.5. Identifikační dimenze integrace

Do identifikační dimenze se promítají všechny úspěchy či neúspěchy z jiných dimenzí. Jedná se o pocit sounáležitosti s prostředím a společností, ve které přistěhovalec

²⁶ V tomto případě více než v jiném bych se chtěla vyhnout hodnocení, jelikož jsem za dobu mého výzkumu získala ještě větší sympatie jak k informantům, tak celkově ke Kubáncům. Kdyby záleželo na mém osobním hodnocení, neshledávala bych nedostatečnou integraci informantů na tomto poli.

žije. Tento pocit je posilován nebo naopak zmenšován kladnými nebo zápornými zkušenostmi informantů s institucemi, lidmi, celkovým společenským systémem či možností zaměstnání. Moje otázky v rozhovorech směřovaly hlavně hodnocení životní úrovně a spokojenost informantů, což jsem v této práci spojila tematickými okruhy práce a pobytového statusu. Dalšími otázkami jsem směřovala na pocity ohledně domova. Kde se nachází informantův domov, kde cítí, že je jeho domov, nebo kde se cítí doma. Z odpovědí mi vyplynula jedna společná charakteristika informantů, je to obrovské vlastenectví a patriotismus. Když jsem se nad jejich vyjádřeními zamýšlela jako Češka, ne jako studentka antropologie, taková míra vlastenectví byla pro mě nepředstavitelná a těžko pochopitelná vzhledem k politickému režimu na Kubě. Informanti se vyjadřovali o svých pocitech k vlasti bez politického zatížení. Vyjadřovali velmi emocionální vztah k zemi, lidem a kultuře. Domnívám se, že tento pocit nebyl na intenzitě ještě více po příjezdu do ČR a následném životě tady. Odlišné prostředí, společenský řád a normy chování jsou faktory, které pocit strádání po zemi původu mohou ještě zvýšit, nebo se alespoň pocit vlastenectví zintenzivní. Informanti prošli jistě psychicky náročnou procedurou opuštění domova, museli sebrat nejen odvalu a motivaci pro emigraci, ale také překonat silné emocionální pouto k zemi a rodině. Velmi jim záleží na jejich rodinách a snaží se jim všemožně pomáhat, když nejsou s nimi a nepomáhají fyzicky na Kubě. Také bych neřekla, že pouto k domovu se oslabuje s dobou strávenou v zahraničí, myslím si, že je trvalé povahy i po více jak 20 letech strávených v ČR, navíc se ještě obnovuje návštěvami Kuby, kdykoliv je to možné.

Jednoznačně označuje za svůj domov Kubu informant A2 a působení v České republice vnímá jako praktické z hlediska práce, která je pro něj důležitá kvůli podpoře rodiny, ale také z osobních důvodů. Tanec pro něj znamená velmi hodně, a kdyby se tím nemohl v ČR žít, pravděpodobně by odjel zpátky na Kubu. Tento postoj přičítám také momentální nepřítomnosti přítelkyně v jeho životě, která by jej k ČR vážala více než v současnosti, tudíž by návrat více rozmýšlel. Informant svůj pobyt a domov vnímá mírně odlišně, domov je pro něj Kuba, je to místo, kde se narodil, stále k ní má citový vztah, ale vzhledem k situaci tam žít nechce, nelíbí se mu věci, které se tam dějí, proto volí žít v České republice, i když nemá v současnosti zaměstnání ani přítelkyni.

Nejodlišnější přístup k otázce domova zaujímá informantka Y. Svůj pobyt v České republice hodnotí z několika hledisek. Pociťuje zde více stresu než na Kubě, protože tempo života je celkově rychlejší, zvláště ve velkém městě. V tomto ohledu je pro ni domovem Kuba. Dalším faktorem je zaměstnání a možnost vlastnictví bytu, to je pro ni

velkým pozitivem v životě v ČR, protože si před příjezdem do ČR nikdy nemyslela, že by si mohla někdy koupit byt. Mísí se v jejím postoji klady i zápory. Říká, že se kvůli své zemi natrápila, chápu to jako pociťovaný stesk po opuštění Kuby a rodiny. Informantka ale ví, že v její zemi by neměla tolik možností, jako má zde, proto by také chtěla, aby sem za ní mohl přijet její bratr, který je ve stejném věku, ve kterém přijela ona. Tímto by se možná pocit domova ještě více posílil. I přes všechny rozpory hodnotí svůj život jako hodně počeštěný a při návštěvě Kuby v loňském roce pociťovala na druhou stranu také smutno po domově a životě, který má zde:

„No, právě... No jako, to není špatný být český. Já říkám, jako, nemusíme být všichni stejný no (...) Já si myslím půl a půl už to mám, nevím, přijdu na dovolená, nebo něco, přijdu na letiště, říkám jako, sem doma... Už to cítím od roku 2007.“

„Já teď 5 let nebyla na Kubě, právě těch 5 let měla problémy a minulý rok byla měsíc. (...) Ale stejný, jak byla první týden, dva týdny, byla veselá všechno, ale mi chyběla tady, nevím, město, Praha, moje život tady, jako trošku, já nic neříkala, ale už se cítila, jako chci domů... Tady se mi líbí, moje život, jak pracuju...“

U této informantky můžeme sledovat klasický proces vytváření dvou domovů, kde hrají velkou roli pracovní a osobní úspěchy v životě v české společnosti. Sama mi diskuzi na toto téma přiznala, že nejspíš cítí domov na obou místech. Otázkou je, zda je tento přístup dobrý k tomu, aby se člověk začlenil do společnosti, když není rozhodnutý, kam vlastně patří. Tímto se může pro okolí stát nezařazeným členem, což může v důsledku vést také k izolaci jedince. Na druhou stranu má možnost výběru z různých atributů, kterými obě společnosti oplývají, a tak rozšiřuje svoji kulturní působnost a variabilitu, což může v konečném důsledku pomoci v začlenění do společnosti. Při této úvaze si musím všimnout, že ani v těchto případech, si člověk netvoří pocit přináležitosti jen sám od sebe a potřebuje k tomu okolní prostředí, myšleno lidskou společností a interakci s jejími členy. Právě na základě postojů, které k sobě navzájem lidé zaujímají, se člověk vymezuje a zařazuje do společnosti. Během rozhovoru s informantkou jsem si nevšimla žádných znaků výše popsané situace nezařazení, která by vedla ke složitému začlenění do společnosti.

Informant I pociťuje také domov v ČR, u něj se ale jedná spíše o práci času, který tady dohromady strávil. Žije tu již dohromady 20 let, což hodnotí jako dlouhou dobu vzhledem k době, kterou strávil na Kubě. Informant má 56 let a z toho 20 let strávil

v České republice a tento poměr se bude dále vyrovnávat. Dalším faktorem pro větší pocit sounáležitosti je také možnost neomezené komunikace v češtině a množství českých přátel. Říká, že jeho přátelé si jej už dobírají, že se z něj stal úplný Čech. Ovšem i přes všechny tyto kladné zkušenosti neztratil pocit domova na Kubě. V jeho případě se domov váže hlavně k rodině. Říká, že když jeho matka zemře, už to pro něj nebude domov. Stejnou nebo podobnou délku života v ČR tráví také informant P, jeho situace je také mírně odlišná. Informant zde založil rodinu, má děti a manželku, jeho domov je zde, ale nikdy nepřestane být Kubánec.

Návrat na Kubu byla také jednou z otázek, kterou jsem se zabývala. V tomto případě bych získané informace mohla zobecnit více než v jiných. Všichni informanti se shodují na skutečnosti, že momentálně je pro jejich život lepší Česká republika a neváhají jet na Kubu na dovolenou, když si to mohou dovolit. V otázce definitivního setrvání v ČR se jejich názory mírně odlišují. Nejedná se vyloženě o popírání dlouhodobého či trvalého charakteru pobytu v ČR, ale existuje zde stále myšlenka návratu po zlepšení politické situace. Informanti I a P ale také přiznávají, že si myslí, že v ČR zůstanou až do smrti. Myslím, že stejná názor zastávají ve větší či menší míře všichni informanti. Zde si mohou položit otázku, zda jim myšlenky na návrat nebrání ve větší integraci do společnosti. Záměrně ji však nebudu rozvádět, jelikož bych se dostala do fáze jistého zhodnocování, zda je informant integrovaný nebo ne, což není cílem této práce.

Domnívám se, že svou roli v identifikační dimenzi integrace hraje také věk. Největší pocit sounáležitosti s českou společností pociťuje informantka Y. V době příchodu jí bylo 24 let a byl rok 2003. Dle mého názoru může právě věk za to, že člověk se stává více tvárný. Ve 24 letech je také prakticky lehčí začínat nový život na novém místě než v např. v 34 letech, kdy jsem přišel informant A2. Člověk má v mladém věku svobodomyšlnější mysl a není zatížený rodinnými závazky. Věk a doba strávená v zahraničí jsou tudíž podle mě faktory ovlivňující pocit sounáležitosti s českou společností. Přestože za svůj jednoznačný domov považují Kubu, každý z informantů si vytvořil vztah i k České republice. Je těžké jej definovat, avšak dle mého názoru se jedná také o domov, ovšem je hlavně pociťován z racionálních a praktických důvodů a také z emocionálních důvodů, u každého informanta se pak liší hloubka těchto emocí.

6. Kubánští přistěhovalci a Kuba na internetu

Jak už bylo během této práce několikrát řečeno, integrace je oboustranný proces, který zahrnuje integrační strategie přistěhovalců i majoritní populace. Většinová společnost má mnohem větší vliv na integraci přistěhovalce, než se může zdát na první pohled. Média mají celkově velkou moc, v současné době nejvíce internet. Prostřednictvím článků v internetovém zpravodajství a v internetových denících si veřejnost utváří názory a postoje k přistěhovalcům. Tento obraz, který články vytváří, může být kladný i negativní, v některých případech, jak ukazují níže, se obraz určité skupiny přistěhovalců nemusí vůbec nijak vyjádřit.

V českých podmínkách byl vytvořen projekt (2002-2003), který mapoval, jakým způsobem tištěná média informují o cizincích, v jakém kontextu se o nich píše, jestli se lidé mohou dozvědět o jejich životě v ČR a důvody pro imigraci a usazení. Klvačová a Britich podávají zkrácenou verzi obsahové analýzy tisku v publikaci *Jak se (ne)píše o cizincích*. Argumentem novinářů na to, proč je cizincům v tisku věnována tak malá pozornost, je časová tíseň, dále pak omezení dané rozsahem článků a nedostupnost cizinců. V článcích chybí také obrácená perspektiva, kdy se zdůrazňují jenom problémy s cizinci, ale nezdůrazňuje se to, jaké mají problémy cizinci v ČR (Britich, Klvačová, 2003: 7-8).

V současné době můžeme vidět takový trend v médiích, že se snaží interpretovat sdělení, která budou rezonovat s představami, hodnotami a postoji konzumentů (Britich, Klvačová, 2003: 9). Tímto způsobem se tvoří stereotypy, které jsou dál interpretovány napříč společnostmi. Média fungují dvojím způsobem. Mají tendenci vyhýbat se tématu menšiny, nebo je rovnou odchylovat od většiny v představě o „správném“ životě. Zároveň ale plní jinou funkci. Tou je odsuzování kriminálních činů motivovaných rasově, ale zároveň se také podílejí na diskriminaci a stereotypizaci cizinců (Britich, Klvačová, 2003: 10). Jazykové vyjadřování o přistěhovalcích v médiích je též zajímavé sledovat. Např. informace o etnickém původu jsou sdělovány v souvislostech s kriminálními činy, tak se udržuje představa, že ohrožení přichází od druhých (Britich, Klvačová, 2003: 11-12).

Nedostatečná informovanost je také nebezpečná, může způsobit nejistotu a strach, tím pádem se cizincům mohou připisovat horší vlastnosti, v nejextrémnějších případech může tento přístup vést k agresi (Britich, Klvačová, 2003: 19).

K potřebám mého výzkumu jsem udělala menší dílčí výzkum na internetu. Internet jsem zvolila z toho důvodu, že je v současné době všude dostupný a více čtený

jak tištěné noviny. Zajímalo mě, jak se (ne)píše o Kubáncích a Kubě na českých zpravodajských serverech a co se objeví obyčejnému uživateli internetu ve vyhledávači, když zadá hesla Kubánek a Kuba. Stejná hesla jsem zadala také do vyhledávání zpráv na nejčtenějších zpravodajských serverech v ČR²⁷. Vybrala jsem si servery iDNES.cz, Novinky.cz, Aktuálně.cz, Lidovky.cz a Týden.cz. Stanovila jsem si časový interval jeden rok, od června 2012 do června 2013. Mým cílem není odborná analýza článků, ale ukázat, jestli vůbec nějaké, a když, tak jaké články si může obyčejný čtenář vyhledat a jaký obrázek si o Kubáncích a Kubě může utvořit.

Nejvíce článků nalezených pod výše zmíněnými hesly jsem vyhledala na serveru iDNES.cz, 35 článků a to pod rubrikami zprávy, cestování, sport, kultura, ekonomika, komerční sdělení a Xman.cz. Nejvíce zpráv se nacházelo v rubrice zprávy. Celkově z celého roku se zprávy o Kubě a Kubáncích objevily v 6 měsících. Lidovky.cz uveřejnily 21 článků za poslední rok v rubrikách svět, lidé, sport, média, byznys a cestování. Shodně po 11 článcích a příspěvcích jsem našla na serverech Aktuálně.cz, Novinky.cz a a serveru Týden.cz 16 článků. Články na těchto serverech se objevovali v rubrikách zahraničí, kultura, cestování, ekonomika, salon a komerční články, z toho také dva komentáře v rubrice blog.

V rubrice sport se nevyskytovaly žádné zásadní informace pro čtenáře hledající informace přímo o Kubánci či Kubě, jelikož v těchto článcích byla zmínka o kubánských sportovcích v souvislosti s hlavní zprávou o českých sportovcích. Jistý obrázek si může čtenář udělat při čtení rubrik o cestování. Jsou to články, které lákají na návštěvu Kuby, vyloženě články pro turisty informující o možných místech, které se dají navštívit, v jednom z článků na iDNES.cz se dokonce hovoří o tom, že Kuba je „komunistický skanzen“ a „žije mimo čas a prostor“. Další turistické informace jsou v rubrice komerční sdělení či články, obsahují reklamy na dovolené a turistické informace. Tyto příspěvky neposkytují žádné zásadní informace, řekla bych, že jsou neškodné, ale jistě mírně zkreslující, když popisují Kubu jako komunistický skanzen či jako karibský ráj. Tyto rubriky nejsou tak „nebezpečné“ jako jiné, které podávají serióznější informace, např. články o aktuálním dění. Těžko si z nich utvoří představu nepřátelské země či nějaké jiné stereotypy a předsudky.

²⁷ WOLF, Karel. Zpravodajské servery: nejdůvěryhodnější iDnes, Tn.cz je bulvár. *Lupa.cz: Server o českém internetu* [online]. 2008 [cit. 2013-06-27]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/oblíbenost-internetoveho-zpravodajstvi/>. Anketa o nejčtenější zpravodajský server, obrázek: <http://i.iinfo.cz/urs/preference-122928102748185.PNG>

Když přejdeme do rubriky svět, zprávy nebo zahraničí, můžeme vidět stejné články na všech serverech uveřejňované ve stejnou dobu. Jsou to články o událostech, které musely vyvolat dost velkou pozornost na to, aby o nich informovaly i česká média, (která, jak víme, nemají ve zvyku se příliš zabývat zahraničními událostmi). Nejnovější zprávu podává Aktuálně.cz z května 2013. Je to fotoreportáž o Kubánci, který cestuje do USA, aby se po 10 letech setkal se svým otcem. Není to důležitá zpráva, je ovšem politického charakteru, je to také určitá vlaštovka v českých médiích, která může fungovat jako „tak přece se ta situace na Kubě zlepšuje“, nebo může fungovat jako článek, který udržuje určitou kvalitu serveru v očích čtenářů. Je to dobrá zpráva, jedná se o šťastný konec, idylku, udržuje také čtenáře v nevědomosti ohledně opravdové situace, která na Kubě panuje.

V březnu 2013 se vyskytuje Kuba v člancích v souvislosti se smrtí venezuelského prezidenta Cháveze. O této události informovaly všechny servery. Ve všech člancích se objevovala informace, že nejvíce za jeho smrt truchlí Kuba, která také vyhlásila 3 denní státní smutek. Těžko říct, jakou reakci nebo myšlenky může vyvolat tato informace v myslí českého čtenáře. Spíše bude záležet na informovanosti člověka a jeho oblasti zájmu. Jelikož je v českých médiích režim ve Venezuele a na Kubě nepopisován v superlativech, mohla by tato informace zhoršit obraz Kuby v očích českého nezaujatého čtenáře, pokud se sám aktivně nezajímá o dění v této části světa. Jinou politickou reportáží, která se vyskytovala na všech serverech, byla volební událost na Kubě. Dokonce tento článek byl stejný na několika serverech. Jedná se o klasický článek poukazující na kubánský režim. Objevují se výrazy typu, jedná strana, stoprocentní účast. Mohou také utvořit jistou představu spřízněnosti u lidí, kteří také v Československu museli jít k volbám, protože neměli na výběr. U mladých lidí, kteří tyto akce nepamatují, může tato zpráva vést třeba i k pohoršení. Velkou zprávou, která zaujala místo na českých zpravodajských serverech v dlouhodobějším hledisku, byla možnost Kubánců cestovat bez výjezdní doložky. Informovaly o tom všechny analyzované servery. Zprávy se objevovaly nejprve v říjnu 2012 a posléze v lednu 2013, kdy novela zákona začala platit. Pro neznalce může působit jako opravdové uvolnění režimu, může tuto situaci dokonce srovnávat s blížící se revolucí, ovšem na některých serverech se také objevují v souvislosti s touto zprávou rozhovory s kubánskými disidenty a novináři (Aktuálně.cz), kteří zákon považují za jistou pózu a ekonomickou nutnost a pragmatičnost současného vůdce. Nedávají Kubě příliš slibnou budoucnost. Dokonce i informanti toto nepovažují za velký krok kupředu a jsou spíše skeptičtí.

V únoru 2013 nám média přináší další pozitivní vlaštovku, která může obraz Kuby zlepšit. Jedná se o reportáž a rozhovory s kubánskou blogerkou, která dostala možnost vyjet z Kuby na cestu po Evropě, kde vypráví o situaci na Kubě. O této informaci však neinformovaly všechny servery, nebyla o ní zmínka na serverech Aktuálně.cz a Novinky.cz. Servery informují čas od času také o kubánských disidentech a lidech, jako je tato kubánská blogerka, informovaly také o smrtelné nehodě kubánského disidenta Payá (Lidovky.cz, iDNES.cz).

Ostatní, méně zveřejňované události např. o výskytu cholery, si našli také místo na serverech (iDNES.cz). Dalšími zprávami, které se objevovaly na serverech, ne však na všech, jsou o cestě džunglí na pomezí Kolumbie a Panamy, kterou Kubánci našli, aby se mohli dostat nelegálně do USA (Týden.cz, iDNES.cz). Dále pak se objevily články o tom, že v 60. letech minulého století najímal Fidel Castro bývalé vojáky německé SS (Týden.cz, Novinky.cz). Jiným zprávám nepřikládám tolik důležitost (např. Coca-Cola se neprodává už jen na Kubě). Objevila se i kuriózní zpráva o Kubánci, který kvůli vypršení víza, musel cestovat na luxusní výletní lodi mezi Finskem a Ruskem (Novinky.cz, Aktuálně.cz), nebo také zajímavost typu „Kubánci se prohánějí na osm metrů vysokém obří kole“, jak hlásí titulek na Týden.cz.

Kdybych měla shrnout, jaký dojem vyvolaly tyto články, když jsem je našla, musela bych říct, že se český čtenář nedozví vlastně žádnou zásadní informaci, kromě voleb a zlepšení možnosti cestování. Otázkou je, zda je Kuba pro české čtenáře dost zajímavým či relevantním tématem, nebo pro novináře? Každopádně čtenář, který by se chtěl aktivně dozvědět důvěryhodné a podrobné informace, narazí na poměrně jednoduché a v mnoha případech kopírující se články postrádající originalitu nebo odborný komentář. Také je otázkou, jaký postoj si z těchto článků může utvořit laik? Musím uznat, že to nejsou vyloženě negativní informace, zdají se mi však určitým způsobem zakonzervované, protože evokují Kubu jako „sto let za opicemi“, jak se říká. Možná je to i pravda, co se týká technického hlediska, ale nemůže se to říct např. o politické nebo společenské dynamice.

V další části dílčího průzkumu jsem si otevřela vyhledávače Google a Seznam a zadala hesla Kuba a Kubánci²⁸. Ve vyhledávači Google se jako první webové stránky objevily Wikipedie, Facebook a jiné mainstreamové a obrázkové weby. Posléze se lze

²⁸ Záměrně jsem se zaměřila na vyhledávače a hesla, které vyhledaly informace a weby v českém jazyce, jelikož předpokládám, že běžný český uživatel internetu nevyhledává informace na zahraničních webech v angličtině či jiném jazyce.

dozvědět něco o Kubě a Kubáncích na webech Ministerstva zahraničních věcí ČR. Z prvních deseti vyhledaných webových stránek obsahují 2 relevantní informace o Kubě, jsou to ty na webu ministerstva, kde se jedná o faktické informace o teritoriu a kubánském velvyslanectví v Praze. Dalších deset vyhledaných webů už obsahuje také lepší informace, např. web Člověka v tísni a různé cestovatelské stránky. Na nepoužívanějším českém vyhledávači Seznam jsou na prvních místech postaveny weby o počasí, dovolených na Kubě, taktéž Facebook a Wikipedie a cestovatelský web a jeden blog amatérských cestovatelů. Jistým překvapením byla webová stránka Průvodce po Kubě. Od nezávislých cestovatelů pro vás. Zde jsem našla praktické informace o zemi, o politice, o historii, také různé realie. Nejednalo se o jednoho průvodce poskytující praktické informace. Největším překvapením pro mě byla webová stránka Společnosti česko-kubánského přátelství s příspěvkem, který komentuje zpráva, že do Čech přijela kubánská novinářka, která během turné po světě informuje o realitě na Kubě. Těchto prvních deset výsledků hledání byly pestřejší než na Google, stejně tak dalších dvacet výsledků. Z tohoto pohledu je pro člověka, který se rozhodně něco dozvědět o Kubě, lepší vyhledávat pomocí vyhledávače Seznam²⁹. Shledávám také pozitivním to, že tyto vyhledané stránky se liší a jsou pestré, člověk se dozví jak objektivní faktické informace, tak názory zainteresované skupiny lidí. Tímto má pak větší možnost si utvořit svůj vlastní názor, jelikož sesbírá více informací, nakolik jsou tyto informace důvěryhodné, to už dále posoudit nemůžu.

Celkově lze říci, že téma Kuby a Kubánců ve zpravodajství je výrazně okrajovým tématem. Čtenář se o zemi a jejích obyvatelích moc nedozví. Něco jiného by mohly být webové stránky, které se objevují nejčastěji po vyhledání. Zde má člověk na výběr větší škálu informací a názorů, ze kterých si může utvořit ten svůj. Také bych z mých nálezů nevyvozovala to, že by z těchto informací vznikly nějaké extrémní a nepřátelské postoje. Na jednu stranu je to pozitivní zjištění, na druhou stranu nedostatečná informovanost může vést k apatii české veřejnosti vůči něčemu cizímu.

²⁹ Předpoklad je založen také na tom, že běžný uživatel internetu neprohledává více stránek vyhledaných webů než 2-3.

7. Reflexe výzkumu

V této části práce shrnuji celkový průběh výzkumu, jeho pozitiva, negativa, přínosy, problematické aspekty či kladné zkušenosti. V průběhu terénního výzkumu jsem se setkala s několika překážkami, které se pokusím v následujících řádcích analyzovat. Také se zde věnuji výrazným okruhům otázek, které v rozhovorech vystupovali na povrch a které stojí za zamyšlení.

Souhrnné téma práce se nazývá Kubánská komunita v České republice, avšak v další části názvu jej konkretizuji a uvádím, že se soustředím na kubánské přistěhovalece a jejich integraci. Rozdíl spočívá v pojetí, v jakém se používá slovo komunita a v jakém přistěhovalec. Komunita odkazuje ke společnosti lidí, kteří se pravidelně stýkají, udržují kontakty a v určitých věcech jsou na sobě závislí. Předpokládá to také vypovídající množství respondentů jedné komunity. Dále je nutný předpoklad jakési semknutosti. Míra semknutosti je pro výzkumníka nejprve neznámá, může se projevit ve větší či menší míře. Ovšem pak může nastat situace, kdy se tato skupina projeví více diferencovaně, než se předpokládalo na začátku výzkumu. Pak je těžké vytvářet nějaké obecné závěry o komunitě jako celku, když by bylo spíše vhodné práci směřovat na jednotlivce, dejme tomu jako na nějaké případové studie. Tato úvaha také vysvětluje můj záměr, tedy téma pojmout jako více zahrnující a konkretizovat jej podnázvem. Integrace kubánských přistěhovalců v sobě nese určitou míru individuality, i přes množný tvar slova přistěhovalec. Tímto si také otvírám více možností, jak dané téma zpracovat. Také si myslím, že v případě studia komunity by vyžadoval výzkum více času. Je třeba si utvořit rozsáhlou síť informantů a vytvořit si mezi nimi solidární pouta, to vyžaduje skoro denní kontakt s informanty na všech úrovních společenského života.

Jednou z nezanedbatelných bariér se vyjevil jazyk. Mé znalosti španělštiny jsou na základní komunikační úrovni, avšak pro hloubkový rozhovor, který obsahuje témata, která nejsou běžná v obyčejné konverzaci, se ukázala jako málo dostačující. Na základě této překážky jsem se orientovala na informanty, u kterých by byla možnost vést rozhovor v češtině, nebo v kombinaci se španělštinou, a u kterých by byla možnost vést rozhovor ještě se třetí osobou jako tlumočnickem. V případě rozhovoru s tlumočnickem jsem také využila jeho zkušeností s Kubánci a získala informace poskytující jiný pohled na problematiku. Tlumočnick mi poskytl jistotu toho, že plně porozumím informacím, které získávám, a nedojde k nechtěnému nedorozumění, které následně může další výzkum a závěry poznamenat. Zároveň bych mohla polemizovat nad tím, zdali se informace získané

prostřednictvím třetí osoby příliš nezkreslí. Je tu možnost, že tlumočnick si výpověď přeloží správně, ale mně jako výzkumníkovi výpověď poupraví a přidá k ní například svoji zkušenost nebo svůj pohled. Tato situace mohla nastat v případě rozhovoru s párem, kde muž je Kubánc a jeho přítelkyně Češka. Ona, jako jeho přítelkyně, o svém partnerovi informace, které jsem se snažila zjistit, zná, tudíž se nemusela tolik řídit jeho výpovědí. V případě tohoto rozhovoru s informantem A1 se navíc vyskytla situace, kdy jsem jazyku rozuměla nejméně ze všech rozhovorů vedených ve španělštině, jelikož informant špatně artikuloval a pro můj necvičený poslech byly některé pasáže výpovědi nesrozumitelné. Tuto situaci nelze však nijak ovlivnit a zbývá tu důvěra v čestnost informanta/tlumočnicka.

Další bariérou, která se vyjevila později, až během výzkumu, bylo získávání kontaktů a ochota se mnou mluvit. To také souvisí s tím, že tento druh výzkumu potřebuje více času a větší soustředění na něj, vlastně vyžaduje určitou angažovanost, tedy zapojit se do života informantů. Tak se snáze tvoří sítě informátorů a tvoří určitá solidarita mezi mnou a informanty. Takto se také z výzkumníka stává často přítel. První kontakty jsem získala prostřednictvím člověka, který se mezi Kubánci často pohyboval a dál zná lidi, kteří jsou s Kubánci v přímém kontaktu nebo s jedním z nich žijí nebo žili. Po seznámení s těmito informanty jsem získala kontakty na další. Sami Kubánci také mohou lépe poradit a zprostředkovat jejich krajany, kteří jsou ochotní promluvit o svém životě v České republice. Nejtěžší se vyjevilo získat informanty bez nějakého prostředníka. V takovýchto případech mé e-maily zůstali bez odezvy a výzkum uvízl na mrtvém bodě po několik měsíců, což se projevilo v celkovém počtu informantů a v datech posledních rozhovorů, které jsem prováděla až na závěr výzkumu, kdy jsem již sepisovala teoretickou část práce a těsně před započatím části praktické. U informanta A1 jsem také zaregistrovala nejistotu při otázce či žádosti o další kontakt na jiné krajany, nabyla jsem pocitu, že nechce předávat jen tak kontakt na své známé cizímu člověku. Domnívám se tedy, že u tohoto informanta bylo nutné získat pocit důvěry ve mě, než jen důvěry přes prostředníka. Jinak se v odpovědích na otázky týkající se života a zkušeností v České republice tato nejistota neprojevovala.

Uvědomovala jsem si, že otázka důvěry hraje velkou roli při získávání informací, zvláště když ty informace jsou i osobnějšího charakteru (např. otázky o rodině, špatných zkušenostech a kubánské politice). Z tohoto důvodu jsem se rozhovory snažila vést v přátelském duchu, a aby informanti neměli pocit, že je vyslýchám. To je také důvod pro užití polo-strukturovaných rozhovorů, u nichž jsem si stanovila tematické okruhy

rozhovoru a základní otázky, reálný rozhovor se pak odvíjel od přirozeného dialogu, který jsem mírně směřovala k dalšímu tématu, ke kterému jsem se potřebovala dostat. Touto přátelskostí jsem se také snažila kompenzovat faktor kamarádství, který při rozhovorech chyběl, jelikož jsem se nikdy s informanty neznala již z dřívějšíka a rozhovor mi poskytovali při prvním setkání, kromě případu s informantem A2, se kterým jsem se seznámila na jeho lekci salsy. Bariéra důvěry se také zmenšila v případě, kdy jsem se s informantem L seznámila v klubu. Domnívám se, že tento fakt přispěl k pozitivnějšímu pohledu na mě. Informant L mohl vidět, že se aktivně zajímám o místa, kam se chodí bavit jeho krajané a že sympatizuji s jejich stylem zábavy, nebo mě to alespoň zajímá. Dále se ochota mluvit o svém životě v České republice projevila u informantky Y, která již měla zkušenosti s tímto typem rozhovoru, tudíž věděla, co ji čeká, možná také co bych chtěla vědět a rozhovor probíhal hladce. Nikdy jsem se ale nesetkala se situací, kdy by mi informant na místě řekl, že se mnou nemá zájem mluvit, což beru jako pozitivní v tom smyslu, že u informantů nepanuje vyložená nedůvěra v Čechy jako osobnosti. Informantka Y mi prokázala největší míru důvěry a přátelskosti, když mi bez sebemenšího náznaku neochoty doporučila další krajany, se kterými jsem se mohla potkat. Posléze při telefonické komunikaci s dalšími případnými informanty jsem se setkala s ochotou se mnou setkat a popovídat si, i přes jisté finanční potíže informanta I. Tímto se také prolomil dlouhý čas, po který jsem neměla štěstí při hledání dalších informantů.

Často se objevil požadavek anonymity informantů, který respektuji a zásadu anonymity používám i u informantů, kteří by byli jinak ochotní uvést své jméno. Musela jsem informanty ujišťovat, že se práce nedostane do nepovolaných rukou, nebo že jejich výpovědi nevyužiji jako informace například pro nějaký úřad. Přitom všichni informanti měli legální pobyt a nebyli neregulérně zaměstnaní. Mohu jen spekulovat, co je vedlo k takové míře nejistoty. Myslím také, že příslibení anonymity je vedlo k většímu uklidnění a otevřenosti vůči mně.

Několikrát jsem se také setkala s názorem od českých prostředníků, že jsou Kubánci málo spolehliví, hlavně ve smyslu nedochvilnosti a že domluva s nimi je někdy komplikovaná. Celkově že čas pojmají jinak, než jsme zvyklí my. Tato, řekněme, charakteristika se v mé zkušenosti nijak zásadně neprojevila. Pouze v případě, kdy jsme se šla podívat na lekci salsy, kterou vedl Kubánek spolu s českou kamarádkou, jsem mohla být svědkem pozdního příchodu informanta. Jeho kamarádka mezitím vtipně poznamenávala, že to je normální, že to tak neberou a že pro ně čas moc neznamená.

Setkala jsem se také s další zajímavou charakteristikou, když jsem se seznámila s informantem L, stalo se to v době, kdy jsem dělala zúčastněné pozorování v kubánském klubu. Informant L zde pracuje jako šatnář a vyhazovač. Než jsem šla za ním, kamarádka mi s pousmáním řekla: „Možná tě bude chtít sbalit“. S tímto předpokladem vůči mužům Kubáncům jsem se nesečkala v tomto případě poprvé. Ještě než jsem začala dělat tento výzkum, slyšela jsem od lidí tyto narážky typu „oni jsou hodně na ženské“ nejednou. Ovšem v mé zkušenosti se toto chování neprojevalo.

Během výzkumu jsem také zaznamenala při rozhovorech určité vyhýbání tématu politika. Nejdříve jsem myslela, že se jedná o strach z toho, že by informanta mohl někdo slyšet, tedy že se jedná o zvyk z domova, kde je na každém kroku hlídá policie, v mnoha případech i tajná a nikdo si nemůže být jistý, zda jeho soused není tajný policista, jak mi popsala informantka Y. Právě tato informantka mi o tomto řekla nejvíce. Na otázku, proč si myslí, že její krajané nechtějí mluvit o politice, mi odpověděla, že důvod není tolik strach, ale spíše to, že Kubánek je člověk, kterému na politice tolik nezáleží, „nebaví“ jej, „nudí“ ho, když o ní má mluvit. Chce být šťastný a spokojený a mít dobrý rodinný život. V případě této informantky téma politiky padlo, ji samotnou politika na Kubě rozčiluje, nesouhlasí s ní. Z toho důvodu se také rozhodla emigrovat, když měla příležitost. Samozřejmě bych úplně nezavrhovala jako jeden z důvodů přetrvávající nejistotu a strach při povídání o politice.

Důležitým tématem při hovorech bylo zaměstnání. Celé povídání provázela linie práce, i když se otázka k ní přímo nevztahovala. Z toho důvodu usuzuji, že mít zaměstnání, je alfou a omegou úspěšného života v hostitelské společnosti. Zvláště u rozhovorů s informantem L a I bylo zaměstnání ústředním tématem, jelikož tito dva informanti nemají zaměstnání a jsou odkázáni na příležitostné práce, které jim dohodí kamarádi a známí. Domnívám se tedy, aby informant měl pocit, že je nějak úspěšný a má dobrý životní standard, je pro něj důležité najít vhodné zaměstnání. Od toho se následně odvíjí spokojenost se sociálními sítěmi v okolí informanta a pocit „většího domova“, i když Česká republika nikdy plně nenahradí domov a rodinu, které opustil. Navíc zaměstnání pomáhá vyrovnávat se s jinými nesnázemi, které život v cizí zemi přináší, jako např. kulturní rozdíly, které jsou spatřovány hlavně v rozdílnosti povah.

Dalším zajímavým okruhem, který lze sledovat, bylo téma postoje české veřejnosti a možné rasistické či xenofobní náznaky. Bylo také těžké otázku položit tak, aby se v ní neobjevilo slovo rasismus, nechtěla jsem, abych jim tímto podstrkovala nějaký názor. Ale na druhou stranu, když jsem otázku formulovala bez tohoto slova, nedočkala

jsem se odpovědi, která by pochopila moji otázku. Výpovědi informantů mi potvrdily, že se v podstatě nejednalo o faktické rasistické chování, definovala bych jej spíše jako strach z cizího, ale který na sebe nebere extremistickou podobu. Jde hlavně o nejistotu lidí, kteří se tak často neseťkávají s odlišností, i přes globalizační a kosmopolitní tendence společnosti. Je však mírně znepokojující, když se dá vysledovat jisté tíhnutí mužů k takovému chování, které se projevuje ve skupinách, jak mi v rozhovoru dokládal informant A2. Toto chování se vyznačuje slovními útoky, ve velkém množství případů ve zjevné opilosti. Toto téma neuchopuji v mém výzkumu jako stěžejní, ale donutilo mě se o něm zamyslet, protože zvláště informant A2 pojímal otázku (ne)přístupnosti Čechů a nevhodného chování za ovlivňující jeho život na území České republiky. Takové chování považuje za vysoce nepříjemné a ponižující, je proto rád, že v jeho okolí existuje okruh lidí, se kterými mu takovéto excesy nehrozí, cítí se mezi nimi dobře a jistě. Celkově otázku rozlišování lidí vnímají Kubánci zcela jinak, než se vnímá v našich českých poměrech. Pro Kubánce není podstatné, jak člověk vypadá a odkud je, záleží jim na lidech jako takových, jestli jsou dobří nebo špatní. Starají se spíše o člověka jako o bytost, která je na stejné úrovni jako oni sami, důležitou vlastností je pro ně čestnost. Jinými slovy člověk se nemá hodnotit podle toho, jak vypadá, ale jak se prokazuje svými činy.

8. Závěr

Předmětem diplomové práce a samozřejmě také terénního výzkumu byli kubánští přistěhovalci v České republice a jejich integrace v české společnosti. Na začátku tohoto závěrečného shrnutí bych chtěla zdůraznit, že ač to může tak vypadat, nesnažím se hodnotit českou společnost, Kubánce a ani se nesnažím určovat míru integrace, nebo dokonce říkat, ano, tento přistěhovalec je integrovaný a naopak tento integrovaný není. Chtěla bych podat co nejvěrnější popis situace informantů. Samozřejmě bych mohla porovnat výpovědi informantů s Konceptí integrace cizinců a říct, kde dosáhli úspěšné integrace a kde ne, ale toto také není mým cílem v závěrečných slovech. Zastávám názor, že si může každý člověk individuálně posoudit integraci kubánských přistěhovalců podle toho, jaké stanovisko zastává v problematice imigrace, integrace a života cizinců v české společnosti. V neposlední řadě se níže snažím odpovědět na výzkumné otázky a porovnat mé hypotézy se skutečnými zjištěními. Nakonec zhodnocuji vlastní úspěchy či neúspěchy, kterých jsem dosáhla během terénního výzkumu. V závěrečném odstavci se také pozastavuji nad dalším možným výzkumem v této oblasti.

Jak probíhá proces integrace do české společnosti a v jakých oblastech života je nejúspěšnější? Z mého výzkumu mohu říci, že proces integrace u informantů probíhá v závislosti na jejich spokojenosti s životním standardem, orientací ve společnosti a na jejich vztahu k české společnosti. Všichni informanti shodně popisovali své začátky pobytu v České republice jako velmi těžké, museli se zorientovat ve společnosti, zajistit si legální pobývání na území ČR a jako hlavní určovali nalezení zaměstnání. Tuto skutečnost chápu jako stěžejní životní strategii. Pokud informant neměl zaměstnání, jeho psychický stav se zhoršil a spokojenost s životním standardem nehodnotil pozitivně. U informantů se neprojevila strategie distance, kterou by uplatňovali v české společnosti. Naopak bych jejich fungování ve společnosti označila jako inkluzivní. Informanti nevyhledávají pouze přítomnost svých krajanů nebo jiných cizinců a nebrání se kontaktu s majoritní populací. Jejich otevřená a přátelská povaha jim umožňuje opomíjet rozdíly mezi lidmi a tvořit si jiné kategorie, do kterých zařazuje své okolí. Ve výsledku se samozřejmě okruh českých známých liší ve svém počtu u jednotlivých informantů, ale důležité je, že žádný z nich nemá problém přicházet do interakce s majoritou. Trápí se spíše přístupem majority k přistěhovalcům, tento fakt shledávají velice problematickým a ovlivňuje jejich myšlenky ohledně spokojenosti a případného setrvání v ČR. V tomto případě bych mohla tvrdit, že překážkou k plnohodnotné integraci je právě přístup

majority, která svým chováním nenápadně potlačuje motivaci samotných informantů. Ovšem nesetkala jsem se s žádnou extrémní reakcí v podobě rezignace informantů. Chci zdůraznit to, jak jsou všechny faktory propojeny a sami informanti se v rozhovorech vyjadřovali tak, že nerozlišovali mezi integrací na trhu práce, interakcí se společností a znalostí českého jazyka.

Druhou část otázky je sporné zodpovědět, protože jsem si předeslala, že se vyhnu hodnocení. V první řadě jsem pojímala každého informanta jako jednotlivce, také proto, že jsem nechtěla pronášet nějaké obecné závěry na vzorku 6 respondentů. Z rozhovorů mohu přijít k závěru, že každý informant má ve svém životě v české společnosti oblast, na které více participuje než na jiné. Informant A2, A1,P a informantka Y jsou mimo jiné také podle obecně politických měřítek integrováni do české společnosti. Všichni mají zaměstnání, ve kterém se stýkají jak s českou populací, tak s jinými cizinci. Naproti tomu jsou informanti L a I méně integrováni, jelikož jsou nezaměstnaní. Z toho informant L pomáhá svému kamarádovi v klubu, kde se setkává také jak s majoritou, tak s krajany. Dále informant I vypověděl, že má více českých známých než kubánských. Zde můžeme vidět opět individualitu každého člověka. Z tohoto důvodu je tato výzkumná otázka těžká k zodpovězení a podle rozboru rozhovorů s informanty, kterému jsem se věnovala v praktické části, si každý může utvořit obrázek o kubánském přistěhovalectví a jejich integraci v české společnosti.

Druhá výzkumná otázka je zaměřena spíše na politické vnímání integrace. Jednoduše řečeno, čím vyšší má informant pobytový status a zajištěné zaměstnání, tím je více integrován do společnosti. Z pohledu pobytových statusů lze říci, že všichni informanti jsou integrováni do české společnosti, jelikož jim jejich pobytový status zajišťuje skoro stejná práva jako občanství. Zaměstnání už však všichni nemají, ale jak lze vidět výše, tuto oblast může nahradit jiná, např. interaktivní nebo identifikační dimenze integrace. Abych odpověděla na tuto výzkumnou otázku, musím nepatrně porušit předsevzetí, které jsem uvedla výše, tak na tuto otázku musím odpovědět záporně. Pobytový status ani zaměstnání a jiné společenské instituce nezajišťují integraci do české společnosti, protože se tu vynořuje opět další proměnná a to je postoj majority k přistěhovalcům. Tímto jsem také potvrdila hypotézu, kterou jsem popsala v kapitole Koncepční hypotézy. Informanti se setkávají s přístupem, kterému nezáleží na tom, jaký má informant pobytový status nebo jestli je zcela integrován na trhu práce.

Kubánské přistěhovalectví neprobíhá v tak hojném měřítku jako např. ukrajinské, to má za následek malou pozornost věnovanou této skupině obyvatelstva. Sami také

upoutávají méně pozornosti a tím, že jejich počet není v ČR tak rozsáhlý, nestačí vykazovat tolik obecných charakteristik, které by bylo možno připsat této skupině lidí. Také ani můj vzorek informantů to nedokazuje. Jednu bych si ovšem dovolila zmínit, a to je emigrace z politických a ekonomických důvodů. Dále pak můžu potvrdit jejich pověstnou otevřenost a přátelskost, se kterou jsem se setkávala při svých rozhovorech.

Co se týká mých hypotéz, některé lze potvrdit i vyvrátit. Myslela jsem, že Kubánci v České republice vyhledávají společnost hlavně svých krajanů. Nyní mohu říci, že tato hypotéza se mi nepotvrdila v takovém měřítku, jak jsem předpokládala. Jejich sociální síť tvoří jak český okruh známých, tak krajané. V oblasti češtiny se mi hypotéza potvrdila vlastně půl na půl, polovina informantů komunikuje v češtině běžně, druhá polovina ne. Pocit sounáležitosti s českou společností není opravdu vysoký, ten jsem zaznamenal pouze u informantky Y. Informanti pojmají pobyt v ČR jako praktický a racionální, necítí takovou emocionální spřízněnost jako s Kubou.

Moje výzkumné snažení bych zhodnotila tak, že jsem podala jasný a podrobný přehled integračního procesu na příkladu vybraných informantů. Za úspěch považuji posbírání důležitých informací, které jsem zde mohla použít a jejich pomocí ilustrovat přistěhovalectví informantů a jejich integraci. Jako neúspěch bych označila počet informantů, k tomuto se vyjadřuji podrobněji již v předchozí kapitole. Také si myslím, že jsem byla schopná s informanty dobře komunikovat tak, aby mi byli ochotní svěřit občas i soukromé informace.

Výzkum bych v budoucnu dále rozšířila na celou komunitu a věnovala se spíše tematickému okruhu o kubánské identitě a jejich vztahu k politice v jejich zemi. V průběhu rozhovorů jsem zaznamenala jednu podstatnou věc, a to je na české poměry velké vlastenectví, i přes politický režim, který je nutí odcházet z jejich domovské země. Vysledovala jsem velmi emocionální vztah k jejich zemi, který není závislý na politickém uspořádání. Bylo by zajímavé analyzovat jejich vnímání domova a politiky, jak politika (ne)ovlivňuje pocit sounáležitosti se svou zemí. Také by bylo zajímavé, kdyby se bral v úvahu i věk informantů, jelikož ten se také projevil v názorech a postojích mých informantů k jejich zemi a politice.

Bibliografie

Použitá literatura

1. BARŠOVÁ, Andrea, BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005.
2. BAUBÖCK, R. (1994): *The Integration of immigrants*. Council of Europe, dokument CDMG (94) 25E, 1994. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/documentation/Series_Community_Relations/Measurement_indicators_integration_en.pdf
3. BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam (eds.). *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: ERMAT, 2006.
4. BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam (eds.). *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha, ERMAT, 2008.
5. BOSSWICK, W., HECKMANN, F. *Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006., <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf>
6. ČLOVĚK V TÍSNI – SPOLEČNOST PŘI ČT, o. p. s., Open Society Fund Praha. *Kdo chce žít v Česku: Komunity cizinců, integrace, vzdělávání, státní občanství...* 2004. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/PINF_kdo_chce_zit.pdf
7. DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku: Kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme?* Praha: SLON, 2010.
8. DRBOHLAV, Dušan. *Mezinárodní migrace obyvatelstva - pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů)*. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Pohyb_a_pobyt.pdf
9. HAGEMANN, Albrecht. *Fidel Castro*. Brno: Větrné mlýny, 2009.
10. CHALOUPKOVÁ, Jana a Petra ŠALAMOUNOVÁ. Postoje k imigrantům a dopadům migrace v evropských zemích. *Sociologický časopis/Czech Sociological*

- Review* [online]. 2006, roč. 42, č. 1. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/e84e7b3446816ca08509c5c7e1c2f23261d838d0_581_106chaloupkova21.pdf
11. KLVAČOVÁ, Petra. BRITICH, Tomáš: *Jak se (ne)píše o cizincích*. Praha, Multikulturní centrum, 2003.
 12. *Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj*. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/KIC_aktualizovana.pdf
 13. LEONTIYEVA, Yana, VÁVRA, Martin (eds.). *Postoje k imigrantům*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009.
 14. MARADA, Radim. *Etnická různost a občanská jednota*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006.
 15. OPATRNÝ, Josef. *Kuba*. Praha: Libri, 2002.
 16. RÁKOCZYOVÁ, Robert, TRBOLA, Miroslava (eds.). *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I.: Integrační politika*. Brno: Barrister & Principal, 2011a.
 17. RÁKOCZYOVÁ, Robert, TRBOLA, Miroslava (eds.). *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR II.: Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2011b.
 18. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.
 19. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I* [online]. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Lokalni_strategie_integrace_cizincu_v_CR.pdf
 20. SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán, 2005.
 21. SCHEU, Hans Christian (ed.). *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium, 2011.
 22. SOUKUP, Václav. *Antropologie: Teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.
 23. SZALÓ, Csaba: *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK, 2006.
 24. ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v ČR. My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001.

25. ŠTICA, Petr. *Migrace a státní suverenita: Oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010.
26. TOLLAROVÁ, B. *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?*. Biograf 36, 2006. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>
27. UHEREK, Zdeněk. Cizinecké komunity a městský prostor v České republice. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* [online]. 2003, roč. 39, č. 2. Dostupné z: http://www.sreview.soc.cas.cz/uploads/8a1df88664a0ffd8a59d2c57ea16d56b855edf3e_190_25uher17.pdf

Elektronické zdroje

www.mpsv.cz

www.socioweb.cz

www.sreview.soc.cas.cz

www.cizinci.cz

Textové přílohy

- Příloha I: Charakteristika pobytových stupňů
Příloha II: Přehled informantů
Příloha III: Vybrané pasáže z rozhovorů s informanty

I. Charakteristika pobytových stupňů (bez důrazu na občany EU)

TYP POBYTU	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA A NÁLEŽITOSTI ³⁰	PRÁVA A POVINNOSTI, PERSPEKTIVA ³¹
BEZVÍZOVÝ POBYT	Účel: turistika/ cestování Pobyt do 3 měsíců během půl roku. Občané třetích zemí bez vízové povinnosti. Podléhající vízové povinnosti – pobyt bez víza do 3 měsíců s platným cestovním pasem a dokladem o povolení přechodného nebo trvalého pobytu vydaného jiným státem EU, Islandem, Norskem, Lichtenštejnskem nebo Švýcarskem.	
KRÁTKODOBÁ VÍZA (Vízum typu C)	Pobyt do 90 dnů, vstupy se sčítají a nesmí přesáhnout 3 měsíce během půl roku, umožňuje pobyt v Schengenském prostoru. Vydává se i za účelem průjezdu na dobu k němu potřebnou (místo typu B).	Neperspektivní, práva omezena na práva odpovídající limitované délce pobytu a typickým účelům tohoto pobytu, nelze podnikat na živnostenské oprávnění, nedosažení na dávky sociální podpory, není přístup k předškolnímu, základnímu uměleckému, jazykovému vzdělávání a ke školským službám podle zákona. K zaměstnání nutné povolení.
LETIŠTNÍ/ PRŮJEZDNÍ VÍZA (Vízum typu A)	Pro průjezd přes tranzitní mezinárodní prostor letišť	
DLOUHODOBÉ VÍZUM (Typ D, nad 90 dnů)	Žádost se podává na zastupitelském úřadě v zahraničí. Potřeba doložit náležité doklady:	

³⁰ Ministerstvo vnitra České republiky [online]. © 2010 [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi.aspx>

³¹ TRBOLA, Robert, RÁKOCZYOVÁ, Miroslava (eds.). *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I.: Integrační politika*. Brno: Barrister & Principal, 2011a, s. 105-109, 135.

	cestovní doklad, 2 fotografie, doklad o zajištění ubytování po dobu pobytu, o zajištění prostředků k pobytu, doklad obdobný z evidence Rejstříku trestů, lékařská zpráva. Po vyřízení žádosti: doklad o cestovním zdravotním pojištění, doklad potvrzující účel pobytu. Další doklady podle účelu pobytu	
DIPLOMATICKÁ NEBO ZVLÁŠTNÍ VÍZA.	Zahrnuje povolení k dlouhodobému pobytu, výjezdní příkaz dle § 50 zákona o pobytu cizinců, povolení k přechodnému pobytu	
DLOUHODOBÝ POBYT	Žádost o povolení se podává na pracoviště MV ČR, bez předchozího pobytu nad 90 dnů na území ČR se žádost podává na zastupitelském úřadě. Nutné předat náležitosti podle účelu pobytu (podobně jako u dlouhodobého víza).	Povolení k dlouhodobému pobytu dává právo změny účelu pobytu. Zaměstnání pouze s individuálním povolením vydaným úřadem práce. Není právo zařadit se do evidence uchazečů o zaměstnání a pobírat podporu v nezaměstnanosti, podnikat po dobu, na kterou je schopno předložit povolení k pobytu, nárok na státní sociální podporu po 1 roce hlášeného pobytu, nárok na dávku mimořádně okamžité pomoci dle zákona o pomoci v hmotné nouzi, účast ve veřejném zdravotním pojištění v případě zaměstnání v ČR. Povinnosti: hlásit místo pobytu v ČR do 3 dnů a změnu místa pobytu do 30 dnů, hlásit změnu příjmení, osobního stavu, údajů v cestovním dokladu a v jiných pobytových průkazech vydaných ČR do 3 dnů, hlásit ztrátu cestovního dokladu, podrobit se a spolupracovat při zákrocích policie.
TRVALÝ POBYT	Žádost o povolení k trvalému pobytu se podává osobně podle místa hlášeného pobytu po 5 letech nepřetržitěho pobytu na území. Do lhůty se započítá část studia nebo doba řízení o udělení mezinárodní ochrany. O trvalý pobyt může žádat občan třetí země již po 2 letech, jestliže příbuzný občana EU s trvalým bydlištěm na území ČR. Vydává se průkaz o povolení k pobytu. MV ČR ohlašuje schválení pobytu Ústřední pojišťovně VZP ČR – cizinec zařazen do registru pojištěnců všeobecného zdravotního pojištění.	Povolení umožňuje pobývat na území ČR prakticky bez omezení, dokud není povolení zrušeno nebo zanikne. Udává se nejčastěji na 10 let. Lze zrušit ze závažných důvodů nebo z důvodu nevyužívání. Jedinou cestou k získání českého občanství udělením. Rovný přístup ke všem právům související s provozováním výdělečné činnosti a sociálním právům jako čeští občané. Nárok na státní sociální podporu, pomoc v hmotné nouzi, sociální služby, veřejné zdravotní pojištění, právo na vzdělání a přístup ke školským službám, nabývání nemovitostí,

	Dokládá se zkouška z českého jazyka k náležitostem uvedeným výše.	státní podpora stavebního spojení. Ohlašovací povinnost.
ZELENÁ KARTA	Uspadňuje přístup na trh práce pracovníkům z vybraných zemí s kvalifikací, po které je poptávka. Platnost 2-3 roky. Zacíleno na občany třetích zemí stanovených seznamem. Zahrnuje povolení k pobytu za účelem zaměstnání ve zvláštních případech. Typ A: kvalifikovaní pracovníci s vysokoškolským vzděláním a klíčový personál. Typ B: pracovníci pro pracovní pozice s minimálním požadavkem vyučen. Typ C: ostatní, nelze prodloužit. Nepovolena změna zaměstnavatele po dobu 1 roku. Po 1 roce žádost o povolení k dlouhodobému pobytu.	
MODRÁ KARTA	Dlouhodobý pobyt za účelem zaměstnání s vysokou kvalifikací (vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání studované alespoň 3 roky)	
MEZINÁRODNÍ OCHRANA – AZYL A DOPLŇKOVÁ OCHRANA	Pravidla pro přiznání národního statusu azylanta si každý stát určuje sám. Důvody pro udělení azylu specifikovány v zákoně o azylu. Doplňková ochrana je nižší formou mezinárodní ochrany, která se uděluje cizincům, kteří nesplňují důvody pro udělení azylu. Bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že v jejich případě jsou důvodné obavy, že pokud by byli tito cizinci vráceni do státu, jejichž jsou státními občany, by jim hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy.	Ohledně trhu práce, azylanté a držitelé doplňkové ochrany jsou postavení naroveň českým státním občanům. Nemusí mít pracovní povolení. Výjimky jsou volební právo, zastávání některých veřejných funkcí a možnost sloužit v ozbrojených složkách a Armádě ČR. Vydáván průkaz povolení k pobytu, platnost průkazu je 10 let pro zletilé. Možnost zařazení do Státního integračního programu, poskytován zdarma kurz českého jazyka, dočasné ubytování v integračním azylovém středisku, bydlení v integračním bytě. Možnost zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání. V oblasti zdravotní péče stejná práva jako český občan a nárok na sociální zabezpečení. ³² Doplňková ochrana nedisponuje výhodami jako azyl – integrační bydlení, jazykové kurzy atd.

³² Informace pro osoby, kterým byla udělena mezinárodní ochrana formou azylu. Dostupné z: <https://www.google.com/url?q=http://www.mvcr.cz/soubor/informace-pro-azylanty-doc.aspx&sa=U&ei=R2XAUZa4J8HRhAfHhIH4BA&ved=0CAcQFjAA&client=internal-uds-cse&usg=AFQjCNFLTPQueFoYLMO8wlawuKj3OShYFw>

II. Přehled informantů

- informant A1 – muž, věk 52, doplňková ochrana, zaměstnaný – muzikant
- informant A2 – muž, věk 43, trvalý pobyt, zaměstnaný – lektor salsy
- informant L – muž, věk 48, trvalý pobyt, nezaměstnaný
- informantka Y – žena, věk 34, trvalý pobyt, zaměstnaná – recepční
- informant I – muž, věk 56, trvalý pobyt, nezaměstnaný, invalidní důchodce
- informant P – muž, věk cca 55, trvalý pobyt, podnikatel – vlastní jazykovou školu

III. Vybrané pasáže z rozhovorů s informanty

Informant A1:

AB: Jaké jsou tvé dojmy z lidí v Česku?

A1: Normálně jako všude, někdo je otevřený, někdo zavřený, někdo se mračí, takže někdo se na mě dívá špatně, nebavím se s ním.

AB: Jaké vztahy máš potom s lidmi, kteří se přijdou podívat na koncert? Je to něco jiného?

A1: Jsme otevření právě k těmto otevřeným lidem, takže když přijdou ti dobří lidi a sblíží se s námi, tak už jsme potom v kontaktu, zvou nás někde, třeba mají nějakou párty a lidi chtějí, ať tam zahrajeme, už jsme v bližším kontaktu.

Informant A2:

AB: Proč ses rozhodl pro emigraci? Proč zrovna Česká republika?

A2: Byla to náhoda. Nevěděl jsem ani, kde je Česká republika na mapě. Nebylo to, že bych potřeboval, že bych si řekl, že chci jet do České republiky. Byla to náhoda. Sofia, moje exmanželka, Češka, studovala v Americe a získala stipendium studovat na Kubě. Tam jsme se seznámili. Hned druhý den, co byla na Kubě, tak jsem ji potkal a seznámili jsme se. Byli jsme dobří kamarádi nejdřív, hodně jsem jí pomáhal, jak to tam funguje. Studovala kubánskou kulturu na univerzitě. S kamarádkami tam měla pronajatý byt. Pak jsme spolu začali chodit, zamilovali jsme se a pak odjela do Čech. A nakonec mi volala,

že se jí stýská a abych přijel za ní. Ptal jsem se maminky. Maminka řekla: ‚Nevím, nevím, je tam zima‘. A pak řekla: ‚Chovej se slušně a opatruj se a jed‘.

AB: Jak ses dostal k tomu, že učíš salsu?

A2: Moje rodina je muzikální. Já už od malička, dědeček je slavný muzikant, po školách chodili psychologové/profesoři a zjišťovali, na co my děti jsme a dělali nám testy, třeba vytleskávání rytmu. A byli tam i z umělecké školy a řekli, že bych měl studovat umění. Maminka řekla, že se půjdu učit. Nebyly na to peníze. Ještě než jsem odjel, jeli jsme se Sofíí do Brazílie a než jsme odjeli do Brazílie, šli jsme do jednoho klubu salsy v Praze. A byl tam jeden Kubánek a řekl, že moc pěkně tancuji. Říkám, já teď jedu do Brazílie a až se vrátím z Brazílie, tak máš můj telefon a až přijedu, tak se mi ozvi. Protože se mu líbilo, jak tancuji, chtěl mě zaměstnat.

AB: Jak si představuješ tvoji práci v budoucnu? Chtěl by ses vrátit k tomu, co jsi vystudoval?

A2: Od té doby, co jsem studoval, se hodně věcí změnilo, je to hodně let. Všechno se změnilo, tak je to těžké. Samozřejmě, když se objeví něco dalšího, tak uvidím, ale tanec je můj život, když bych netancoval, tak bych umřel. Uvědomuju si, že to nejde celý život, ale chtěl bych. V mé zemi se tancuje v 70, 80 letech, dá se, ale je to náročné.

Informantka Y:

AB: Co myslíš, jaké jsou v současnosti hlavní důvody pro upuštění Kuby? Změnilo se to od doby, co jsi přijela ty?

Y: „No myslím, že oni, my všichni Kubánci utíkáme kvůli politika. Kvůli politická situace, jinak bydlíme tam, jako fakt. To je stejný, 2003 nebo 2012, lidi jezdí kvůli politika taky. Tady jako Česká republika je země, která pomůže jako. Ale všechny stejný, kvůli politika.“

AB: Jak se momentálně cítíš v Česku?

Y: „Já si myslím, já si myslím tady to není, mělo být ještě lepší. Protože tady lidi... ale nejsem sama už, protože to je taky, aj Češi, jako, všechno je víc drahý, peníze, výplata je málo tohle a skoro nemůže jet lidi ani na dovolená, nemůžeš mít normálně miminko, málo peněz, problém, tohle, lidi maj hodně stres, je to pravda. Na Kubě je stres taky, ale ne jak tady. Máme problémy, mluvíme sousedy a tohle, uděláme party ebo se smějeme,

naše problémy. Ale tady prostě víc je stres. Já to říkám kvůli sama sebe, já sem to samý teď... Málo se směju, sem se změnila hodně.“

AB: Přemýšlela jsi někdy, že bys pomohla třeba někomu z rodiny, aby přijel za tebou?

Y: „Mám brácha a on jako už chce za mnou, pomáhám, jak on přijde, protože on má 25 let, je mladší a on má ten samý, co měla já, já měla 25 let. (...). Nemá práce, ani nemá možnost pracovat na Kubě a já už chtěla už dávno brácha přinést, ale minule, jak byla s manžel, sem byla dobře s penězma, ale on neměli ty, jak se řekne, vojna a oni nepustit tady Kuba. Ale teď může, ale teď měla hodně problémy, jak říkala, 5 let, a peníze... To je hodně peněz, hodně papír a musím se starat, jak on přijde tady a jak se má dělat a práci hledat a teď nejsem klidná na to. Ale chtěla, protože on taky chce.“

Informant L:

L: „Tam (na Kubě) jsou hodně kluci chtějí cestovat, třeba u nás tam jsou hodně lidi jsou intelektuální, jsou spisovatelé, muzikanti nebo doktor, nebo advokát, nebo já nevím, cokoliv, inženýr. Oni chtějí cestovat, ale to je problema u nás. Teďko nevím jak to u nás, ale říkali jako jo, teďko se dovolilo cestovat. Ale je to problema, jak oni sou tady v Evropě a potom nedostane vízum a je to hodně komplikované, je to opravdu...“

L: Já říkám, Česká republika není špatná země, není špatná země, ale občas, občas chodím někam a to se stalo, jak to se říká, občas mám dobrý zkušenost, ale občas taky máš špatný zkušenost.

Tabulková příloha

Tab. 1³³

Cizinci 3. zemí se zaevidovaným povoleným pobytem na území České republiky k 31. 10. 2012							
Zdroj: IS CIS - úloha TDU							
Státní příslušnost	Druh pobytu						Celkový součet
	Přechodný pobyt			Trvalý pobyt			
	Muž	Žena	Celkem	Muž	Žena	Celkem	
Kosovo	200	126	326	460	192	652	978
Kostarika	16	9	25	10	8	18	43
Kuba	86	44	130	163	77	240	370
Kuvajt	11		11	6	2	8	19
Kyrgyzstán	151	174	325	128	182	310	635

Tab. 2³⁴

Žádosti o mezinárodní ochranu v květnu 2013

Applications for international protection in May 2013

státní příslušnost	ŽÁDOSTÍ CELKEM	z toho			
		opakované žádosti	žen	nezletilých	nezletilých bez doprovodu
<i>citizenship</i>	<i>APPLICATIONS TOTAL</i>	<i>repeated applications</i>	<i>females</i>	<i>minors</i>	<i>unaccompanied minors</i>
Gruzie <i>Georgia</i>	2	-	1	-	-
Írán <i>Iran</i>	1	1	-	-	-
Kuba <i>Cuba</i>	1	-	-	-	-
Kyrgyzstán <i>Kyrgyzstan</i>	3	-	2	-	-
Libye <i>Libya</i>	1	-	-	-	-

Tab. 3³⁵

TOP 10 státních příslušností žadatelů o mezinárodní ochranu v roce 2013 (leden - květen)

TOP 10 citizenships of applicants for international protection in 2013 (January - May)

státní příslušnost	ŽÁDOSTÍ CELKEM	z toho			
		opakované žádosti	žen	nezletilých	nezletilých bez doprovodu
<i>citizenship</i>	<i>APPLICATIONS TOTAL</i>	<i>repeated applications</i>	<i>females</i>	<i>minors</i>	<i>unaccompanied minors</i>
Sýrie <i>Syria</i>	34	1	-	8	-
Ruská federace <i>Russian Federation</i>	22	6	-	11	-
Kuba <i>Cuba</i>	21	-	8	2	-
Arménie <i>Armenia</i>	18	5	1	2	-

³³ Cizinci s povoleným pobytem. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. [cit. 2013-06-29]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/internet-tdu-stavk-10-2012-2-pdf.aspx>

³⁴ Statistické zprávy o mezinárodní ochraně za jednotlivé měsíce v roce 2013. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. [cit. 2013-06-29]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/cs-kveten-2013x-2-pdf.aspx>

³⁵ Tamtéž